

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ ADALET DERGİSİ BAYBURT UNIVERSITY JOURNAL OF JUSTICE

CİLT: 1
SAYI: 1
YIL: 2022

VOL: 1
ISSUE: 1
YEAR: 2022

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bayuaad>

TAKDİM

Kıymetli okuyucularımız,

Bilindiği üzere “hukuk”, “hak” kavramının çoğulu olup, insanoğlunun ekmek ve su kadar ihtiyaç duyduğu “adalet” kavramının, sosyal ve beşerî hayatta vücut bulmasına hizmet etmektedir. İnsanlığın tarihsel gelişimi içerisinde, bu adalet ihtiyacı/arayışı Hukuk’un bir bilim dalı olarak kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. İşte Bayburt Üniversitesi Adalet Dergisi (BAYUAD) isimli dergimiz, Hukuk alanı başta olmak üzere sosyal bilimlerin diğer alanlarında da uzmanlaşmış çok sayıda bilim insanının ihtiyaç duyduğu platformlardan birisi olma iddiasıyla doğmuştur.

Türk Hukuk tarihinin önemli metinlerinden olan “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye” madde 1792’de hâkimin nitelikleri şöyle sıralanmaktadır: “Hakîm (bilgin), fehîm (akıllı, zeki), müstakîm (doğru yoldan şaşmayan), emîn (güvenilir), mekîn (vakarlı, oturaklı) ve metîn (sağlam, güçlü).” İnanıyorum ki bu özellikleri taşıyan değerli hukukçularımız, yalnızca ülkemizde değil, tüm dünyada adalet timsâli olacaktır.

İlk sayısını yayınlamaktan gurur duyduğumuz Bayburt Üniversitesi Adalet Dergisi, zamanla daha da gelişerek, hukuk ve diğer sosyal bilim dalları literatürüne katkılarıyla akademi camiasında kendine önemli bir yer edinecektir. Bu kıymetli akademik yayının çıkarılmasında emeği geçen tüm çalışma arkadaşlarım başta olmak üzere, kıymetli çalışmalarını bizlerden esirgemeyen tüm yazarlarımıza ve hakemlik davetimizi kabul ederek yoğun mesailerini arasında bize de kıymetli vakitlerini ayıran tüm değerli akademisyenlerimize içten bir teşekkürü borç bilirim.

Bayburt, Aralık 2022

Prof. Dr. Mutlu TÜRKMEN
Bayburt Üniversitesi Rektörü

Sahibi

Prof. Dr. Mutlu TÜRKMEN (Rektör)

Yöneticisi

Dr. Öğr. Üyesi Rifat Ramazan BERK

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Rifat Ramazan BERK

Yardımcı Editör

Öğr. Gör. Yasin ALTAY

Alan Editörleri

Öğr. Gör. Yasin ALTAY

Öğr. Gör. Fikret KARAKOÇ

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER (Selçuk Üniversitesi)

Doç. Dr. Alper UYUMAZ (Selçuk Üniversitesi)

Doç. Dr. Bahar ÖCAL APAYDIN (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

Doç. Dr. Hatice Kübra ERCOŞKUN ŞENOL (Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Cem ŞENOL (Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Yusuf ŞEN (Bayburt Üniversitesi)

Doç. Dr. Adnan KARA (Bayburt Üniversitesi)

Mizanpaj Editörü

Öğr. Gör. Dilara Arzugül AKSOY

Dil Sorumlusu

Öğr. Gör. Hamitcan EREN

Öğr. Gör. Murat AKPINAR

Yazım Editörü

Öğr. Gör. Teoman İSKENDER

Kapak Tasarımı

Öğr. Gör. Dr. Figen MEŞELİ

Bayburt Adalet Dergisi-BAYEF yılda iki sayı yayımlayan, Türkçe, İngilizce ve Almanca dillerinde makaleleri kabul eden hakemli, bilimsel bir dergidir. Dergide sosyal bilimlerin her alanında, uygulamalı veya kuramsal çalışmalara, analiz ve değerlendirmelere, nicel ve nitel araştırmalara yer verilmektedir.

Owner

Professor Mutlu TÜRKMEN (Rector)

Management

Asst. Prof. Dr. Rifat Ramazan BERK

Editor

Asst Prof. Rifat Ramazan BERK

Associate Editor

Lecturer Yasin ALTAY

Editorial Boards

Lecturer Yasin ALTAY

Lecturer Fikret KARAKOÇ

Editorial Advisory Board

Professor Haluk Hadi SÜMER (Selçuk University)

Assoc. Prof. Alper UYUMAZ (Selçuk University)

Assoc. Prof. Bahar ÖCAL APAYDIN (Eskişehir Osmangazi University)

Assoc. Prof. Hatice Kübra ERCOŞKUN ŞENOL (Atatürk University)

Assoc. Prof. Cem ŞENOL (Atatürk University)

Assoc. Prof. Yusuf ŞEN (Bayburt University)

Assoc. Prof. Adnan KARA (Bayburt University)

Layout Editor

Lecturer Dilara Arzugül AKSOY

Language Editor

Lecturer Hamitcan EREN

Lecturer Murat AKPINAR

Spelling Editor

Lecturer Teoman İSKENDER

Cover Design

Lecturer Dr. Figen MEŞELİ

Journal of Bayburt Justice Faculty -BAYUAD is a well-known and scientific journal that publishes two issues a year and accepts articles in Turkish, English and German languages. In the journal, quantitative and qualitative researches are given in all fields of social sciences, practical or theoretical studies, model proposals, analysis and evaluations.

Bayburt Üniversitesi Adalet Dergisi-BAYUAD

2022 Cilt: 1, Sayı: 1

Hakem Listesi

Doç. Dr. Hayriye ŞENGÜN	Bayburt Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet AKÇAAL	Konya Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Bahar ÖCAL APAYDIN	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Seçil Gül MEYDAN YILDIZ	Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Hatice Kübra ERCOŞKUN ŞENOL	Erzurum Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Sinan OKUR	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Bayram YÜKSEL	Giresun Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Fatih GÜLER	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Emre ÖZDEMİR	Trabzon Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ARAS	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni.
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Kağan ZENGİN	Trabzon Üniversitesi

İçindekiler

- 1-38. AİHM Kararları Işığında Mahpusların Açlık Grevlerinde Hekim Müdahalesi Sorunu
Murat AKPINAR
- 39-71. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışının Kanunlar Üzerinden İncelenmesi ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar
Öznur KÜÇÜKKELEPÇE, Sena ŞAHİN
- 72-90. Özel Güvenlik Mevzuatının Personeline Tanıdığı Yetkiler Kapsamında İncelenmesi: Türkiye Cumhuriyeti ve Fransa Örneği
Halil İbrahim ALBAYRAK
- 91-151. Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu ve Önleyici Tedbirler
Sefanur Didar SÖYLEMEZ

AİHM Kararları Işığında Mahpusların Açlık Grevlerinde Hekim Müdahalesi Sorunu

Murat Akpınar *

Makale Geliş Tarihi:05.12.2022

Makale Kabul Tarihi:29.12.2022

Öz

Açlık grevi ve ölüm orucu gibi faaliyetler, genellikle hükümlü ve tutukluların buldukları yerlere ait koşulların yetersizliğinden şikayetçi olmaları sebebiyle, bu koşulların iyileştirilmesine yönelik, devlete karşı takındıkları ve kendilerini ifade etme açısından başvurdukları bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Eylemciler protesto faaliyetleri sırasında beden ve ruh sağlığı açısından birtakım problemler ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Dolayısıyla ifade ve düşünce özgürlüğü aracı olarak kullanılmak istenen söz konusu eylemler ile devletin yaşam hakkını koruma anlamında pozitif yükümlülüğü arasında bir denge mekanizmasının oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Devlet bu tür eylemlere hangi aşamada, ne ölçüde müdahalede bulunabilir? Bu çalışmada, açlık grevi faaliyetleri sırasında yapılması muhtemel zorla besleme girişimi, devletin pozitif yükümlülüğü, ulusal ve uluslararası düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Açlık grevi, ölüm orucu, pozitif yükümlülük, tıbbi müdahale, zorla besleme

The Problem of Physician Intervention in Hunger Strike of Prisoners in the Light of the ECHR Decisions

Abstract

Activities such as hunger strike and death fast appear as a method that convicts and detainees resort to in terms of expressing themselves against the state in order to improve these conditions, since they often complain about the inadequate conditions in their places of residence. Activists face some problems in terms of physical and mental health during protest activities. Therefore, there is a need to establish a balance mechanism between the said actions, which are intended to be used as a means of freedom of expression and thought, and the positive obligation of the state to protect the right to life. At what stage and to what extent can the state intervene in such actions? In this study, possible force-feeding attempts during the hunger strike activities will be evaluated in the light of the positive obligation of the state, national and international regulations and the decisions of the European Court of Human Rights.

Keywords: Death fast, forced feeding, hunger strike, medical intervention, positive obligation

---

* Bayburt Üniversitesi, Adalet Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü,
muratakpınar@bayburt.edu.tr ORCID:0000-0003-2407-9115

I. GİRİŞ

Açlık grevi geçmişten günümüze kadar kullanılmış ve hala kullanılmaya devam eden bir düşünceyi ifade ve açıklama biçimidir. Bu eylemler genellikle hükümlü veya tutukluların içerisinde buldukları koşulların iyileştirilmesi amacıyla devlete karşı göstermiş oldukları radikal bir tavidir. Bu eylemlerde mahpuslar gıda almayı reddederek kamuoyunda dikkat çekmeye çalışmaktadır. Bu tavır sonucu devletin, eylemcilerin isteklerini yerine getirmesi olası bir sonuçtur. Fakat bazı durumlarda açlık grevinde bulunan mahpusların istekleri yerine getirilmediğinde bu eylemleri ölüm orucuna dönüşerek bedenleri ve yaşamları üzerinde ciddi tehlikeler yaratmaktadır.

Söz konusu mahpuslar, eylemleri nedeniyle devletin yaşam hakkıyla ilgili pozitif yükümlülükleri kapsamında belirli müdahaleler ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu müdahaleler yetkili hekimlerce yerine getirilen tıbbi müdahaleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada konumuz açısından ehemmiyet arz eden en önemli müdahale zorla beslemedir. Bu yöntemin uygunluğu, özellikle güç kullanımı gerektirdiği için gerek tıp dünyasında gerekse de hukuk açısından çokça tartışılmıştır. Çalışmamızda konumuzla alakalı gerekli tanımlar yapıldıktan sonra ülkemizdeki düzenlemelere değinilecek olup, sonrasında uluslararası alanda konuyla ilgili düzenleme ve mahkeme

kararları değerlendirilecektir. Son olarak devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında zorla besleme müdahalesinin hukuka uygunluğu tartışılacaktır.

II. TANIMLAR

A. AÇLIK GREVİ

Açlık grevi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “*Kendisine veya başkalarına yapılan bir haksızlığı protesto için bir kimsenin aç durarak gösterdiği tepki*” şeklinde tanımlanmıştır¹. Diğer bir tanımda ise, “*Açlık grevi, belirli bir olayı, tutumu, davranışı protesto etmek, çeşitli istekleri kabul ettirmek ya da savunulan görüşlere salt ilgi çekmek amacıyla uygulanan ve greve katılanların yemek yemeyerek kendilerini aç bırakmaları esasına dayanan bir yöntemdir.*” şeklinde karşımıza çıkmaktadır². Kasım 1991 tarihli Malta Bildirgesi’ne³ göre ise açlık grevi, kişilerin genellikle serbest bulunmadıkları ceza, gözetim ve tutukevlerinde isteklerini serbestçe yerine getiremedikleri için, bu isteklerin yerine getirilmesini protesto yöntemiyle sağlamaya çalışmalarıdır.

Açlık grevinde bulunanlar, bu yöntemin kamuoyunda büyük ilgi çekmesinden ötürü özellikle bu yola başvurmaktadırlar. Bu yöntemi

¹ <https://sozluk.gov.tr/>, “Açlık Grevi” E.T: 06.05.2021.

² Feyzioğlu, Metin, “Açlık Grevi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 43(1), 1993, s. 157.

³ Bildirinin tam metnine ulaşmak için bkz.: <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/DTB-Malta%20bildirgesi-2017.pdf>, E.T: 06.05.202).

tercih edenlerin yegâne amacı, istek ve arzularını, nezdinde buldukları kurumun yöneticilerine veya diğer yetkili makamlara radikal bir şekilde iletmektir⁴. Bu eylemlerin diğer bir amacı ise direnişçilerin, kendilerini, isteklerinin haklılığı doğrultusunda kamuoyu vicdanına sunup destekçi kazanmaları ve taleplerinin yetkililer tarafından yerine getirilmesini sağlamaktır⁵. Kısa bir ifadeyle açlık grevi, kişinin belirli bir sosyal veya siyasal hakka kavuşmak ümidi ve amacıyla tuz, su ve şeker dışında hiçbir gıda almayarak kendini aç bırakması ve çoğu zaman sağlık açısından ciddi sonuçları olan ve hatta ölüme kadar giden bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

B. ÖLÜM ORUCU

Açlık grevi eylemine benzetmekle birlikte ölüm orucunda tuz, su ve şeker dahil hiçbir besin maddesi alınmaması durumu söz konusudur. Bu eylem, genellikle açlık grevinde bulunanların isteklerine yanıt verilmemesi ve arzularına ulaşamamaları halinde başvurulmuş bir yoldur. Ölüm orucu, doğuracağı muhtemel sonuçlar itibariyle eylemi yapan kişiler tarafından daha etkili olduğu düşünülen bir protesto biçimidir. Bu oruç ile birlikte hiçbir gıda almayan protestocuların belirli bir süre geçtikten sonra ölüm riskleri ortaya çıkar. Ölüm riski dışında aç kalmanın beraberinde getirdiği en önemli riskler, vücudun aç kalmaya karşı yağları enerji kaynağı olarak kullanması, hızlı kilo kaybı ve

---

⁴ Bahadır, Oktay, Yaşama Hakkı, 1. Baskı, Ankara 2015, s. 90; Demirbaş, Timur, İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2020, s. 233.

⁵ Özbek, Veli Özer, İnfaz Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2020, s. 146.

beyinde kalıcı hasarlardır. Bu nedenle ölüm orucu direnişçiler tarafından son çare ve daha etkili bir eylem biçimi olarak tercih edilmektedir.

C. ZORLA BESLEME

Zorla besleme ile ilgili henüz açık ve net bir tanım yapılmamıştır. Bir tanıma göre zorla besleme “*vücudun, günlük faaliyetlerini devam ettirebilmesi, büyümesi ve varsa yaralarının iyileşebilmesi için ihtiyaç duyduğu kalori, protein, makro ve mikro element ile vitaminin kişinin özgür iradesi dışında vücuduna zorla verilmesidir.*” anlamına gelmektedir⁶. Diğer bir tanımda ise zorla besleme, “*Kişinin, vücudu için gerekli olan besin maddelerini almama şeklindeki özgür iradesinin kötü muamele, tehdit, işkence, zorla ilaç verme, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddet kullanma ve bazı araçları tatbik etme gibi yöntemlerle ortadan kaldırılarak besleme yapılması zorla besleme kavramını oluşturur.*” şeklinde açıklanmıştır⁷.

Zorla beslemenin tıbbi müdahale teşkil edip etmediği konusunda öğretilerde görüş ayrılıkları mevcuttur. Bir görüşe göre, zorla besleme herkes tarafından yapılabileceği için tıbbi müdahale özelliği taşımaz⁸. Diğer bir görüşe göre ise zorla besleme, tıbbi müdahale

⁶ Taşkın, Ahmet, “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’da Beslenmenin Reddi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (62), 2006, s. 233.

⁷ Taşkın s. 233.

⁸ Taşkın, s. 233.

kapsamında değerlendirilmiş olup, direnişinin onamına aykırı hareket ederek onu zorla besleyen hekimin etik ilkelere aykırı davranmış sayılacağı kabul edilmiştir⁹.

III. ULUSAL HUKUKTAKİ DÜZENLEMELER

A. ANAYASA

Açlık grevinde bulunan protestocuların amaçlarına ulaşamadıkları durumda son çare olarak ölüm orucunu tercih etmeleri kuşkusuz bu kişilerin çoğu zaman ölümle burun buruna gelmeleri sonucunu doğurmaktadır. Burada hukuki anlamda ortaya çıkan sorunlardan ilki, kişinin ölme hakkının bulunup bulunmadığıdır. Bu soruya cevap verebilmek için Anayasa'nın ilgili hükümlerini incelemek gerekmektedir.

1982 Anayasası'nın 17. maddesinin 1. fıkrası "*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" şeklinde bir düzenleme içerir. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği başlıklı 12. madde hükmüne göre ise, herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Dolayısıyla 17. maddede yer alan haklar vazgeçilemez niteliktedir. Anayasa'nın 14. maddesinin 2. fıkrasında belirtildiği gibi, Anayasa'da tanınan temel hak ve hürriyetler hiçbir şekilde bu hakların yok edilmesine sebep olacak şekilde kötüye kullanılamaz. Buradan

---

⁹ Cengiz, Serkan, "Mahpusların Açlık Grevi ve Zorla Besleme Parodoksu Işığında Hekim Sorumluluğu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (88), 2010, s. 431.

çıkarcacağımız sonuç, temel hak ve hürriyetlerden vazgeçilmesi sonucunu doğuracak her türlü işlem ve eylemin hukuka aykırı olduğudur¹⁰. Açlık grevinde bulunan bir kişinin gıda almaması eylemi, sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratmakta ve bu durum açık bir şekilde Anayasa'nın 17. maddesini ihlal niteliğindedir. Böyle bir duruma kendisini sokan protestocu, maddi varlığını koruma hakkından vazgeçmiş ve bu suretle Anayasa'nın 12. maddesine de aykırı hareket etmiş olmaktadır. Protestocunun eylemi, ilk etapta Anayasa'nın 26/1 maddesine uygun olduğu izlenimi verse de yine burada düşüncüyü açıklama özgürlüğü 14. maddenin 2. fıkrasına göre kötüye kullanılmış sayılacaktır. Şayet kişi, düşüncesini başka yollarla açıklarken ölüm neticesinin ortaya çıkması, düşüncenin açıklanması hakkının kötüye kullanılması halini teşkil edecektir. Yine belirtmek gerekir ki, kişinin bilerek ve isteyerek ölümü amaçlaması ile istenen sonucun ölüm olmamasına rağmen ölümün gerçekleşebileceğini öngörmek arasında fark vardır¹¹.

Açıklanan nedenlerle protestocunun gerçekleştirdiği açlık grevi, belirli bir aşamadan sonra Anayasa'dan kaynaklı haklardan olan maddi varlığını koruma ve düşüncüyü açıklama özgürlüğünü (Anayasa madde 26/1) kötüye kullanma olarak kabul edilebilir.

---

¹⁰ Fezyioğlu, s. 163.

¹¹ Doğan, Recep, "Ceza ve İnfaz Kurumlarında Açlık Grevine Müdahale, Hukuka Uygunluk Nedenleri ve AİHM yaklaşımı", Ankara Barosu Dergisi, 79(2), 2021, s. 206.

B. KANUN

Açlık grevinde bulunan hükümlülere karşı nasıl bir yol izleneceği hususu doğrudan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (CGTİHK) 82. maddesinde düzenlenmiştir¹². İlgili hükme göre hükümlüler, hangi sebeple olursa olsun kendilerine verilen yiyecek ve içecekleri reddetmeleri durumunda ceza infaz kurumu hekimince, bu hareketlerinin olası sonuçları hakkında bilgilendirilirler. Gıda almamak için direnen hükümlüler, ceza infaz kurumunun sosyal hizmet birimi tarafından aksi yönde ikna

---

¹² Söz konusu 82. madde metni şu şekildedir; (1)Hükümlüler, hangi nedenle olursa olsun, kendilerine verilen yiyecek ve içecekleri sürekli olarak reddettikleri takdirde; bu hareketlerinin kötü sonuçları ile bırakacağı bedensel ve ruhsal hasarlar konusunda ceza infaz kurumu hekimince bilgilendirilirler. Psikososyal hizmet birimince de bu hareketlerinden vazgeçmeleri yolunda çalışmalar yapılır ve sonuç alınamaması hâlinde, beslenmelerine kurum hekimince belirlenen rejime göre uygun ortamda başlanır.

(2)Beslenmeyi reddederek açlık grevi veya ölüm orucunda bulunan hükümlülerden, birinci fıkra gereğince alınan tedbirlere ve yapılan çalışmalara rağmen hayatı tehlikeye girdiği veya bilincinin bozulduğu hekim tarafından belirlenenler hakkında, isteklerine bakılmaksızın kurumda, olanak bulunmadığı takdirde derhâl hastaneye kaldırılmak suretiyle muayene ve teşhise yönelik tıbbî araştırma, tedavi ve beslenme gibi tedbirler, sağlık ve hayatları için tehlike oluşturmamak şartıyla uygulanır.

(3)Yukarıda belirtilen hâller dışında, bir sağlık sorunu olup da muayene ve tedaviyi reddeden hükümlülerin sağlık veya hayatlarının ciddi tehlike içinde olması veya ceza infaz kurumunda bulunanların sağlık veya hayatları için tehlike oluşturan bir durumun varlığı hâlinde de ikinci fıkra hükümleri uygulanır.

(4)Bu maddede öngörülen tedbirler, kurum hekiminin tavsiye ve yönetimi altında uygulanır. Ancak, kurum hekiminin zamanında müdahale edememesi veya gecikmesi hükümlü için hayatı tehlike doğurabilecek ise, bu tedbirlere ikinci fıkrada belirtilen şartlar aranmaksızın başvurulur.

(5)Bu madde uyarınca hükümlülerin sağlıklarının korunması ve tedavilerine yönelik zorlayıcı tedbirler, onur kırıcı nitelikte olmamak şartıyla uygulanır.

edilmeye çalışılır. Bütün bu çalışmaların sonuç vermemesi halinde, infaz kurumu hekimi tarafından belirlenen yöntem ve rejime göre beslenme başlar. Ayrıca beslenmeyi reddeden hükümlüler arasında yaşamı tehlikeye giren ve/veya bilinci bozulanlar hakkında rıza ve onaylarına dikkat edilmeksizin muayene, teşhis ve beslenmeye yönelik tedbirler mümkünse kurumda, mümkün değilse kaldırılacakları sağlık kuruluşunda gerçekleştirilir. Bu müdahaleler Anayasa'nın 17/3 hükmü gereğince işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan nitelikte olmamalıdır¹³. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, tutuklu veya hükümlünün bulunduğu ceza veya tutukevi idaresinin söz konusu kişilerin hayatlarını korumakla yükümlü olduğu sabittir¹⁴.

Yine aynı kanunun “*Disiplin Ceza ve Tedbirleri*” başlıklı 8. bölümünde yer alan 40. ve 44. maddelerinde de açlık grevi yapmak, hükümlü veya tutukluların beslenmelerini engellemek, belirli disiplin cezaları ile yaptırım altına alınmıştır.

5237 sayılı TCK'nın 298/2 hükmü uyarınca da gerek hükümlülerin gerekse de tutukluların beslenmesini engelleyenler

¹³ Cankurt, Ezgi, Tıbbi Müdahale ve İnsan Üzerinde Deney Bağlamında İlgilinin Rızası, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 306.

¹⁴ İnci, Zekiye Özen, Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama, 4. Baskı, Ankara 2017, s. 198; Kılınç, Bilal, Mukayeseli Hukukta Ötanaziye İlişkin Yaklaşımlar ve Hukukumuzda Ötanazinin Yeri Sorunu, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 172.

hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür¹⁵. Ayrıca maddenin devamına göre, hükümlü veya tutukluların açlık grevi veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edilmeleri de bu kapsamda sayılmıştır.

Konuyla alakalı diğer bir düzenleme ise özellikle tıp biliminin uygulanması için aranan temel koşulları içeren 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'un 70. maddesidir¹⁶. Bu hükme göre hekimler, her türlü tıbbi müdahalede bulunabilmek için hastalarının onaylarını almak durumundadırlar. Ancak hastanın, kendini ifade edemeyecek derecede şuurunun kapalı olması durumunda onaylarının alınmaksızın müdahalede bulunulabileceği düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre açlık grevinde bulunan hükümlülerin kendini ifade edemeyecek ölçüde bilinçlerinin kapalı olması durumunda tıbbi müdahalenin mümkün olabileceği ortaya çıkmaktadır.

C. YÖNETMELİK

1 Ağustos 1998 tarihinde 23420 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Hasta Hakları Yönetmeliği¹⁷ de 1219 sayılı kanunla eşdeğer bir düzenleme getirmiştir. Yönetmeliğin 24. maddesinde tıbbi

---

¹⁵ TCK 298/2: "Hükümlü ve tutukluların beslenmesini engelleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Hükümlü ve tutukluların açlık grevine veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edilmeleri ya da bu yolda kendilerine talimat verilmesi de beslenmenin engellenmesi sayılır."

¹⁶ Kanun metni için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1219.pdf>, E.T: 18.10.2022.

¹⁷Söz konusu yönetmelik metni için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4847&mevzuatTur=KurumVeKuruluyonetmeligi&mevzuatTertip=5>, E.T: 10.05.2021.

müdahalelerde mutlaka hastanın rızasının gerektiği vurgulanmış, 25. maddede ise “*Kanunen zorunlu olan haller dışında...*” denilerek bu mutlaklık bir istisnayla yumuşatılmıştır. Aynı zamanda 24. maddenin 7. fıkrasının ilk cümlesi de “*Hastanın rızasının alınamadığı hayati tehlikesinin bulunduğu ve bilincinin kapalı olduğu acil durumlar ile hastanın bir organının kaybına veya fonksiyonunu ifa edemez hale gelmesine yol açacak durumun varlığı halinde, hastaya tıbbi müdahalede bulunmak rızaya bağlı değildir.*” şeklinde bir düzenleme içerir. Yine bu düzenlemeyle birlikte, müdahalelerde hastanın mutlaka rızasının alınması kuralına bir istisna getirilmiştir.

IV. DURUMUN ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN İNCELENMESİ

A. ULUSLARARASI HUKUKTA KONUYA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Yaşama hakkıyla ilgili en temel düzenleme Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 2. maddesinde yer almaktadır. Sözleşme’nin 2. maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir; “*Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.*” Görüldüğü üzere Sözleşmenin ilk hali, yaşama hakkını koruma altına almakla birlikte mahkeme tarafından verilen ölüm cezalarının infazına imkân tanıyordu. Bu durum yaşama hakkına bazı durumlarda devlet tarafından son verilmesini mümkün kılmaktaydı. Bu nedenle 1983

tarihinde imzaya açılan 6 nolu Protokol ile yaşam hakkının sadece savaş durumlarında ihlal edilebileceği hususu sabit olmuştur. Ölüm cezasının demokratik ve çağdaş hukuk toplum yapısıyla uyumsuz olması nedeniyle Avrupa Konseyi, 13 nolu Ek Protokol'ü 1 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe koymuştur¹⁸. Türkiye ise bu Protokolü 5409 sayılı kanun ile kabul etmiş ve söz konusu yasa 12.10.2005 gün ve 25964 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu son düzenlemeyle birlikte ölüm cezası istisnasız olarak mutlak bir şekilde yasaklanmıştır.

Yine Sözleşme'nin 10. maddesinde herkesin ifade özgürlüğüne sahip olduğu düzenlenmiştir. Bu özgürlük sadece ifade edilen görüş veya düşüncenin değil, aynı zamanda bu görüşün ifade biçiminin de korunmasını kapsamaktadır. AIHM'nin de bu yönde kararları mevcuttur. Bu doğrultuda *Oberschlick/Avusturya*¹⁹ kararında Mahkeme, kişinin sahip olduğu görüşün ifade edilmesinin yanı sıra, ifadenin şekli açısından da bir korumanın mevcut olması kanaatinde. Açlık grevinin de bir ifade şekli olduğu düşünülürse, Sözleşme ve AIHM kararlarında buna yönelik de bir koruma olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, açlık grevinde bulunanlara karşı yapılan müdahalelerin işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele

---

¹⁸ Cengiz, Serkan, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yaşam Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (93), 2011, s. 385.

¹⁹ 23.05.1991 tarihli 11662/85 başvuru numaralı AIHM Kararı (Karar metni için bkz.: <http://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-57716>, E.T: 12.05.2021.

oluşturma riskini göze alacak olursak, Sözleşmenin 3. maddesinin, bu tür müdahalelere de mutlak bir yasak getirdiğini söyleyebiliriz.

Konumuzla alakalı en önemli uluslararası düzenlemelerden biri “Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi”dir. Söz konusu Sözleşme, 9 Aralık 2003 gün ve 25311 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5013 sayılı Kanun ile ulusal hukukumuzda dahil edilmiştir²⁰. İlgili Sözleşme’nin 5. maddesi şu şekildedir: *“Sağlık alanında herhangi bir girişim, ilgili kişinin bu girişime özgürce ve bilgilendirilmiş bir şekilde rıza (onam) vermesinden sonra yapılabilir. Bu kişiye, önceden, girişimin amacı ve niteliği ile sonuçları ve tehlikeleri hakkında uygun bilgiler verilecektir. İlgili kişi, verdiği onamı her zaman, serbestçe geri çekebilir.”* Yine konumuzla alakalı olduğunu düşündüğümüz 9. maddeye göre ise: *“Girişim sırasında isteğini açıklayabilecek bir durumda bulunmayan bir hastanın, tıbbi girişim ile ilgili olarak önceden açıklamış olduğu istekler göz önüne alınacaktır.”* Zorla beslemenin de tıbbi müdahale niteliğinde olmasından ötürü, bu müdahaleler yalnızca bilgilendirilmiş onamın mevcut olduğu durumlarda hekimlerce yapılabilecektir. Açlık grevcisinden, içerisinde bulunduğu kötü durum neticesinde onam alınamıyorsa, müdahale ile ilgili daha önce açıklamış olduğu isteklerine uygun hareket edilecektir. Anayasa’nın 90. maddesi uyarınca iç hukukumuzda dahil edilen Biyotıp Sözleşmesi’nin hükümleri,

²⁰ RG, 20.04.2004, 25439.

yürürlükte bulunan yasal düzenlemelerle çeliştiği durumlarda işbu Sözleşme hükümlerine üstünlük tanınacaktır.

Bilgilendirilmiş onam konusunda bir diğer önemli düzenleme ise İstanbul Protokolü olarak bilinen ve Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olan “İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu” dur²¹. Yine bu Protokole göre hekimlerin, tıbbi müdahaleyi gerçekleştirmeden önce aklı başında, reşit hastanın isteklerine göre hareket etmeleri gerekliliği vurgulanmıştır. Bu Protokolde konumuz açısından çifte yükümlülük doğduğu durumlarda nasıl bir tavır takınmaları gerektiği hususu şu şekilde düzenlenmiştir: *“Etik ile hukukun çeliştiği durumlarda ikilemler ortaya çıkar. Sağlık çalışanlarının, etik yükümlülükleri nedeniyle belli bir yasaya, örneğin hasta hakkında gizli tıbbi bilgilerin açıklanması gibi bir yasal yükümlülüğe uymamalarını gerektiren durumlar olabilir. Ulusal ve uluslararası etik ilkeler açıklamalarında, hukuk da dahil olmak üzere diğer zorunluluklar nedeniyle sağlık çalışanlarının tıbbi etiğe ve vicdanlarına aykırı davranmaya zorlanamayacakları konusunda yaygın bir uzlaşma mevcuttur. Sağlık çalışanları bu tür durumlarda, temel etik kuralları tehlikeye atmaktan*

---

²¹ Tam metin için bkz.: <https://tihv.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/istanbul-protokolu.pdf>, E.T: 27.12.2021.

Ayrıca orijinal metin için

bkz.:

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/training8rev1en.pdf>, E.T: 27.12.2022.

ya da hastaları ciddi tehlikeye maruz bırakmaktansa, hukuka ya da yasal düzenlemelere uymayı reddetmelidirler.”

Konuyla alakalı diğer bir uluslararası belge olan Tokyo Bildirgesi²², Dünya Tabipler Birliği (DTB) tarafından 1975 yılında yapılan 29. Genel Kurul’da kabul edilmiştir. Bildirinin özelliği, gözaltında veya mahkûmiyette işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezalar konusunda hekimlere kılavuz niteliğinde olmasıdır. Bildirinin son olarak 2016 tarihinde güncellenmiş 8. maddesi şu şekildedir: *“Bir mahkum gıda almayı reddettiğinde ve hekim tarafından böyle bir kararı sonuçlarını bilerek kendi başına ve kendi tercihiyle alabilecek yeterlikte görüldüğü durumda, DTB’nin Açlık Grevleriyle ilgili Malta Bildirgesi’nde belirtildiği gibi ilgili kişinin yapay beslenmesi yoluna gidilmeyecektir. Mahkumun böyle bir kararı verme yeterliğine sahip olduğu en az bir bağımsız hekim tarafından daha teyit edilmelidir. Gıda almayı reddetmenin sonuçları hekim tarafından mahkuma anlatılacaktır.”* Buna göre eğer mahkûm gıda almayı, sonuçlarını öngörebilecek derecede sağlıklı bir şekilde karar vererek reddeder ise, hekim kişiyi zorla beslemeyecektir. Mahkûmun vermiş olduğu kararın sağlıklı bir şekilde verildiği ayrıca bağımsız bir hekim tarafından da teyit edilmesi gerekmektedir.

---

²² Bildirinin tam metnine ulaşmak için

bkz.:

https://www.ttb.org.tr/images/stories/haberler/file/DTB_Tokyo_Bildirgesi_2016.pdf, E.T: 09.05.2021.

Yine bu doğrultuda Malta Bildirgesi²³ 1991 tarihinde Malta'da gerçekleştirilen 43. DTB Genel Kurulu'nda kabul edilmiş, son olarak 2017'de Chicago, ABD'de yapılan 68. DTB Genel Kurulu'nda gözden geçirilmiştir. Bildirinin 4. maddesinin son kısmında yer alan ifadeye göre, tedaviyi reddeden açlık grevcisine zorla tıbbi müdahale uygulanmamalıdır. Bunun yanı sıra grevcinin açık veya zorunlu olarak örtülü onayı dahilinde zorla beslemenin mümkün olabileceği belirtilmiştir.

B. KONUYA İLİŞKİN AİHM KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Hükümlülerin açlık grevleri sırasında karşı karşıya kaldıkları müdahalelerin ortak özelliği, çoğu zaman AİHS'de düzenlenmiş hakların ihlaline yol açacak derece olmalarıdır. Protestoda bulunan hükümlülerin gıda almaması sonucu sağlık açısından kötü sonuçların doğabileceği ihtimali üzerine zorla besleme gündeme gelebilmektedir. Bu nedenle AİHM kararlarında da bu husus sıkça gündeme gelmiş ve Mahkeme bu konuda belirli bir yönde tavır sergilemiştir.

Zorla beslemeye yönelik Nevmerzhitsky/Ukrayna²⁴ kararında Mahkeme, başvuranın zorla beslenmesine yönelik fiillerin

---

²³ Bildirinin tam metnine ulaşmak için bkz.: [https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/DTB- Malta%20bildirgesi-2017.pdf](https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/DTB-Malta%20bildirgesi-2017.pdf), E.T: 09.05.2021.

²⁴ 05.04.2005 tarihli 54825/00 başvuru numaralı AİHM Kararı (Karar metni için bkz.: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-68715>, E.T: 12.05.2021.

Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca işkence teşkil ettiğini saptamıştır. Ukrayna devleti yetkilileri, başvurayı zorla beslerken tıbbi zorunluluk ortaya çıkmadan önce bu yola başvurmuşlardır. Bu nedenle zorla beslemenin keyfilik özelliği ön plana çıkmaktadır. Aynı zamanda başvuranın yüksek yararı da zorla besleme sırasında gözetilmemiştir. Son olarak zorla besleme müdahalesinde bulunan yetkililerin başvurana kelepçe taktıktan sonra ağzını zorla açacak düzeneği kullanmaları ve plastik bir boruyu kuvvet kullanarak, başvuranın direnmesine rağmen yemek borusuna sokmaları işkence olarak kabul edilmiştir²⁵. Bunun yanı sıra başvuranın tutukluluk boyunca sağlığını koruyucu tedbirlerin alınmaması da Mahkeme tarafından Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali niteliğinde değerlendirilmiş olup, bu durum aşağılayıcı muamele olarak sayılmıştır. Mahkeme bu kararıyla birlikte açlık grevinde bulunan hükümlülerin zorla beslenebilmesi için bazı şartlar ortaya koymuştur. Bu şartlardan birincisi, zorla besleme yapılabilmesi için tıbbi bir zorunluluğun ortaya çıkmış olması ve bu zorunluluğun hekimlerce düzenlenen raporlarla ortaya konmuş olmasıdır. Bu bağlamda zorla besleme teşkil eden müdahaleler, zorunluluk ortaya çıkmadıkça yapılmayacaktır. Diğer bir şart ise, zorla beslemeye yönelik kararın her aşamada yasal makamlar tarafından denetlenebilir nitelikte olması zorunluluğudur. Bu aşamada hükümlünün zorla beslenmesine karar verildikten sonra bu karar yasal makamlar tarafından her an denetlenebilmelidir. Ayrıca zorla besleme kararı alınırken bu karara

---

²⁵ Nevmerzhitsky/Ukrayna, 2005, § 98.

karşı itiraz edebilme hakkı (usulü garantiler) hükümlüye sağlanmış olmalıdır. Son olarak müdahale gerçekleştirilirken gerek yöntem gerek kullanılan araç açısından insan onuruna aykırı hareketler sergilemekten uzak durulması gerekir²⁶. Sonuç olarak AIHM bu kararıyla ifade özgürlüğü ve yaşam hakkı arasında bir denge oturtmaya çalışmış, zorunluluk durumlarında müdahalenin mümkün olabileceğini, fakat bu müdahalenin mevcut bulunması gereken şartlara ve mutlaka insan onuruna uygun icra edilmesi gerektiğini belirtmiştir²⁷.

Diğer bir kararda ise başvuran, Sözleşme'nin 3. maddesine dayanarak, tutukluluğu süresince gerçekleştirmiş olduğu 115 günlük açlık grevine yetkili makamlar tarafından herhangi bir müdahalede bulunulmaması ile ilgili Mahkeme'ye başvurmuştur²⁸. Söz konusu kararda Mahkeme, başvuranın sağlığında, açlık grevi sonucu maruz kaldığı açık bir tehlikenin mevcut bulunmadığı, dolayısıyla açlık grevlerine müdahale şartlarından biri olan tıbbi zorunluluk halinin mevcut bulunmadığı yönünde karar vermiş ve Sözleşmenin 35. maddesi uyarınca şikayetin kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir. Bu kararıyla Mahkeme bir kez daha, açlık grevlerinde zorla beslemenin

---

²⁶ Nevmerzhitsky/Ukrayna, 2005, § 94.

²⁷ Atalay, Ayşe Özge, “İnfaz Kurumlarındaki Açlık Grevlerine Devlet Müdahalesi Sorunu”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8(109), 2013, s. 75.

²⁸ 20.06.2006 tarihli 30323/02 başvuru numaralı “Pandjikidze ve Diğerleri/Gürcistan” Kararı (Kararın özeti için bkz.: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hunger_strikes_detention_TUR.pdf, E.T: 12.05.2021.

yapılabilmesi için belirli şartların mevcut bulunması zorunluluğuna dikkat çekmiştir.

Konuya ilişkin diğer bir AİHM kararında²⁹ ise başvuran, 2001 yılının haziran ayında tutukluluğu devam ederken açlık grevine başlamış, ilerleyen zamanlarda sağlık sorunları nedeniyle hastane koğuşuna gönderilen başvuran sürekli olarak tedaviyi reddetmiştir. Adli Tıp Kurumu tarafından muayene edilen başvurana Wernicke-Korsakoff³⁰ sendromu teşhisi konulmuştur. 2002 Şubat ayında ise ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmıştır. 2002 Mart ayında sağlığının daha da kötüye gitmesinden ötürü hekimler kendisine tedavi uygulama kararı almışlardır. Başvuran, kendi rızası dışında kendisine uygulanan tedavi nedeniyle Mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme bu başvuruda, başvuranın 2001 Aralık ayına kadar hastanede tıbbi denetim altında tutulduğunu, 15 Mart itibariyle de sağlık durumunun ağırlaşması neticesinde zorla besleme ve tedavinin kaçınılmaz olduğunun hekimlerce kararlaştırılmış olmasını ve müdahalelerin Sözleşmenin 3. maddesi bağlamında bir ihlal teşkil etmeyeceğini belirtmiştir. Burada sadece zorunlu hallerde tedaviye başvurulduğu tespit edilmiştir. Bu durumun herhangi bir sınırlama teşkil etmediği ve Sözleşme'nin 35.

²⁹ 06.03.2007 tarihli 7715/02 başvuru numaralı “Özgül/Türkiye” Kararı (Kararın özeti için bkz.: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/28102020085530%C3%96ZG%C3%96L%20KA_RARI.pdf, E.T: 12.05.2021.

³⁰ B1 (Tiamin) vitamininin eksikliği: Özellikle asetilkolin esash uyarılara sahip sinir taşıyıcılarının kaybına neden olabilir. Bu nedenle bu maddenin eksikliği hafıza kaybına da sebebiyet verebilir.

maddesi uyarınca şikâyetin kabul edilemez olduğu Mahkeme tarafından sabit kılınmıştır. Bu kararında Mahkeme, açlık grevinde bulunan hükümlü veya tutukluların rızaları doğrultusunda (ifade özgürlüğünün kullanılabilmesi için) hareket edilmesi gerekliliğine değinmiş ve sadece sağlık açısından zorunlu hallerde tıbbi müdahale ve zorla beslemenin mümkün olabileceğini belirterek bu ikisi arasında bir denge kurmuştur.

AIHM'in diğer bir kararında³¹ ise Mahkeme, tıbbın yerleşik ilkelerinden yola çıkarak bir müdahale zorunluluğunun bulunduğu durumlarda bu müdahalenin insanlık dışı veya aşağılayıcı olarak nitelendirilmesinin mümkün olmayacağı görüşündedir. Bu durum zorunlu besleme için de geçerlidir. Burada dikkatle uygulanması gereken temel şartlar, tıbbi gereklilik ve usulü güvencelerdir. Yöntem olarak zorla beslemeye başvurulduğu durumlarda ise mutlaka Mahkeme tarafından öngörülen Sözleşmenin 3. maddesi uyarınca asgari ağırlık düzeyi eşliğini aşmamış olmak gerekir³². Mahkeme bu kararında, gerek tıbbi zorunluluğun yetkililerce şüpheye yer bırakmayacak derecede ortaya konulmaması, gerek başvurucunun onayı dışında (itirazlarına rağmen) zorla beslenmesi ve yöntemin acı ve

---

³¹ 19.06.2007 Tarihli 12066/02 Başvuru Numaralı “Ciorap/Moldova” Kararı (Karar metni için bkz.:<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81136>, E.T. 14.05.2021.

³² Ciorap/Moldova, 2007, § 77.

ıstırap verecek şekilde yerine getirilmesi nedeniyle bu müdahaleyi 3. maddenin ihlali olarak kabul etmiştir³³.

Tüm bu kararlar doğrultusunda Mahkeme'nin genel içtihadı, açlık grevinde bulunan bir hükümlünün yalnızca tıbbi bir zorunluluğun ortaya çıkması durumlarında belirli şartlar altında zorla beslenmesinin mümkün olabileceği yönündedir. Bunun dışında, tıbbi bir zorunluluk olmasına rağmen açlık grevinde bulunan mahkûm veya tutuklu zorla besleme müdahalesine direnecek olursa, bu müdahalelere derhal son verilmesi gerekmektedir. Açlık grevinde bulunan kişinin sağlığının hekimlerce yapılacak tetkiklerden sonra ciddi derecede bozulmuş olması ve telafisi mümkün olmayan durumların raporlarla ortaya konulduğu durumlarda kişi buna rağmen zorla besleme ve tedaviye rıza göstermese dahi müdahalede bulunulabilir. Ancak müdahalenin içeriği işkence sayılmamalı, insanlık dışı ve aşağılayıcı nitelikte olmamalıdır³⁴. Bunun yanı sıra müdahalelerin sırf protesto eylemlerinin sona ermesi için yapılamayacağı da belirtilmiştir.

C. ZORLA BESLEMENİN AİHS 3. MADDESİ UYARINCA İŞKENCE TEŞKİL EDİP ETMEDİĞİ SORUNU

Zorla besleme fiilinin hangi hallerde Sözleşmenin 3. maddesi kapsamında işkence olarak değerlendirilebileceğini AİHM'nin yerleşik

³³ Ciorap/Moldova, 2007, § 83.

³⁴ Akkaya, Hikmet Murat, Vücut Bütünlüğüne Yönelik Rıza Aranmadan Gerçekleştirilen Müdahaleler, Ankara 2019, s. 89.

içtihatlarından ortaya çıkarmak mümkündür. Mahkeme açık bir şekilde işkence tanımı yapmamakla birlikte, Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşmesi'nin (İşkenceye Karşı Sözleşme) 1. maddesinde³⁵ yer alan işkence tanımına uygun hareket ederek, tanımdaki unsurları benimsemiştir. Buna göre üç ana unsurdan bahsetmek mümkündür. Öncelikle bilgi veya itiraf elde etme amacı mevcut bulunmalıdır. Aynı zamanda fiilin, şiddetli bir şekilde ruhsal acı veya eziyet vermesi gerekir. Son olarak bu fiilin kasıtlı ve bilinçli olarak uygulanması şarttır³⁶. Fakat bu unsurların hepsinin bir arada bulunmasına gerek yoktur. Şayet Mahkeme, yukarıda değindiğimiz *Nevmerzhitsky/Ukrayna* kararında kişinin kelepçelenerek, ağız açıcı düzenek vasıtasıyla yemek borusuna plastik boru sokulmak suretiyle zor kullanılarak rızası hilafına zorla beslenmesinin işkence sayılabileceğine hükmetmiştir³⁷. Her ne kadar zorla besleme fiillerinde bilgi veya itiraf elde etme amacı olmasa da bu fiiller, özellikle orantısız

---

³⁵ Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme 1. Maddeye Göre İşkence, “*bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetin herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatıyla uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ızdırıp veren bir fiil...*” olarak tanımlanmıştır.

³⁶ Çor, Yaşar, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Sözleşme Kapsamında İşkence Görmeme Hakkına Bakış Açısı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (75), 2008, s. 76.

³⁷ Nevmerzhitsky/Ukrayna, 2005, § 97; Aynı yönde bkz. İnce, Kadir, “İşkence Suçunun TCK, AİHS ve AİHM Kararları Işığında Ele Alınması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, (21), 2019, s. 3411.

güç kullanmanın mevcut bulunduğu hallerde Mahkemeye göre Sözleşmenin 3. maddesi uyarınca işkence olarak sayılabilmektedir³⁸.

Bu müdahaleler aynı zamanda Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi tarafından İşkenceye Karşı Sözleşmesi'nin 1. maddesi uyarınca işkence sayılmaktadır³⁹. Komite, zorla besleme sırasında sağlık hakkı ve kişilerin özerkliği yönünden ihlallerin gerçekleşebileceğini kabul etmekle birlikte, hükümlü veya tutuklunun rızası hilafına yapılan zorla beslemelerde ortaya çıkan orantısız güç kullanımı sebebiyle bu müdahaleleri de işkence olarak kabul etmiştir⁴⁰.

D. TÜRK-ALMAN KARŞILAŞTIRMALI HUKUKUNDA CEZAEVİ HEKİMLERİNİN UYGULAMALARI

Çalışmamızın “Ulusal Hukuktaki Düzenlemeler” başlıklı 2. bölümünde Türk Hukuku açısından ne gibi düzenlemelerin mevcut bulunduğu ile ilgili bilgileri aktarmıştık. Türk Hukuku'nda açlık grevi yoluyla taleplerine ulaşmak isteyen hükümlü veya tutukluya karşı hangi hallerde zorla besleme müdahalesinde bulunulabileceği hususu CGTİHK madde 82'de düzenlenmiştir. Kanun koyucu bu düzenlemeyi yaparken öncelikle açlık grevinde bulunan protestocunun Anayasa'dan

³⁸ 04.12.1995 tarihli 18896/91 başvuru numaralı “Ribitsch/Avusturya” Kararı, § 38; 09.06.1998 tarihli 22496/93 başvuru numaralı “Tekin/Türkiye” Kararı, § 53.

³⁹ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin Guantanamo Bay İle İlgili Raporu, s. 24-25 (Raporun İngilizce metni için bkz.: <https://undocs.org/E/CN.4/2006/120>, E.T: 14.05.2021).

⁴⁰ Çelik, Can, “İnsan Hakları Boyutuyla Zorla Besleme”, Fasikül Hukuk Dergisi, 6(53), 2014, s. 42.

kaynaklı ifade özgürlüğü, kendi kaderini belirleme ve maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarını kullanabilmesinin yanı sıra çok daha üstün bir hak olan yaşama hakkının da korunması için çabalamış ve denge mekanizması kurmuştur⁴¹. Bu bağlamda CGTİHK'nın 82. maddesinde yer alan düzenlemenin AIHM içtihatları ile uyumlu ve paralel olduğu söylenebilir.

Alman Hukuku'nda ise hükümlü veya tutukluya zorla besleme ve diğer tıbbi müdahalelerin yapılması Alman İnfaz Kanunu'nun 101. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre tıbbi muayene ve tedavinin yanı sıra zorla besleme, sadece mahpusun veya başkasının sağlığında hayati bir tehlike (tıbbi zorunluluk) söz konusu olduğu durumlarda yapılması mümkündür. Bu müdahaleler söz konusu mahpuslar için makul olmalı, yaşam ve sağlıkları için önemli bir tehlike yaratmamalıdır. Ayrıca hekimlerin, mahpusun hür iradesiyle müdahaleyi reddettiği durumlarda müdahalede bulunma yükümlülükleri ortadan kalkmaktadır. Son olarak aynı maddenin 3. fıkrasına göre, bu tarz müdahalelerin, acil müdahale gerektiren haller dışında, mutlaka hekim kontrolünde yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre açlık grevinde bulunan bir hükümlünün zorla beslenmesi belirli şartlara tabi tutulmuştur. Bunlardan ilki hayati tehlike şartıdır. Hükümlünün açlık grevi sonucu öncelikle hayati bir tehlike içerisinde bulunması gerekir. Diğer bir şart

---

⁴¹ Hancı, İsmail Hamit/Ünver, Yener, IV. Uluslararası Sağlık Hukuku Kongresi, 1. Baskı, Ankara 2018, s. 183-187.

ise, açlık grevcisine karşı yapılacak olan müdahalenin mutlaka makul bir müdahale olması gerekliliğidir. Son olarak müdahaleler emniyetli bir şekilde, mahpusun en az zarar ve en çok fayda görebileceği şekilde icra edilmelidir. Tüm bu şartlar somut müdahalede kümülatif olarak mevcut bulunması gerekmektedir⁴². Sonuç olarak Alman Hukuku'na göre hekimin gerçekleştirdiği zorla besleme, ancak açlık grevcisinin direncini kırma amacıyla aşırı güç kullanıldığı durumlarda insan onurunu zedeler hale gelmektedir⁴³.

Alman-Türk infaz kanunlarının ilgili hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, genel olarak benzer düzenlemelerin mevcut bulunduğunu söylemek mümkündür. Her iki düzenlemede de açlık grevcisinin hayati tehlikesi olduğu andan itibaren müdahalenin yapılabileceği öngörülmüştür. Bu müdahalenin makul, grevcilerin sağlık ve hayatları için tehlike oluşturmaması gerekmektedir. Yine her iki hukuk sisteminde müdahalenin yapılabilmesi için grevcinin kendinde olduğu durumlarda açık rızasının arandığını görmekteyiz.

Aradaki farklardan bahsetmek gerekirse, Alman Hukuku'ndaki düzenlemeye göre hekime ulaşılamayan hallerde sadece acil yardım müdahalesiyle sınırlı kalacak şekilde bunlar diğer görevliler tarafından da gerçekleştirilebilir. Fakat Türk Hukuku'ndaki düzenlemede hekime

⁴² Ulsenheimer, Klaus in: Laufs/Kern/Rehborn, Handbuch des Arztrechts, 5. Baskı, 2019, kn. 18-19.

⁴³ Weichbrodt, Stefan, "Die Pflichten beamteter Ärzte bei der Abwendung eines Hungerstreiks", Neue Juristische Wochenschrift, (7), 1983, s. 315.

ulaşılabilmesi veya hekimin gecikmesi, hükümlü için hayati tehlikeye doğurabilecek ise hekimin, grevcinin durumu hakkındaki tespitine gerek kalmaksızın gerekli tedbirlere başvurulur. Burada müdahale bakımından herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Son olarak Türk Hukuku'ndaki düzenlemede zorla besleme ve tedaviye yönelik tedbirlerin onur kırıcı olmamaları kaydıyla uygulama olanağı varken, benzer bir düzenleme Alman İnfaz Kanunu'nda mevcut değildir.

V. DEVLETİN POZİTİF YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAPSAMINDA DURUMUN İNCELENMESİ

A. POZİTİF YÜKÜMLÜLÜK KAVRAMI

Zorla besleme müdahalesini devletin pozitif yükümlülüğü altında değerlendirmeden önce pozitif yükümlülük kavramına açıklık getirmekte fayda vardır. Bu kavram AİHS içeriğinde bulunan haklarla ilgili devletlerin ne tür uygulama ve tutumlarda bulunmaları gerektiği ile ilgilidir. Sözleşmede yer alan her hak ilgili devletlere birtakım yükümlülükler getirebilmektedir. Bunlardan birincisi, devletin söz konusu hakka yönelik saygı gösterme yükümlülüğüdür. Bu yükümlülükte devlet organ veya yetkilileri, hakka yönelik herhangi bir ihlal oluşmaması için gayret gösterme çabası içerisinde olmalıdırlar. İkincisi ise koruma yükümlülüğüdür. Burada devlet yapmış olduğu düzenlemeler ve müdahaleler ile hak sahiplerini 3. kişilerin eylemlerinden korumakla görevlidir. Son olarak devlet, uygulama yükümlülüğü adı altında hakkın tümünden gerçekleştirilip etkin kılınması amacına hizmet eder. Bu üçlü sistem daha çok ekonomik, sosyal ve

kültürel hakların düzenlendiği sözleşmelerin denetim organları tarafından kabul edilmişken, medeni ve siyasal hakların düzenlendiği AİHS'nin denetim organı olan AİHM tarafından benimsenmemiştir⁴⁴. Sözleşmenin temel amacı her ne kadar devletlerin hakların kullanılmasına müdahale etmemesini sağlamak (negatif yükümlülük) olsa da Mahkeme, sözleşmede yazılı hakları etkili hale getiren pozitif yükümlülük kavramını da vermiş olduğu kararlarda gün yüzüne çıkarmıştır⁴⁵.

B. POZİTİF YÜKÜMLÜLÜĞÜN TEMELLERİ

Pozitif yükümlülüğün temellerini atan Alman hukukçu Jellinek, temel hak ve özgürlüklerin belirli bir ayrıma tabi tutulması gerektiğini savunmuş ve bu hakların pozitif, negatif ve aktif statü hakları olarak 3'e ayrıldığını ileri sürmüştür⁴⁶. Her ne kadar negatif statü haklarında (kişisel haklarda) devletin müdahale etmeme yükümlülüğü mevcut olsa

⁴⁴ Akandji-Kombe, Jean-François, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Pozitif Yükümlülükler (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz Kitap), Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitapları, No: 7, s. 5, (https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019112811pozitif_yukumluluk.pdf, E.T: 19.05.2021.

⁴⁵ AİHM'nin konuya ilişkin 23.07.1968 tarihli 1474/62 1677/62 1691/62 1769/63 1994/63 2126/64 başvuru numaralı Belçika/Belçika kararında, AİHS 1. Nolu Ek Protokolü 2. maddesinde yer alan eğitim hakkının sadece devletlerce tanınması gereken bir hak olmadığı (negatif yükümlülük), aynı zamanda devletin eğitim hakkının kullanılabilmesi için bu alanda gerekli tedbirlerin alınmasını da kapsayan bir pozitif yükümlülüğünün de olduğu vurgulanmıştır. (Kararın tam metni için bkz.: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-188022>, E.T: 19.05.2021.

⁴⁶ Ceylan, Neslihan Aybike, "Kamu Hukuku (Genel Kamu Hukuku) Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Hakların Bütünlüğü İlkesi", Anasay Dergisi, 1(2), 2017, s. 221.

bile, bu hakların gerçekleştirilmesinde çoğu zaman devletin pozitif yükümlülüğüne uygun hareket etmesi gerekmektedir⁴⁷. Ayrıca AIHS’de yer alan haklarla ilgili maddelerde geçen “sağlar” veya “korunur” ibareleri devletlere pozitif yükümlülükler yüklediğini gösterir niteliktedir. AIHM, çoğu zaman AIHS için “yaşayan bir metin” ifadesini kullanmakta ve çağın gereksinimlerine göre yorumlanması gerektiğini vurgulamaktadır⁴⁸. Yine farklı bir kararında Mahkeme, yaşam hakkına ilişkin devletlerin pozitif yükümlülük altında olduğundan bahsetmiştir⁴⁹. Devlet kurumlarında görev yapanların özellikle AIHS’nin 2. ve 3. maddelerine aykırı davrandığı durumlarda devletin bu aykırılıkları etkin bir şekilde soruşturma yönünden pozitif yükümlülüğe sahip olduğunu söylemek mümkündür⁵⁰. Son olarak belirtmek gerekir ki devlet, yaşam hakkını korumaya yönelik önlemleri yasayla almak durumundadır.

---

⁴⁷ Doğmuş, Simay, AIHS Işığında Devletlerin Yaşama Hakkına İlişkin Pozitif Yükümlülükleri, 1. Baskı, Ankara 2018, s. 160.

⁴⁸ 25.04.1978 Tarihli 5856/72 Başvuru Numaralı Tyrer/Birleşik Krallık Kararı, § 31. (Karar metni için bkz.: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>, E.T: 19.05.2021).

⁴⁹ 16.03.200 Tarihli 23144/93 Başvuru Numaralı Özgür Gündem/Türkiye Kararı, § 41. (Karar metni için bkz.: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58508>, E.T: 19.05.2021)

⁵⁰ Metin, Yüksel, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yaşamın ve Sağlığın Korunması ile İlgili Olarak Taraf Devletlere Yüklendiği Pozitif Yükümlülükler”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 7(27), 2010, s. 120.

C. POZİTİF YÜKÜMLÜLÜK – NEGATİF YÜKÜMLÜLÜK AYRIMI

Bu noktada devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri arasında bir ayırım yapmayı yararlı buluyoruz. Yukarıda aktarıldığı üzere AİHM tarafından devletlerin negatif yükümlülüklerine pozitif yükümlülükleri de dahil edilerek temek hak ve özgürlüklerin genişletilmesi ve günümüz gereksinimleri açısından etkinliği sağlanmak istenmiştir. Pozitif yükümlülük, devletlerin belirli bir hakkın korunması açısından bir müdahalede bulunmasının, yani gerekli tedbirleri almasının zorunlu olduğu durumları kapsarken, negatif yükümlülükte devlet, hakkın kullanılmasına müsaade etmeli yani kısıtlamamalıdır.

D. AÇLIK GREVİNE MÜDAHALENİN DEVLETİN POZİTİF YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda pozitif yükümlülük kavramını açıklarken Mahkemenin gelişen içtihadında devletlerin bu yükümlülük altında bulduklarını belirtmiştik. Çalışmamızın başında açlık grevi kavramını tanımlarken, hükümlü veya tutukluların içinde buldukları durumu benimsemediklerini göstermek ve isteklerini yetkililere duyurmak üzere girişmiş oldukları bir eylem olduğundan bahsetmiştik. Bu eylem Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kapsamında değerlendirilir. Söz konusu hükümde “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla

tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.” denilmektedir. Bu hak aynı zamanda AİHS 9. ve 10. maddelerinde yer alan düşünce ve ifade özgürlükleri kapsamında güvence altına alınmıştır. Bu nedenle Sözleşmenin tarafları, kendi yetki alanları içerisinde bulunan herkesin bu haklardan yararlanmalarını sağlamakla yükümlüdürler. Sonuç olarak devlet, bu hakkı korumak ve söz konusu hakka saygı göstermekle yükümlüdür.

Açlık grevinde bulunmanın yaşam açısından da bazı olumsuz etkiler doğurması muhtemeldir. Çünkü bu durumda kişi gıda almayı bırakır ve gün geçtikçe sağlığında birtakım problemler ve hatta hayati tehlikeler ortaya çıkar. Burada yaşam hakkıyla da ilgili bir çelişki ortaya çıkmaktadır. AIHM’ye göre insan yaşamı kutsaldır⁵¹. Özellikle demokratik yönetimlerde temel hak ve özgürlükler değerlendirilirken yaşam hakkı bunların içerisinde sıyrılmakta ve ayrı bir öneme sahip olmaktadır⁵². Ayrıca AİHS 2. madde uyarınca yaşam hakkının yasayla koruma altına alınması gereken bir hak olduğundan bahsedilir. Bu maddeye göre devletler, sadece somut eylemleriyle kişilerin yaşam hakkına zarar vermekten kaçınma yükümlülüğü altına girmemekte, ayrıca yetki alanları içerisinde yaşayan kişilerin yaşamlarını güvence altına almak adına tedbirleri almakla yükümlüdürler.

---

⁵¹ 29.04.2002 Tarihli 2346/02 Başvuru Numaralı Pretty/Birleşik Krallık Kararı, § 65. (Kararın tam metni için bkz.: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>, E.T: 21.05.2021.

⁵² Karaosmanoğlu, Fatih, İnsan Hakları, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 226.

Buradan anlaşılacağı üzere, özellikle devletin negatif yükümlülüğe uymadığını söyleyebilmek için kamu görevlisinin, bir kişinin yaşama hakkını ağır ihmal veya kasten ihlal etmesi ve bu ihlalin AİHS 2. maddesinin 2. fıkrasındaki istisna kapsamına girmemesi gerekir. Pozitif yükümlülükte ise devletin, yetki alanı içerisindeki kişilerin yaşamlarını, gelebilecek her türlü tehlikeden koruma görevi mevcuttur⁵³.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, açlık grevcisine uygulanan zorla besleme müdahalesi bir taraftan kişinin düşünce ve ifade özgürlüğünü etkili bir biçimde kullanamamasına engel teşkil edecek olup, diğer taraftan da yaşamı tehlikeye giren grevcinin yaşam hakkının korunması gerekliliğini ortaya çıkaracaktır. Kanaatimizce buradaki çelişki doğrultusunda grevcinin ifade ve düşünce özgürlüğünü devlete karşı kötü niyetli kullanması durumu söz konusu olduğundan eylem meşru olmaktan çıkacaktır. Anayasa'nın 12. Maddesinin 1. fıkrası uyarınca temel hak ve hürriyetler devredilmez ve vazgeçilmez niteliktedir. Şayet grevcilerin nihai amacı her ne kadar yaşamlarına son vermek olmasa da bazıları açısından ölüm neticesi kaçınılmaz olmaktadır. Böyle durumlarda devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında grevcinin yaşam hakkının korunmasına yönelik somut adımlar atması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu adımlar gerek yasal düzenlemelerle gerekse de kamu personelinin yaşamın korunması açısından yapacağı müdahalelerle (zorla besleme vs.) atılabilir.

---

⁵³ Doğmuş, s. 185.

Devletin pozitif yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılması için mutlaka sonuç odaklı değerlendirme yapmaya gerek yoktur. Nitekim devlet gerekli tedbirleri almış ve etkili soruşturma yöntemlerini yerine getirmiş ise koruma sonucu ortaya çıkmasa dahi yükümlülüklerini yerine getirmiş sayılır⁵⁴.

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hükümlü veya tutukluların açlık grevi eylemlerinde zaman zaman sağlık açısından ciddi tehlikeler ortaya çıkmaktadır. Bu tehlikelerden en önemlileri geri dönüşü olmayan sağlık sorunları ve ölüm neticesidir. Burada eylemcilere yönelik zorla besleme müdahalesinin ortaya çıkardığı sorunlardan bir tanesi de devlet tarafından müdahalenin gerekli görüldüğü, buna karşın hekimlerin özellikle hasta hakları çerçevesinde tıbbi etik bakımından hastanın rızası hilafına besleme yapılamayacağını savunmalarıdır.

Ulusal düzenlemelere bakıldığında özellikle CGTİHK madde 82/2’de açlık grevi nedeniyle hayatı tehlikede olan hükümlüye isteğine bakılmaksızın müdahalede bulunulabileceği durumu söz konusudur. Bu düzenlemeye karşın 9 Aralık 2003 gün ve 25311 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5013 sayılı Kanun ile ulusal hukukumuzda dahil edilen İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi’nin 5. ve 9. maddelerine göre tıbbi açıdan yapılacak müdahalelerde mutlaka

---

⁵⁴ Doğmuş, s. 189.

hastanın rızasına başvurulması ve hasta rızasını açıklayacak durumda değilse önceden vermiş olduğu rızaya uyulması gerektiği belirtilmiştir. Burada tıbbi etik ile yasal zorunluluk arasında bir çatışma durumundan bahsetmek mümkündür. Peki bu durumda hekimler nasıl hareket edecektir? Buna ilişkin İstanbul Protokolünde de belirtildiği üzere bu tür ikilemlerde tıbbi etiğin yasal zorunlulukların önüne geçmesi gerektiği ve hekimin hastası için en iyi olanı yapmak yükümlü olduğu belirtilmiştir. Kanımızca bu yükümlülük sadece hastanın rızası hilafına kendi sağlığında kötü sonuçlar doğuracak durumlar için geçerlidir. Zorla besleme müdahalesi grevcinin Anayasa’da belirtilen ve kutsal sayılan yaşam hakkını korumaya yönelik devletin pozitif yükümlülüğü altında gerçekleştirilen bir müdahaledir. Aynı zamanda bu müdahaleye sadece yaşam hakkının söz konusu olduğu durumlarda değil, vücutta kalıcı hasarların ortaya çıkma ihtimali mevcut olduğu andan itibaren başvurulabilir.

Zorla besleme müdahalesinin AİHM kararlarında belirtilen ilke ve esaslara uyularak gerçekleştirilmesine dikkat edilmelidir. Güç kullanımı vasıtasıyla yapılacak olan zorla besleme müdahalelerinin, AİHS tarafından mutlak olarak yasaklanmış işkence veya kötü muamele teşkil edebileceği hususu göz ardı edilmemelidir. Ayrıca açlık grevinde bulunan kişi mutlaka bu eylemin sonuçları hakkında aydınlatılmalı, gerekli psiko-sosyal hizmetler sağlanmalı, müdahale mutlaka yetkili bir hekim tarafından yapılmalı, müdahale kararı denetlenebilir ve itiraz edilebilir olmalı ve son olarak kişinin yaşam

hakkının tehlikeye girdiği bağımsız bir hekim tarafından da onaylanmalıdır. Yine devletin, uygun düştüğü takdirde grevcilerin isteklerine en hızlı biçimde yanıt vermesi de olası sağlık sorunları ve ölümlerin önüne geçmede etkili olacaktır. Sadece bu usule uygun hareket edildiği durumlarda devlet üzerine düşen pozitif yükümlülüğü yerine getirmiş olacak ve uluslararası hukuk bağlamında sorumluluktan kurtulacaktır. Devlet bu yükümlülüğünü hekimler vasıtasıyla yerine getirecektir. Hekimler açısından ise gerek ulusal gerekse uluslararası düzenlemelere uygun hareket edilmiş olunacaktır.

KAYNAKÇA

Akandji-Kombe, Jean-François: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Pozitif Yükümlülükler (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz Kitap), Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitapları, No: 7.

Akkaya, Hikmet Murat: Vücut Bütünlüğüne Yönelik Rıza Aranmadan Gerçekleştirilen Müdahaleler, Ankara 2019.

Atalay, Ayşe Özge: “İnfaz Kurumlarındaki Açlık Grevlerine Devlet Müdahalesi Sorunu”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8(109), 2013, s. 63-87.

Bahadır, Oktay: Yaşama Hakkı, 1. Baskı, Ankara 2015.

Cankurt, Ezgi: Tıbbi Müdahale ve İnsan Üzerinde Deney Bağlamında İlgilinin Rızası, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018.

- Cengiz, Serkan: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yaşam Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (93), 2011, s. 383-404.
- Cengiz, Serkan: “Mahpusların Açlık Grevi ve Zorla Besleme Paradoksu Işığında Hekim Sorumluluğu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (88), 2010, s. 421-438.
- Ceylan, Neslihan Aybike: “Kamu Hukuku (Genel Kamu Hukuku) Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Hakların Bütünlüğü İlkesi”, Anasay Dergisi, 1(2), 2017, s. 217-226.
- Çelik, Can: “İnsan Hakları Boyutuyla Zorla Besleme”, Fasikül Hukuk Dergisi, 6(53), 2014, s.39-47.
- Çor, Yaşar: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Sözleşme Kapsamında İşkence Görmeme Hakkına Bakış Açısı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (75), 2008, s. 63-93.
- Demirbaş, Timur: İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2020.
- Doğan, Recep: “Ceza ve İnfaz Kurumlarında Açlık Grevine Müdahale, Hukuka Uygunluk Nedenleri ve AIHM Yaklaşımı”, Ankara Barosu Dergisi, 79(2), 2021, s. 193-238.
- Doğmuş, Simay: AIHS Işığında Devletlerin Yaşama Hakkına İlişkin Pozitif Yükümlülükleri, 1. Baskı, Ankara 2018.
- Feyzioğlu, Metin: “Açlık Grevi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 43(1), 1993, s. 157-168.

Hancı, İsmail Hamit/ÜNVER, Yener: IV. Uluslararası Sağlık Hukuku Kongresi Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2018.

İnci, Zekiye Özen: Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama, 4. Baskı, Ankara 2017.

Karaosmanoğlu, Fatih: İnsan Hakları, 2. Baskı, Ankara 2012.

Kılınç, Bilal: Mukayeseli Hukukta Ötanaziye İlişkin Yaklaşımlar ve Hukukumuzda Ötanazinin Yeri Sorunu, 1. Baskı, Ankara 2019.

Metin, Yüksel: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yaşamın ve Sağlığın Korunması ile İlgili Olarak Taraf Devletlere Yüklediği Pozitif Yükümlülükler”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 7(27), 2010, s. 111-132.

Özbek, Veli Özer: İnfaz Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2020.

Taşkın, Ahmet: “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’da Beslenmenin Reddi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (62), 2006, s. 230-261.

Ulsenheimer, Klaus in: LAUFS/KERN/REHBORN, Handbuch des Arztrechts, 5. Auflage, 2019.

Weichbrodt, Stefan: Die Pflichten beamteter Ärzte bei der Abwendung eines Hungerstreiks, Neue Juristische Wochenschrift, Heft 7, 1983.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

Oberschlick/Avusturya Kararı:

<http://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-57716>, E.T: 12.05.2021

Nevmerzhitsky/Ukrayna Kararı: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68715>, E.T: 12.05.2021

Pandjikidze ve Diğerleri/Gürcistan Kararı:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hunger_strikes_detention_TUR.pdf, E.T: 12.05.2021

Özgül/Türkiye Kararı:

<https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/28102020085530%C3%96ZG%C3%9CL%20KARARI.pdf>, E.T: 12.05.2021

Ciorap/Moldova Kararı: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81136>,
E.T. 14.05.2021 Belçika/Belçika Kararı:

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-188022>, E.T: 19.05.2021

Tyrer/Birleşik Krallık Kararı: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>, E.T: 19.05.2021

Özgür Gündem/Türkiye Kararı: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58508>, E.T: 19.05.2021

Pretty/Birleşik Krallık Kararı: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>, E.T: 21.05.2021

İnternet Kaynakları

https://tr.wikipedia.org/wiki/A%C3%A7%C4%B1k_grevi, E.T:
06.05.2021

<https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/DTB-Malta%20bildirgesi-2017.pdf>, E.T: 06.05.2021

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1219.pdf>, E.T:
18.10.2022

https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4847&mevzuatTur=Kuru_mVeKurulusYonetmeli&mevzuatTertip=5, E.T: 10.05.2021

<https://www.ihd.org.tr/avrupa-insan-haklari-sozlesmesi-ve-eki-protokollerde-yer- alan-haklar-ve-ozgurlukler/>, E.T: 10.05.2021

<http://hastahakki.org/avrupada-hasta-haklarinin-gelistirilmesi-bildirgesi-amsterdam-28-30-mart-1994-copy/>, E.T: 09.05.2021

https://www.ttb.org.tr/eweb/istanbul_prot/ist_protokolu.html, E.T: 09.05.2021

https://www.ttb.org.tr/images/stories/haberler/file/DTB_Tokyo_Bildirgesi_2016.pdf,

E.T: 09.05.2021

<https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/DTB-Malta%20bildirgesi-2017.pdf>,

E.T: 09.05.2021

https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019112811poizitif_yukumluluk.pdf,

E.T: 19.05.2021

<https://undocs.org/E/CN.4/2006/120>, E.T: 14.05.2021

Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışının Kanunlar Üzerinden İncelenmesi ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar

Öznur Küçükkeleş*, Sena Şahin**

Makale Geliş Tarihi:12.12.2022

Makale Kabul Tarihi:29.12.2022

Öz

20. yüzyılda yaşanan ekonomik olumsuzluklar nedeniyle yükselişe geçen sosyal devlet, zamanla birçok faaliyet alanında etkisini göstermiştir. Sosyal devletle beraber sosyal haklar önem kazanmış ve gelir dağılımı, güvenlik, fırsat eşitliği, sağlık gibi birçok konuda sosyal politikalar ön plana çıkmıştır. Belde halkının yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamakla görevli belediyeler, küreselleşmenin de etkisiyle zaman içerisinde anlamını değiştirerek, devletin sosyal politikalarını uygulayan birer hizmet kuruluşuna dönüşmüşlerdir. Sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak, Türkiye’de birçok kanun kapsamında yapılan değişikliklerle belediyeler “sosyal belediye” niteliği kazanmıştır. Böylelikle, sosyal belediyecilik uygulamalarıyla kentte yaşayan halkın refah düzeylerini artırma, sosyal barışı ve adaleti sağlama konusunda yerel kalkınmaya destek olmak istenmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışının kanunlarda yansımaları nasıldır? sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soruya cevap bulmak amacıyla çalışmada, Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışı kanunlar ve belediye hizmetleri üzerinden incelenmiştir. Çalışma sonucunda sosyal belediyeciliğe kanunlarımızda yeteri kadar yer verildiği, belediyelere geniş görev ve yetkilerin verildiği; fakat sosyal hizmetlerin siyasi rant sağlamak amacıyla projelendirildiği görülmüştür. Buna bağlı olarak Türkiye’de sosyal belediyeciliğin, plansız, programsız ve herhangi bir amaç gütmeyen, sorunlara geçici çözümler üreten uygulamalardan ibaret olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Belediye, sosyal belediyecilik, sosyal devlet

Examination of Social Municipality Approach in Turkey Through the Law and Problems in Implementation

Abstract

20. the social state, which has been on the rise due to the economic adversities experienced in the century, has shown its influence in many fields of activity over time. With the social state, social rights have gained importance and social policies have come to the fore on many issues such as income distribution, security, equality of opportunity, and health. The municipalities, which are responsible for meeting the local and common needs of the people of the town, have changed their meaning over time with the effect of globalization and have turned into service organizations that

* İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, oznuruludag@hotmail.com.tr ORCID: 0000-0001-9025-6779

** İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, senaashnn@gmail.com ORCID: 0000-0003-2728-9839

implement the social policies of the state. As a requirement of the social state understanding, municipalities have gained the quality of “social municipality” with the amendments made within the scope of many laws in Turkey. Thus, it was intended to support local development in increasing the welfare levels of the people living in the city through social municipality practices and ensuring social peace and justice.

In this study, how is the understanding of social municipalism reflected in the laws in Turkey? the answer to this question is being sought. In order to find the answer to this question, in the study, the understanding of social municipalism in Turkey was examined through laws and municipal services. As a result of the study, it has been seen that social municipalism has been given enough space in our laws, that municipalities have been given broad duties and powers, but that social services have been designed to provide political rent. Accordingly, it has been concluded that social municipalism in Turkey consists of applications that produce temporary solutions to problems without a plan, without a program and without any purpose.

Keywords: *Municipality, social municipality, social state*

I. GİRİŞ

Devletin, toplumun tüm kesimlerini korumak ve refahını sağlamak amacıyla organize olması bizleri “sosyal devlet” kavramı ile tanıştırmış ve bu kavrama bağlı olarak sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal güvenlik gibi politikalar üretilerek devletin hizmetlerinin daha etkin ve verimli hale gelmesi sağlanmıştır. Nüfustaki hızlı artış ve kentleşme, hizmetlerin sunumunu devletten yerel birimlere kaydırmış ve “sosyal belediyecilik” anlayışı önemli hale gelmiştir.

Başlangıçta klasik diyebileceğimiz belediyecilik anlayışında belediyeler; kentin yolunu yapmak, suyunu sağlamak, imarını yönetmek ve park-bahçe düzenlemek gibi görevleri üstlenmiştir. Zaman içerisinde, topluma en yakın birimler olan ve kalkınmada daha aktif kurumlar olarak karşımıza çıkan belediyeler, hizmet sundukları toplumun ekonomik yapısını güçlendirmeye yönelik çalışma anlayışı içerisinde yeniden konumlanmıştır. Ayrıca 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun

ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile beraber büyükşehirlerde köyler kaldırılmış ve bu alanlar mahalleye dönüştürülmüştür. Bu illerde belediyelerin sınırları yeniden düzenlenerek görev alanları, illerin mülki sınırlarına dek genişletilmiştir. Dolayısıyla belediyelerin görev ve sorumluluk alanları da bu değişime tabi tutulmuştur. Bu durum, ilçe belediyelerin yürüttüğü birtakım görevlerin büyükşehir belediyeleri tarafından yürütülmesi sonucunu doğurmuştur. Bundan dolayı belediyeler, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan insanların sosyal yaşam içerisinde daha fazla yer edinmeleri için etkin sosyal politikalar uygulayarak hizmet etmeye başlamışlardır. Bu sayede sosyal devlet olmanın gerekleri yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Çünkü belediyeler, yerel sorumluluk kapsamında halka en yakın kurumlar olarak sosyal politikaları daha etkin uygulama kapasitesine sahiptir. Devletin eksik kaldığı durumlarda belediyeler devreye girerek çalışmalarını yürütebilmekte ve dolayısıyla “sosyal belediyeçilik” niteliğini kazanmaktadırlar¹. Buradan hareketle belediyelerin sosyal politika uygulamalarında devlet ile halk arasında köprü vazifesi gördüklerini söylemek mümkündür.

Sosyal belediyeçilik, devletin yereldeki yansımasıdır. Kavram, halkın ihtiyacı olan hizmetlerin, halka en yakın birimler tarafından sunulması ve yalnızca teknik altyapı hizmetlerini değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasını da

---

¹ Batal, Salih, “Türkiye’de Sosyal Devlet Kavramının Dönüşümü: Sosyal Belediyeçilik”, Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19(2), 2015, s. 231.

kapsamaktadır².

Bu kapsamda çalışmada, Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışının tarihsel gelişimi incelenerek uygulamada yaşanan sıkıntılar irdelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada literatür taraması yapılarak daha evvelki araştırmalar incelenmiş ve elde edilen bulgular ışığında konu tartışılmıştır.

II. SOSYAL BELEDİYESİLİK

Sosyal belediyecilik, *“yerel yönetimlere sosyal alanlarda planlama ve düzenleme görevi yükleyen; bu doğrultuda kamu harcamalarının yanı sıra konut, eğitim, sağlık ve çevrenin korunması alanlarını içerecek biçimde sosyal amaca yönlendiren; işi ve kimsesi olmayanlara yardım edilmesi, sosyal dayanışma ve entegrasyonun oluşturulmasıyla kültürel ve sosyal faaliyet ile çalışmaların gerçekleştirilebilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan altyapı ve yatırımların yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; toplumsal kesimler ve bireyler arasında etkisini yitiren sosyal güvenlik ve adalet kavramını kuvvetlendirmeye ilişkin olarak yerel yönetimlere sosyalleştirme ve sosyal kontrol fonksiyonu yükleyen bir model”* olarak tanımlanmaktadır³. Akdoğan ise, sosyal belediyeciliği *“Toplumsal konularda planlama ve düzenleme fonksiyonu yükleyen, bu kapsamda kamu harcamalarını eğitim, sağlık, konut ve çevreyi de kapsayacak*

---

² Ünlü, Ufuk, “Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi”, *Sayıştay Dergisi*, (102), 2016, s. 64.

³ Kaya, Erol/Şentürk, Hulusi, *Muhafazakâr Demokraside Yerel Yönetim Vizyonu*, İstanbul 2007, s. 37-38.

biçimde sosyal amaca yönlendiren yerel otoriteye bu görevleri yükleyen anlayıştır. İşi olmayan ve bakacak kimsesi olmayanlara yardım eden sosyal dayanışma ve bütünleşme ile beraber sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmalarının icrası, altyapı yatırımlarının tesisi için bilinçli politikalar planlayan; ayrıca bireyler ve toplumlar arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adaleti güçlendirme gayreti olarak yerel idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol fonksiyonu yükleyen bir modeldir.” şeklinde tanımlamıştır⁴.

Ünlü’ye göre ise sosyal belediyecilik, toplumsal problemleri ortadan kaldırmayı ve yardıma ihtiyaç duyanların durumlarını iyileştirmeyi bunlarla beraber halkın yaşadıkları alanlarda sükûnet, sağlık ve güvenli bir ortamın oluşturulmasını planlayan belediyeciliktir ve kısa vadede iyileştirme, uzun vadede sorunlara kalıcı çözümler bulan bir yönetim anlayışıdır⁵. Sosyal belediyeciliği uygulamalarıyla, yerel hizmet anlayışından ziyade toplumda adalet ve barışı gerçekleştirmeye çalışan yönetim anlayışı olarak kabul eden Çelik ise, toplumun kalkınmasında sosyal belediyelerin önemine vurgu yapmaktadır⁶.

Literatüre bakıldığında sosyal belediyeciliğin, özellikle Türkiye’nin belediye tarihinde yeni kavramsallaştırılmaya başladığı görülmektedir. Kavramın ilk olarak Türkiye’nin kuruluş yıllarında devletin siyasal, ekonomik ve sosyal yönden koşullarının pek de iyi

⁴ Akdoğan, Yalçın, “Sosyal Belediyecilik”, Yerel Siyaset Dergisi, (3), 2006, s. 44.

⁵ Ünlü, s. 68.

⁶ Çelik, Mehmet Beşir, Sosyal Belediyecilik Bağlamında Bilgi Evi Uygulamaları: Zeytinburnu Belediye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2019, s. 32.

olmadığı dönemde kullanıldığı görülmektedir. 1924 yılında 442 sayılı Köy Kanunu ve 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere sosyal alanlarda birtakım görevler yüklenmiştir. 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 1580 sayılı Kanun, sokakta bırakılan çocukları gözetme, kazayauğrayanlara yardım etme, kimsesiz çocukların barınma, eğitim, okul gibi ihtiyaçlarını gözetme, iş ihtiyacı olan bireylere iş bulma gibi bir takım sosyal görevleri edinmiş ve bu hususta düzenlemeler gerçekleştirmiştir.

Bunlarla birlikte tiyatro, yurt, spor tesisleri, gençler için yarış sahaları, park ve bahçeler, doğumhaneler, halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, korular yetiştirmek de belediyelere görev olarak tanımlanmıştır. Ancak, Kanun’da belirtilen görevler için herhangi bir zaruriyet veya standart getirilmemiş, belediyelerin inisiyatifine bırakılmıştır⁷. Savaştan yeni çıkan Türkiye, 1929 Ekonomik Buhranı’ndan olumsuz etkilenmiş, meydana gelen ekonomik yetersizlikler sonucunda Kanun’un uygulanmasında sorunlar yaşanmıştır. Bu nedenle 1948 yılında 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu çıkarılarak belediyelerin gelir imkanları artırılmış ve borçlanmalarına olanak sağlanmıştır⁸. Ekonomik sıkıntılar, 1950’li yıllarda köylünün iş bulma ümidiyle kente göç etmesine neden olmuştur. Köyden kente göç, hızlı kentleşme ve kentlerde kontrolsüz büyümeyi de beraberinde getirmiş; bu durum belediyelerin sosyal

---

⁷ Ortaylı, İlber, Türkiye İdare Tarihi, Ankara 2008, s. 295.

⁸ Erbay, Yusuf/Akgün, Hasan, Modernleşmeden Küreselleşmeye Türkiye’de Yerel Yönetimler Tarihi ve Bugünü, İstanbul 2013, s. 72-73.

politikalarından vazgeçip alt yapı sorunlarına yönelmelerine neden olmuştur. 1580 sayılı Kanun ile belediyelere verilen sosyal görevler, belediyelerin ilgisizliğinden dolayı merkezi birimler tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır⁹. Bu sebeple belediyelerin sosyal alandaki etkinliği zayıflamıştır¹⁰.

1961 Anayasası, “sosyal devlet” ilkesinin ilk kez kabul edildiği Anayasa olmuştur ve bu Anayasa sayesinde merkezi yönetim ile belediyelerin hizmet sunma biçiminin yeniden gündeme gelmesi sağlanmıştır. 1961 Anayasasınının 10. maddesinde “*Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar*” ifadesiyle özgürlüğün sağlanması için devlet görevli kılınmıştır. 1982 Anayasası’nın da aslında temelde kendinden önceki Anayasa’yla aynı eğilimi paylaştığını söyleyebiliriz. Zira 1961 Anayasası’nda olduğu gibi, 1982 Anayasası’nda da Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Yine Cumhuriyetin sosyal niteliği vurgulanarak bu anayasada geniş sosyal haklar sunulmuştur. 1961 Anayasası’nın 10. maddesinin karşılığı, 1982 Anayasası’nda devletin temel amaç ve görevleri; toplumdaki huzuru sağlamak, bireylerin haklarını garanti altına almak, adaleti sağlamak gibi temel hususlar üzerinden ele alınmıştır. Bu düzenlemeler

⁹ Keleş, Ruşen/Duru, “Bülent, Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, Mülkiye Dergisi, 2008, 32(261), s. 41

¹⁰ Ersöz, Halis Yunus, Sosyal Politikalarda Yerelleşme, İstanbul 2011, s.

paralelinde gereken yasal düzenlemeler ve yapılaşmalar gerçekleştirilmiştir¹¹. Buradan anlaşılacağı üzere anayasamızda sosyal devlet; vatandaşların sosyal durumlarını iyileştiren, onlara belirli düzeyde yaşam sağlayan ve onların sosyal güvenliğini garanti altına alan devlettir.

Bir başka tanımlamaya göre sosyal devlet; sosyal problemlere farklı yaklaşan ve bu problemleri gidermek amacıyla uygulama alanındaki farklı şekillerine rağmen, farklı sosyal grupları gözeterek sosyal politikalar geliştiren ve uygulayan devlettir. Bu devlet, sosyal politikayı, kendi başına ya da katılımcı demokrasi kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla beraber uygulayan devlettir¹². Sosyal devletin temelini, devletin sosyal ve ekonomik alana müdahale etmesi olduğunu belirtmektedir¹³. Özdemir’e göre ise sosyal devlet; gelir temini, fırsat eşitliği, sosyal denge ve barışı hedefleyen bir devlet formudur ve böylece vatandaşların toplumsal ve siyasal hayata katılabilmelerini sağlar¹⁴. Bunun için de güçsüz olanları güçlülere karşı koruyarak eşitliği ve sosyal adaleti sağlayarak toplumsal dengeyi gözetir. Dolayısıyla sosyal devletin unsurlarından biri sosyal adalettir.

Sosyal adalet, bir ülkede bireyler arası gelişmişlik farklarının en

---

¹¹ Fidan, Ali, Sosyal Politikaya Katkısı Açısından 5393 sayılı Belediye Kanunu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 35-36.

¹² Seyyar, Ali, “Yerel Yönetimin Gelişiminde Sosyal Politikaların Önemi”, Sosyal Siyaset Dergisi, (25), 2008, s. 345.

¹³ Sallan Gül, Songül, Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti, Ankara 2006, s. 2.

¹⁴ Özdemir, İsmail Mansur, Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 79-80.

aza indirgenmesi ve bireyin kendini ifade edebilmesi ile ilgili bir kavramdır¹⁵. Temelinde eşitlik ve özgürlüğü barındıran sosyal adalet, ülkede farklı kesimler arası büyük gelişmişlik farklarının yaşanmaması ve herkesin aynı fırsatlardan yararlanabilmesi adına gözetilen adalet olarak tanımlanabilir. Heywood'a göre ise; sosyal adalet vatandaşların sosyal refahı konusunda, güvenlik, sağlık, eğitim ve bunlar gibi diğer hizmetlerle (her ülkede farklı olsa bile) temel sorumluluğu üstlenen devlettir¹⁶. Barker da ideal olanın bir toplumdaki tüm bireylerin aynı temel haklara, fırsat ve yükümlülüklerle, korunmaya sahip ve sosyal yardımlardan eşit şekilde yararlanması durumu olduğunu belirtmektedir¹⁷. Bu anlayışın temelinde "hak" kavramı bulunmaktadır. 10 Aralık 1948 yılında Birleşmiş Milletler de Genel Kurulu'nda 217 A(III) sayılı karar ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini kabul etmiş ve bildirgenin 25. maddesinde bireylerin sosyal haklar; yaşam standartlarının temini, gereken durumlarda toplumsal hizmetlerin sağlanması ve güvenlik hakkı kapsamlarında tanımlanmıştır. Buna göre bireylerin sahip olduğu sosyal haklar, eğitim, sağlık ve konut gibi alanlarda insan onuruna yakışır hizmetin garanti edilmesini ve sakatlık, yaşlılık, engellilik ve hastalık gibi durumlarda hayatı kolaylaştırıcı tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir. İşte bahsedilen bu değerlerin üzerine inşa edilen sosyal devlet ile 1970'li yıllarda siyasi ve ekonomik gelişmelerin etkisiyle merkezi yönetim, sosyal hizmetlerden elini

¹⁵ Ertük, Sabri, Küreselleşen Dünyada Küreselleşemeyen Sosyal Adalet, İstanbul 2016, s. 41.

¹⁶ Heywood, Andrew, Küresel Siyaset, Uslu N. ve Özdemir H (Çev.), Ankara 2014, s. 157.

¹⁷ Barker, Robert Lee, The Social Work Dictionary (4th ed.), Washington DC. 1999, s. 451.

çekerek elinde bulunan bu gibi hizmetleri yerel yönetimlere, özellikle de belediyelere devretme eğilimine girmiştir¹⁸. Buna bağlı olarak 1970’lerde belediyecilik algısı değişmeye başlamış ve “sosyal belediyecilik” anlayışı kurumsallaşmıştır. 1970’li yıllarda belediyelerin sosyal belediyeciliği benimsemesinin nedenlerinin başında yoksulluk, gelir adaletsizliği, kentsel rantların topluma kazandırılması arzusu ve herkesin sunulan hizmetlerden adil biçimde faydalandırılması çabası gelmektedir. Bunda, Türkiye’de yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmelerin yanı sıra özellikle belediyeler üzerinde özgürlük, adalet ve eşitlik gibi fikirlerin daha yoğun kullanılmaya başlaması etkili olmuştur¹⁹. Yine bu dönemde göç ile gelen vatandaşın belediyelerden beklentisinin artmasına rağmen merkezi hükümet karşısında belediye başkanlarının farklı partilerden olması nedeniyle kaynak aktarımında kesintilerin yaşanması, belediyeleri kaynaklarını en verimli şekilde kullanmaya ve yeni kaynaklar bulmaya itmiştir. Bu dönemde halkın isteklerinin her şeyden önemli olduğu fikri sosyal belediyecilik anlayışının yeniden yorumlanmasına neden olmuştur²⁰. Kavramsal olarak ilk kez 1973-1977 yılları arasında kullanılan sosyal belediyecilikle birlikte, o dönemde aşevi ve fırın hizmeti, birlik ve kooperatiflerle iş birliği içinde üretim, sendika ve meslek örgütleriyle

---

¹⁸ Gül, Hüseyin/Memişoğlu, Dilek, “Yapısal Değişim Sorunu Çerçevesinde Yönetimsel Reform”, M. Akif Çukurçayır ve Gülise Gökçe (Der.), Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları, Konya 2007, s. 94.

¹⁹ Güler, Mahmut, “Toplumcu Belediyeciliğin Doğuş Koşulları Üzerine”, İhsan Hasret Öztürk&Hüseyin Kamalak ve Hüseyin Gül (Der.), Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik: Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları, İstanbul 2009, s. 126.

²⁰ Toksöz, Fikret, İyi Yönetişim El Kitabı, İstanbul 2008, s. 45-46.

organize eğitim faaliyetleri ile yeni belediyeçilik uygulamaları görülmeye başlanmıştır²¹. 1980’li yıllarda küreselleşmenin etkisiyle uluslararası kuruluşlardan etkilenen kamu yönetimi anlayışı değişmeye başlamış ve Türkiye, Avrupa Birliği’ne uyum çerçevesinde izlenen politikaların da etkisiyle, yeni bir döneme girmiştir²². 1983 yılında Özal Hükümeti’nin sosyal haklara yönelik verilen hizmetleri devlete bir yük gibi görmesi sonucu bu alanlardan devlet çekilmeye başlamıştır. Sağlık, eğitim, konut gibi alanlardaki hizmetler yerel yönetimlere ve özel sektöre kaydırılmış, örneğin yoksulların konut sorununun çözümü için belediyelerin arsa tahsisi yapmasına ve Emlak Kredi Bankası gibi kamu kurumları aracılığıyla özel sektörün konut üretimine kredi sağlaması için çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca 65 yaş aylığı olarak bilinen sosyal yardımların yapılabilmesi için belediyelerden ve muhtarlardan belge alınarak “muhtaçlığın ispatı” şartı getirilmiştir²³. Böylece devletin küçültülmesi, belediye hizmetlerinin bir kısmının özel şirketler aracılığıyla yürütülmesi ile sosyal belediyeçilik anlayışının yaygınlaştırılması sağlanmıştır²⁴.

Çalışmaların etkisiyle hizmetlerinde çeşitlilik yaşayan belediyeler hızlı bir yükselişe geçmiş ve kamu yönetiminde yerini

²¹ Kesgin, Bedrettin, “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 23(4), 2014, s. 97.

²² Tokol, Aysen, Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Sosyal Politika, 3. Baskı, Bursa 2012, s. 33.

²³ Öztürk, Hasret/Gül, Hüseyin, “Sosyal Belediyeçilik Sosyal Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif Mi?”, IV. Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul 2012, s. 208.

²⁴ Negiz, Nilüfer, “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(2), 2011, s. 324.

yeniden konumlandırarak daha aktif ve etkin hale gelmiştir. Merkezi yönetim yerine sosyal hizmetlerin yerelden sunulması, devletin mali olanaklarını bölgesel ve ekonomik eşitsizlikleri gidermekten uzaklaşmasına sebep olmuştur²⁵. Böylece belediyecilik konusunun kamu yönetimi alanında yeni reformlar doğrultusunda yenilenmesi gerektiği fikri gündeme gelmiştir²⁶.

O dönemde büyük kentlerde yoğunlaşan altyapı, planlama, sosyal yardım gibi konularda yaşanan sorunlara çözüm üretmek adına 1984 yılında büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Kurulan büyükşehir belediyelerinde sosyal politikalarla ilgili sorunlara çözümler oluşturulmuşsa da küçük ölçekli belediyelersosyal görevlerini yerine getirmede sorunlar yaşamaya devam etmiştir²⁷.

2000’li yıllara gelindiğinde ise; hizmetleri iyice çeşitlenen ve gelişen belediyeler, yerel halkın ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziki kalkınmasında, istidamın sağlanmasında rol oynayan kurumlar olarak ön plana çıkmıştır²⁸. Avrupa Birliği’ne uyum süreci doğrultusunda, Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın yerelleşme ve özerklik vurgusu ile yeni kamu yönetimi anlayışı kanunlarda yeniden düzenlemenin yapılmasını sağlamıştır. Bu dönemde 2004 yılında 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005 yılında 5302

---

²⁵ Öztürk/Gül, s. 209.

²⁶ Çelik, s. 39.

²⁷ Ersöz, s. 144.

²⁸ Ersöz, s. 144.

sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005 yılında 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 2008 yılında 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Ayrıca 2012 yılında 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile belediyeler yeniden tanımlanmış ve görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi ile 5393 sayılı Belediye Kanunları bugün faaliyet gösteren belediyelerin sosyal nitelikli görevlerinin temel dayanaklarını oluşturmaktadır²⁹. Yeni Belediye Kanunu'yla belediyelere sosyal hizmet sunumunda mühim görev ve sorumluluklar yüklenmiştir. Belediyelerin hizmet sunumunun tamamında engelli, yaşlı, muhtaç ve dar geliri olanların durumlarına yönelik yöntemler kullanacakları belirtilmekte olup, bu husus vurgulanmıştır. Bu kapsamda, sosyal hizmetler ve yardımlar, gençlik ve spor, kültür ve sanat, konut ihtiyacının giderilmesi, işsizliğin önlenmesi gibi amaçlar doğrultusunda, meslek ve beceri kazandırma gibi hizmetler belediyelerin mecburi görevleri arasında yer almıştır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i aşan belediyelerin çocuklar ve kadınlara yönelik koruma evleri açacakları düzenlenmiştir. Böylece belediyelere sosyal hizmet konusunda önemli görev ve sorumluluk yüklenmiştir. Aslında burada uzmanlık gerektiren hizmetlerden olan sosyal hizmetler hususunda belirli bir nüfus ölçütü getirilmesi

---

²⁹ Pektaş, Ethem Kadri, "Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar", Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1), 2010, s. 12.

koşuluyla, bu görevin belirli ölçęęi geçen belediyelere verilmesinin uygun bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Aksi halde belirli büyüklüğün altında olan belediyelerin bu türden hizmetler için yeterli kaynağa sahip olmadığı, kaynakları olsa dahi bu tür sosyal hizmetleri görebilecek nitelikli personelin bulunmadığı bilinen ve görüş birliği olunan bir gerçektir³⁰. Ancak yukarıda bahsedilen kanunda ‘sosyal belediyecilik’ kavramı net olarak tanımlanmamıştır. Buna karşın literatür incelendiğinde sosyal belediyeciliğin tanımının yapılmaya çalışıldığı görölmektedir.

Tarihsel gelişimine ve literatürde yapılan tanımlarına baktığımızda sosyalbelediyeciliğin, yerelde olması ve halka merkezi yönetimden daha yakın olması nedeniyle sosyal politikaların verimli ve etkin şekilde uygulanmasını sağlayan önemli bir yönetim anlayışı olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda Ünal ve Cantürk debelediyelerin bölgedeki bireyler arasında toplumsal ilişkinin iyileştirilmesi, farklı kültürel değerlerle birlikte yaşanması konusunda çalışmalar yaparak toplumsal uyuma katkı sağladığını ifade etmektedirler³¹.

III. SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN TEMEL FONKSİYONLARI

Sosyal belediyecilik; klasik, diğer bir deyişle geleneksel belediyecilik anlayışından daha farklı bir anlamı olan yönetim anlayışdır. Bu anlayış doğrutusunda, belediyeleri altyapı

---

³⁰ Fidan, s. 104.

³¹ Ünal, Feyzullah/Cantürk, Caner, “Yerel Yönetimler ve Sosyal Politikalar: Sosyal Belediyecilik”, Üçüncü Sektör Ekonomi Dergisi, 49(2), 2014, s. 34.

hizmeti sunan kurumlar olmanın dışında, insanların sosyal ve kültürel hayatına da katkı yapan hizmet birimleri olarak görmektedir. Bu nedenle sosyal bir belediyenin yapması gereken ilk iş hizmet sınırları içerisinde “sosyal doku haritasını” çıkarmak olmalıdır. Bu harita ile belediye sınırları içerisinde yaşayan vatandaşların demografik özellikleri, gelir durumu, kültürel donanımı, eğitim durumu ve sağlık durumu ile ilgili verileri çıkartılarak, hangi kitlenin neye, ne kadar ihtiyacı olduğu belirlenmelidir. Böylece belediyenin sunduğu hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin sağlanacağı gibi yardım ve destekler de doğru kişilere ulaşmış olacaktır³². Çünkü sosyal belediyecilikte amaç sadece ihtiyacı olanlara yardım etmek değil insanları muhtaçlıktan çıkarmaktır. Bu nedenle üretilen sosyal projelerin sorunları çözmeden ziyade önleyici nitelikte olması önemlidir³³. Yereldeki sorunlara çözüm bulan en baş kurumlardan biri olan belediyeler, tarihsel süreç içerisinde merkezi yönetimin görevlerinin bir kısmını devir alarak, sosyal devletin uygulayıcısı durumuna gelmiştir³⁴. Bu görev değişimi, sosyal belediyelerin fonksiyonlarını da etkilemiştir. Akdoğan bunları şu şekilde sıralamaktadır³⁵:

- Sosyalleştirme (Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon);

³² Uçaktürk, Tülay/Uçaktürk, Ahmet/Özkan, Mehmet, “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği”, VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Kitabı, 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale 2009, s. 3.

³³ www.manevisosyalhizmet.com, E.T. 03.08.2022.

³⁴ Çelik, s. 32.

³⁵ Akdoğan, s. 44.

Sosyalleşme, bireyin doğumundan başlayıp ailesi, okul hayatı ve meslek yaşamını da kapsayarak ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Sosyalleşme sayesinde birey, yaşadığı topluma adapte olarak gelenek ve görenekleri benimser ve belli başlı davranış kalıplarını öğrenir³⁶. Halka en yakın birimler olarak belediyeler de kültürel etkinlikler ve seminerler, konferanslar, kütüphaneler, kültür merkezleri gibi uygulamalarla bireylerin sosyalleşmesini sağlamaktadır. Bununla beraber bireylerin toplumsal düzene uymalarını ve sosyal ortamın gerektirdiği şekilde davranmalarını sağlayarak “sosyal kontrol” işlevini de yürütmektedir. Engelli, yaşlı, sokak çocuklarını, madde bağımlılarını, terörden ve toplumsal olaylardan etkilenenleri çeşitli sosyal hizmetleriyle topluma kazandırmayı yani sosyalleşmelerini sağlamayı amaçlamaktadır³⁷. Bununla birlikte sosyal belediyeciliğin belki de en önemli amaçlarından biri olan yardıma muhtaç olanları korumak ve toplumsal gruplar arasında değer çatışmasını en aza indirmektedir. Bu kapsamda belediyeler, bireylerin durumlarını gözeterek ihtiyaçlarına uygun hizmetler sunmaya çalışmalıdır³⁸.

- Mobilize Etme (Yönlendirme ve Kılavuzluk Etme); Belediyeler, belirli dönemlerde (özellikle önemli bir olay yaşandığı zamanlarda) topluma kılavuzluk ederek yönlendirme yapmaktadırlar.

---

³⁶ Pektaş, s. 14.

³⁷ Karataşoğlu, Soner, Yerel Politikalar Çerçevesinde Madde Bağımlısı Gençlerin Sosyal Rehabilitasyonu (Karapürçek İlçesi Rehabilitasyon Merkezi Projesi), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2009, s. 28-30.

³⁸ Keleş, Sümeyra, Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2008, s. 54.

Örneğin doğal afet durumlarında ihtiyaca göre bilgilendirme ve yönlendirme hizmetleri, sorunlara yönelik çözüm merkezleri, bilgi evleri açarak bireylerin ihtiyaçlarını giderecek, istek ve arzularını gerçekleştirmelerini sağlayacak, eğitimler ile yaşam kabiliyetlerini geliştirecek ve kent konseyleri ile yönetime katılmalarını sağlayacak çalışmalar yürütmektedirler³⁹.

- Yatırım; Sosyal belediye anlayışı ile çalışan belediyeler, merkezi yönetimden gelecek parayı beklemek yerine kendi kaynaklarını yaratmaya çalışmaktadırlar. Bu doğrultuda asfalt fabrikaları kurularak karayollarının asfalt yapım ihalelerine girilmiş, taşınmazlarını kiraya vermeye başlamış, işlettiği düğün salonu, otopark, halk ekmek, halk plajları ile gelirini artırmıştır. Halka ucuz konut yapıp satmak için kent kooperatifleri kurularak sosyal adalet çerçevesinde, düşük gelir grubundan vatandaşların konut sahibi olması hedeflenmiştir. Belediyelerin kentlerde ucuz konut üretimine girmesi, özel sektörde de konutların ucuzlamasına yol açmıştır⁴⁰.

Yine sosyal belediyecilik anlayışı ile geçmişten günümüze halk evleri, gençlik merkezleri ve özel eğitim kurumları ile iş birliği içerisinde mesleki eğitimler, beceri kazandırma kursları düzenlenmekte, istihdam ofisleri açılarak özel sektöre personel yerleştirme yapılmakta ve belediye iştirakleriyle istihdam yaratılmaktadır. Ayrıca ekonomik geliri düşük olan bireyler için ekmek

³⁹ Can, Hasan, “Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye”, Yerel Siyaset Dergisi, (185), 2006, s. 18-19.

⁴⁰ Öztürk/Gül, s. 211.

fabrikaları, aşevleri, tanzim satış mağazaları açılarak temel tüketim malzemelerine daha uygun fiyatlarla erişim sağlanmaktadır⁴¹. Tanzim satış mağazalarına en iyi örnek TANSA’lardır. O dönemde %20 ile %40 arası indirimli fiyatlardan satış yapan mağazalar, yoksulların kaliteli mallara uygun fiyata ulaşmasını sağlamıştır. Akabinde Tariş, Çukobirlik, Antbirlik de tanzim satışlar yaparak yüksek satış rakamları elde etmiştir. Bu girişimler daha sonraları örgütlenerek iyice organize olmuşlardır. Fakat “belediye bakkalcılık yapıyor” eleştirileri nedeniyle istenen sonuca ulaşmak pek de mümkün olmamıştır⁴².

IV. SOSYAL BELEDİYECİLİK UYGULAMALARI

Belediyelerce sunulan hizmetlerin çeşitliliği, niteliği, etkinliği ve yoğunluğu belediyelerin büyüklüğüne, sahip olduğu kaynaklara, nitelikli personel durumuna, hizmet sunulan bölgenin gelişmişlik düzeyine göre değişmekle beraber sosyal hizmetlerden yararlanan gruplar aynıdır⁴³. Genelde yaşlılar, engelliler, çocuk ve gençler, kadınlar ve yardıma muhtaçlar olarak kategorize edebileceğimiz bu kesimler için belediyelerin “sosyal belediyecilik” anlayışıyla uyguladıkları hizmetler şunlardır⁴⁴:

---

⁴¹ Beki, s. 60.

⁴² Bayraktar, Ulaş/Penpecioglu, Mehmet, “Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyecilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik: Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları, İstanbul 2009, s. 190.

⁴³ Fidan, s. 100.

⁴⁴ Çelik, s. 44.

- Yaşlılar için daha iyi bakım imkânlarının sunulduğu huzur evleri, evde yaşlı bakım hizmetleri, fizik tedavi uygulamaları, aynı ve nakdi sosyal yardımlar, ücretsiz ulaşım hizmetleri, belirli tesislerden ücretsiz veya indirimli yararlanma imkânı ile beraber sosyalleşmelerini sağlamak için kültürel geziler ve eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir⁴⁵. Bu faaliyetler sayesinde yaşlıların toplumsal uyumlarının yanı sıra maddi ve manevi ihtiyaçları karşılanmakta; sosyal organizasyonlarla fiziksel ve ruhsal olarak dinç kalmaları sağlanmaktadır⁴⁶.

- Engelli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik belediyelerin en önemli hizmeti kentsel alanların engelli vatandaşların kullanımına uygun şekilde (erişilebilirlik) tasarlanmasını sağlamaktır. Bununla birlikte rehabilitasyon hizmetleri, eğitimler, meslek edindirme kursları, çeşitli aktiviteler, geziler ve engelliliklerine uygun malzeme ve ekipman temini (beyaz baston gibi) ile topluma uyumları sağlanmaktadır⁴⁷.

- Son dönemlerde gençlere, kendilerini iyi ifade etmelerini sağlayacak ortamların sunulması ve kişisel gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla gençlik merkezleri açılmaktadır. Gençlerin madde alışkanlığını önlemek, eğitimlerine, sosyal ve kültürel katkı sağlamak amacıyla kültür merkezleri önemli fonksiyonlar üstlenmekte,

---

⁴⁵ Çiçek, Eda, Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Politikaları: Batı Akdeniz Örneği, Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara 2012, s. 104.

⁴⁶ Çelik, s. 46.

⁴⁷ Kesgin, s. 6.

gençlerin boş zamanlarını değerlendirecekleri sanat ve eğitim kursları kapsamında müzik, tiyatro, resim, yabancı dil kursları, yazarlık atölyesi, bilgisayar kursları gibi faaliyetler verilmektedir. Çocuklar için eğitimlerine katkıda bulunmak amacıyla kurslar, yeterli beslenmeleri için gıda desteği, sokak çocuklarının eğitime ve sosyal hayata katılması ve sokaklardan kurtarılması için rehabilitasyon çalışmaları, kreş ve gündüz bakımevleri, koruyucu sağlık hizmetleri, onlara yönelik çeşitli kültürel etkinlikler, çocuk bahçeleri ve bahçeler yapılmaktadır⁴⁸.

- Yoksullara sosyal belediyecilik kapsamında aynı ve nakdi sosyal yardımlar, aşevleri, toplu konut inşası gibi hizmetler sunulmaktadır⁴⁹. Ayrıca işsizliği azaltmak amacıyla meslek edindirme kursları, istihdam ofisleriyle işe yerleştirme hizmetleri de sunulmaktadır⁵⁰.

- Kadınlar için 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a destek olması amacıyla kadın sığınma evleri açılmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınlar için psikolojik desteğin yanı sıra gönüllü avukatlarla iş birliği yaparak bilgi masası/danışma merkezleri kurmakta ve kadınlara hakları konusunda bilgilendirme çalışmaları da yürütmektedir⁵¹.

---

⁴⁸ Akarsu, S, Sosyal Belediyecilik: Zeytinburnu Belediyesi Örneği, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 55.

⁴⁹ Genç Yusuf / Barış, İsmail, Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetimin İşlevselliği, The Journal of Academic Social Science Studnes, International Journal of Social Science, 2015, (32), s. 100.

⁵⁰ Çelik, s. 48.

⁵¹ Karataş, Sultan/Şener, Ülker/Otaran, Nur, Kadın Sığınma Evleri Klavuzu, TCBaşbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, ISBN 978-975-19-4423-8, 2008, s. 100.

V. SOSYAL BELEDİYESİLİK UYGULAMALARININ TEMEL SORUNLARI

Türkiye’de belediyelerin sosyal belediyecilik adına yaptıkları çalışmalara bakıldığında birçok eksik yanları olduğu görülmektedir⁵². 1940’larda başlayan ve günümüze kadar devam eden süreçte belediyeler, pek çok reform yaşamış olsa bile görevlerini yerine getirme konusunda hala sorunlar yaşamaktadır. Özellikle 2000’li yıllarda kavramlaşan sosyal belediyecilik uygulamalarında kendisini çok daha net şekilde gösteren sorunların başında kaynak yetersizliği, belediyeler arasında eşgüdüm sorunu ile merkezi yönetim ile belediyeler arasındaki siyasi uyumsuzlıklardan kaynaklı sorunlar gelmektedir⁵³.

Uygulamalara bakıldığında sosyal belediyeciliğin, yoksullara ve ihtiyacı olanlara belirli dönemlerde aynı ya da nakdi yardım yapılması veya zor zamanlarda parasal yardım yapılması şeklinde dar bir anlamda algılandığı görülmektedir. Bu nedenle birçok belediye, sosyal belediyeciliği yapılacak en son aşama olarak değerlendirmekte ve hiçbir amacı olmayan sosyal projeler üretmektedirler⁵⁴. Ayrıca sosyal belediyeciliğin siyasi rant aracı olarak görülmesi de bir diğer önemli sorundur. Bu bağlamda yoksullara yakacak, gıda gibi yardımların yapılması, öğrencilere burs verilmesi, kart uygulamaları ile nakdi yardımların yapılması gibi bir takım sosyal projelerle oy avcılığı yapmaya çalışılmaktadır. Partizanlık, kayırmacılık, keyfilik gibi

---

⁵² Ersöz, s. 45.

⁵³ Çelik, s. 49.

⁵⁴ Uçaktürk/Uçaktürk/Özkan, s. 5.

uygulamaların hâkim olduğu bu anlayışın temelinde sunulan hizmetlerin bir hak olarak toplum üyeleri (vatandaşlar) tarafından görülmemesi yatmaktadır. Sunulan hizmetlerin halka bir lütuf gibi sunulması; bu sayede halkta minnet duygusunu uyandırma ve siyasi rant elde etme amacı güdülmektedir⁵⁵. Keza İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinde, İzmir ve Bursa Büyükşehir Belediyeleri ile Giresun Belediyesi’nde yapılan çalışmada, belediyelerin alışılmış gıda ve yakacak yardımı, kırtasiye ve okul yardımı ya da burs verilmesi şeklinde sosyal projelerin uygulandığı tespit edilmiştir. Aynı ve nakdi yardımları da kapsayan bu projelerin belediyelerin bütçesindeki payı ise %1 olarak belirlenmiştir. Esasen buradan sosyal belediyecilik anlayışının hayırseverlik olarak yorumlandığı net şekilde anlaşılmaktadır⁵⁶. Oysa sosyal belediyecilik, yoksulların bireysel ve ailevi olarak içinde buldukları koşullar dikkate alınarak daha duyarlı politikaların geliştirilmesini gerektirmektedir⁵⁷.

Sosyal belediyecilik ancak ekonomik imkânlarla paralel yerine getirilebilmektedir. 2012 yılında 6360 sayılı Kanun’la genel bütçe vergi gelirlerinden yerel yönetimlere aktarılan pay oranları Büyükşehir Belediyelerinin il sınırları içindeki genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı %5’lik pay %6’ya çıkarılmışsa da yeterli olamamakta ve belediyelerin

---

⁵⁵ Pektaş, s. 16-17.

⁵⁶ Sosyal Politika Forumu Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik Merkezi ve Yerel Yönetim Politikaları: Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2007, s. 62-63.

⁵⁷ Öztürk/Gül, s. 215.

öz gelirleri de ihtiyacı karşılamamaktadır. Buna bağlı olarak belediyelerin sosyal hizmetlere ayırdıkları pay sınırlı kalmaktadır⁵⁸. Bu durumda bütçeye sahip olan belediyelerin sosyal belediyeçilik yapmaları pek de mümkün değildir⁵⁹.

Kaynak yetersizliği sorununu aşmak için genel olarak borçlanma yöntemini kullanan belediyeler, sağlanan ekonomik kaynağı genel olarak faydası gelecek yıllarda görülecek yatırımlara harcamak yerine, günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak kullanma eğilimi göstermektedirler⁶⁰. Personel maaşları, ödenek ve yolluklar, kırtasiye giderleri tüketime yönelik harcamalar gibi. Dolayısıyla sağlanan kaynak, ileride belediyeye yeni kaynak sağlamamakta ve belediyelerin kaynak yetersizliği sürekli devam etmektedir.

Sosyal belediye uygulamalarının bir diğer önemli sorunu, yapılan yardım ve hizmetlerin kapsamı ve standardı konusunda kanunlarla belirlenmiş bir netliğin olmamasıdır. Bu nedenle belediyeler, sosyal hizmetlerini sunarken keyfi davranmakta; aynı hizmet bir bölgeden diğerinde değişiklik göstermektedir⁶¹. Standardizasyonun olmaması ve hizmetlerin tanımlarının netleştirilmemesi sonucu belediyeler, sosyal hizmetleri merkezi yönetimin uzantısı olarak görmekte ve yerelin ihtiyaç ve isteklerinden

⁵⁸ Yılmaztürk, Aysun/Güler, Tahsin, Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Karşılığı: Sosyal Belediyeçilik ve Temel Sorunları, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 6(1), 2017, s. 16.

⁵⁹ Pektaş, s. 17-18.

⁶⁰ Arıkboğa, Ülkü, "Türkiye'de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Mustafa Kemal Üniversitesi", Sosyal Bilimler Dergisi, 13(33), 2016, s. 279.

⁶¹ Kesgin, s. 17.

ziyade bağlı olduğu siyasi iradenin politikalarını uygulamaya çalışmaktadır⁶².

Belediyelerin, sosyal belediyeciliği yanlış anlamaları nedeniyle sosyal yardım ve hizmetlerin önemini, sosyal barışa ve kalkınmaya katkısını, sosyal düzenin ve huzurun tesisindeki etkinliğini kavrayamadıkları gibi sosyal belediyecilik kapsamında gereksiz harcamaların yapılmasına da neden olmaktadır⁶³.

Belediyeler, birçok sosyal projelerine amaçsız ve plansız şekilde başlamakta; hizmetlerin kalitesi, etkinliği ve verimliliği ile ilgili herhangi bir ciddi denetimden geçirilmemektedir. Projelerin plansız ve amaçsız oluşu, uzun vadeli ve sürdürülebilir olmasına engel olmaktadır⁶⁴. Amacı olmayan hizmetler ve programlar sorunun çözümüne katkı sağlamamakta ve aynı sorunlar ile devamlı mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Şeffaf, tarafsız olmak yerine partizan bir tutumla sunulan hizmetler tüm toplumun sorunlarını çözmek veya azaltmak yerine küçük bir grup seviyesinde kalmaktadır⁶⁵.

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Toplumun ekonomik ve sosyal kalkınmasında büyük önem taşıyan sosyal belediyecilik anlayışına bakıldığında, kanunlarda

---

⁶² Seyyar, s. 37.

⁶³ Demir, İrfan, Yerel yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2006, s. 145.

⁶⁴ Çöpoğlu, Mustafa, “Sosyal Belediyecilik”, Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi, (756), 2011, s. 71.

⁶⁵ Kesgin, s. 148-150.

kendisine hala tam olarak yer bulmasa da pratikte uygulandığı görülmektedir. Sosyal belediyeciliğin doğru olarak anlaşılması, toplumun bütününe kapsayacak şekilde uygulanması ve sorunlara çözüm niteliği taşıması için öncelikli olarak kavramın kanunlarda net olarak tanımlanması ve standardının oluşturulması gerekmektedir. Böylece uygulamada yaşanan keyfiyet, yerelin ihtiyaç ve isteklerinden ziyade siyasi iradenin hedeflerine uygun planlama ve çağın gereklerine göre sosyal ve kültürel içerikli hizmetlerin üretilmesi mümkündür.

Aslında çıkarılan belediye kanunlarına bakıldığında, sosyal belediyecilik için belediyelere görev ve yetkinin yeterli düzeyde verildiği görülmektedir. Özellikle 1580 sayılı Kanun'un, çıkarıldığı 1930'lu yıllar göz önüne alındığında zamanına göre ilerici ve vizyoner bir kanun olduğu görülmektedir. Sorun, belediyelerin kötü yönetilmesi ve kaynak yetersizliğidir. Merkezi idarenin belediyeleri siyasi rant aracı olarak görmesi ve buna bağlı kaynak aktarımında şeffaf ve adil olunmaması, belediyelerin olması gerektiği gibi sosyal belediyecilik yapmasına engel olmuştur.

Bu amaçla hizmetlerin başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere toplumun farklı kesimlerinin bir araya getirilerek planlanması, hizmetler için uzmanlardan görüşlerin alınması ve yerele istek ve ihtiyaçlarının mutlaka sorulması gerekmektedir. Tüm bu süreç; adam kayırma ve yandaşlık yapmaktan vazgeçilerek hakkaniyet ve liyakat çerçevesinde sürdürülmelidir. Ancak bunu sağlayan belediyeler sosyal belediyecilikte başarı sağlayabileceklerdir.

Neticede sosyal belediyecilik günümüzde sosyal devletin

devamı olmaktan, sosyal hak temelli programların uygulanmasından çok uzaktır. Genellikle kente göçün sebep olduğu yoksulluk ile mücadelede ya da engelliler, yaşlılar gibi bakıma ihtiyaç duyanların problemlerine acil çözümler bulmak gibi geçici olan, belirli kuralları ve amacı olmayan düzensiz yardımlarla sosyal belediyecilik yapılmaktadır. Diğer bir deyişle yapılan gıda, yakacak yardımları, burslar, meslek edindirme kursları, kadın sığınma evleri günlük ihtiyaçları giderecek biçimde geçici ve kısa vadelidir. Sosyal haklar çerçevesinde sistematik olarak planlanmamış bu uygulamalar, sosyal devlet ve sosyal haklar anlayışından oldukça uzak ve kopuk uygulamalar olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN, Yalçın: “Sosyal Belediyecilik”, *Yerel Siyaset Dergisi*, (3), 2006, s. 44-45.

ARIKBOĞA, Ülkü: “Türkiye’de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 2016, s. 276-297.

BARKER, Robert Lee, *The Social Work Dictionary* (4th ed.), Washington DC. 1999.

BATAL, Salih: “Türkiye’de Sosyal Devlet Kavramının Dönüşümü, Türkiye’de Sosyal Belediyecilik”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(2), 2015, s. 221-245.

BAYRAKTAR, Ulaş/PENPECİOĞLU, Mehmet: “Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyecilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik: Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları, İstanbul 2009.

BEKİ, Abdulhakim: Türkiye’de Sosyal Belediyecilik (Ümraniye Belediyesi Örneği), İstanbul 2009.

CAN, Hasan: “Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye”, Yerel Siyaset Dergisi, 1(5), 2006, s. 18-19.

ÇELİK, Mehmet Beşir: Sosyal Belediyecilik Bağlamında Bilgi Evi Uygulamaları: Zeytinburnu Belediye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2019.

ÇETİN, Hüsamettin: “Sosyal Adalet, Sosyal Hizmetler ve Bütçe”, Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi, 26(2), 2015, s. 145-158.

ÇİÇEK, Eda: Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Politikaları: Batı Akdeniz Örneği, Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara 2012.

ÇÖPOĞLU, Mustafa: “Sosyal Belediyecilik”, Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi, (756), 2011, s. 62-71.

DEMİR, İrfan: Yerel yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2006.

ERBAY, Yusuf/AKGÜN, Hasan: Modernleşmeden Küreselleşmeye Türkiye’de Yerel Yönetimler Tarihi ve Bugünü, İstanbul 2013.

ERSÖZ, Halis Yunus: Sosyal Politikalarda Yerelleşme, İstanbul 2011.

ERTÜRK, Sabri: Küreselleşen Dünyada Küreselleşemeyen Sosyal Adalet, İstanbul 2016.

FİDAN, Ali: Sosyal Politikaya Katkısı Açısından 5393 sayılı Kanunu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.

GENÇ, Yusuf/BARIŞ, İsmail: Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetiminin İşlevselliği, The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science, (32), 2015, s. 95-117.

SALLAN GÜL, Songül: Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti, Ankara 2006.

GÜL, Hüseyin/MEMİŞOĞLU, Dilek: “Yapısal Değişim Sorunu Çerçevesinde Yönetimsel Reform”, M. Akif Çukurçayır ve Gülise Gökçe (Der.), Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları, Konya 2007.

GÜLER, Mahmut: “Toplumcu Belediyeciliğin Doğuş Koşulları Üzerine”, İhsan Hasret Öztürk & Hüseyin Kamalak ve Hüseyin Gül (Der.), Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik: Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları, İstanbul 2009.

HEYWOOD, Andrew: (2014), Küresel Siyaset, Uslu N. ve Özdemir, H. (Çev.), Ankara 2014.

KARATAŞ, Sultan/ŞENER, Ülker/OTARAN, Nur: Kadın Sığınma Evleri Kılavuzu, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, ISBN 978-975-19-4423-8, Aralık 2008.

KARATAŞOĞLU, Soner: Yerel Sosyal Politikalar Çerçevesinde Madde Bağımlısı Gençlerin Sosyal Rehabilitasyonu (Karapürçek İlçesi Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Projesi), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2009.

KAYA, Erol/ŞENTÜRK, Hulusi: Muhafazakâr Demokraside Yerel Yönetim Vizyonu, İstanbul 2007.

KELEŞ, Sümeyra: Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2008.

KELEŞ, Ruşen/DURU, Bülent: “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, Mülkiye Dergisi, 32(261), 2008, s. 27-44.

KESGİN, Bedrettin: Yoksulluğa Yerel Müdahale Sosyal Belediyecilik Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

KESGİN, Bedrettin: “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar”,
Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 23(4), 2014, s. 1-15.

KILIÇARSLAN, Fatih: “Sosyal Belediyecilik Nasıl Olmalı”,

<http://www.manevisosyalhizmet.com/?p=383> Erişim Tarihi:
03.08.2022.

NEGİZ, Nilüfer: “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri
Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve
Değerlendirme Açısından Bir Araştırma”, Süleyman Demirel
Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(2), 2011,
s. 323-341.

ORTAYLI, İlber: Türkiye İdari Tarihi, Ankara 2008.

ÖZDEMİR, İsmail Mansur: Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal
Devlet ve Sosyal Hizmetler, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008.

ÖZTÜRK, Hasret/GÜL, Hüseyin: “Sosyal Belediyecilik Sosyal
Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif Mi?”, IV. Sosyal Haklar
Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul 2012, s. 205-220.

PEKTAŞ, Ethem Kadri: “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik
Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, Akademik İncelemeler Dergisi,
5(1), 2010, s. 5-22.

SEYYAR, Ali: “Yerel Yönetimin Gelişiminde Sosyal Politikaların
Önemi”, Sosyal Siyaset Dergisi, (25), 2008, s. 30-35.

Sosyal Politika Forumu Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik Merkezi ve Yerel Yönetim Politikaları: Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2007.

SUNAL, Onur: “Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66(3), 2011, s. 283-305.

ŞEN, Mustafa: “Bütüncül Belediyecilik Yaklaşımı Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyecilik” www.sosyalpolitikalar.com.tr/dergboeluemler/kapak-/kapak-dosyasi/29-uetuencuel-belediyecilik-yaklamkueltuerel-belediyecilie-giden-yolda-bir-aama-sosyal-belediyecilik.html, Erişim Tarihi: 05.12.2020.

TOKOL, Aysen: Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Sosyal Politika, 3. Baskı, Bursa 2012.

TOKSÖZ, Fikret: İyi Yönetişim El Kitabı, İstanbul 2008.

UÇAKTÜRK, Tülay/UÇAKTÜRK, Ahmet/ÖZKAN, Mehmet: “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği”, VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Kitabı, 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale 2009.

ÜNAL, Feyzullah/CANTÜRK, Caner: “Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika(lar): Sosyal Belediyecilik”, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 49(2), 2014, s. 31-49.

ÜNLÜ, Ufuk: “Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi” Sayıştay Dergisi, (102), 2016, s. 63-89.

YILMAZTÜRK, Aysun/GÜLER, Tahsin: “Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Karşılığı: Sosyal Belediyecilik ve Temel Sorunları”, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 6(1), 2017, s. 1-23.

İnternet Yayınları

1580 sayılı Belediye Kanunu,

<http://www.yds.gov.tr/dosyalar/1326978039-1580.pdf>

Erişim Tarihi: 11.12.2022.

5393 sayılı Belediye Kanunu,

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>

Erişim Tarihi: 11.12.2022.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu,

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişim Tarihi:12.12.2022.

6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu,

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6360&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişim Tarihi: 15.12.2022.

1982 Anayasası, Resmi Gazete, 09/11/1982,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişim Tarihi: 16.12.2022

**Özel Güvenlik Mevzuatının Personeline Tanıdığı Yetkiler
Kapsamında İncelenmesi: Türkiye ve Fransa Örneği**

Halil İbrahim Albayrak *

Makale Geliş Tarihi:19.12.2022

Makale Kabul Tarihi:29.12.2022

Öz

Özel güvenlik sektörü, Türkiye Cumhuriyeti ve yurt dışında güvenlik ve emniyetin çok önemli bir bileşeni ve tamamlayıcısıdır. Bugün özel güvenlik, yalnızca ülkelerdeki birçok kurumun ve kritik altyapı sistemlerinin korunmasından değil, aynı zamanda fikri mülkiyetin ve hassas kurumsal bilgilerin korunmasından da sorumludur. Devletler ayrıca kıymetli maden taşımacılığı ve bankaların fiziki güvenliğini sağlama ve diğer birçok işlev dahil olmak üzere çok çeşitli görevler için özel güvenliğe büyük ölçüde güvenmektedir. Uluslararası sistemde örnekleri olmakla beraber şirketler ayrıca özel güvenliğe büyük yatırım yapmakta ve özel soruşturmalar, istihdam öncesi tarama ve bilgi teknolojisi (BT) güvenliği gibi işlevleri yerine getirmesi için güvenlik firmalarından faydalanmaktadır. Dolayısıyla toplumsal yaşamın birçok alanına nüfuz etmiş özel güvenlik teşkilatlarının hukuki altyapıları da bu minvalde önem arz etmektedir.

Ülkelerin buldukları coğrafi konum, kültürel yapıları ve yönetim şekilleri gibi birçok hususun etkisiyle biçimlenmiş özel güvenlik kanunları, diğer devlet kanun yapıcıları tarafından da ayrıca incelenmekte ve gerekli görülmesi halinde benzer ya da aynı şekilde ilgili kanun/maddeler alınmaktadır. Bu çalışmada Türkiye ve Fransa'da kullanılan özel güvenlik mevzuatı, personele verdiği yetkiler görev alanları açısından farklılıkları ön plana çıkarılmaya çalışılmış, genel hatlarla açıklanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel Güvenlik, Türkiye, Fransa, Hukuk, Yetki

**The Problem of Physician Intervention in Hunger Strike of Prisoners in the
Light of the ECHR Decisions**

Abstract

The private security sector is a very important component and supplement of security and safety in the Republic of Türkiye and abroad. Today, private security is responsible not only for the protection of many institutions and critical infrastructure systems in countries, but also for the protection of intellectual property and sensitive corporate information. States also rely heavily on private security for the transport of precious metals and providing bank security and many other tasks. While there are examples in the international system, companies also invest heavily in private security and use private security to perform jobs such as private investigations, pre-employment screening and information technology (IT) security. Therefore, the legal

* Giresun Üniversitesi, Espiye Meslek Yüksek Okulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, ibrahim.albayrak@giresun.edu.tr ORCID: 0000-0002-3413-001X

infrastructure of private security organizations that have penetrated many areas of our lives is also important.

Private security laws, shaped by the influence of many factors such as the geographical location, cultural structures and management styles of the countries, are also examined by the lawmakers, and if deemed necessary, similar laws/articles are taken. In this study, the Private Security Legislation used in Türkiye and the Private Security Legislation used in France were examined. Special law enforcement authorities have been emphasized and tried to be explained in general terms.

Keywords: *Private Security, Türkiye, France, Law, Authority*

I. GİRİŞ

Özel güvenliğin birçok devlette bulunması ve yaygın olması nedeniyle, güvenlik sektörü neredeyse her devlette bir tür düzenlemeyle yasallaştırılmıştır¹. Devlet yasama organları, özel güvenliğin muazzam büyümesine cevap ve yardım olarak, 20. yüzyılın başlarında özel güvenlik sektörünü düzenleyen yasalar çıkarmaya başlamışlardır. 1975'e gelindiğinde, en az 38 devlette özel güvenlik kurumlarını kontrol eden yasal düzenlemeler oluşturulmuştur². Bu yasal düzenlemeler gözden geçirildiğinde, devletlerarasında mevzuat oluşturma ve uygulama hususlarında ciddi çeşitlilik olduğu görülebilir. Bu dönemdeki çalışmalarda, özel güvenliğin yasal düzenlemesinin ve devlet gözetiminin artırılmasının yanı sıra güvenlik sektörünün standartlarının ve uygulamalarının, ülkelerin coğrafi konum, yerel mevzuat ve kültürel farklılıklarına göre ulusallaştığı görülmektedir³.

¹ Rushin, S. R. (2012). Transcripts from the C. Edwin Baker lecture on liberty, equality, and democracy: The regulation of private police. *West Virginia Law Review*, 115, 159-191.

² Maahs, J. R., & Hemmens, C. (1998). Guarding the public: A statutory analysis of state regulation of security guards. *Journal of Crime & Justice*, 21, 119-134.

³ Cunningham, W. C., & Taylor, T. H. (1985). *Private security and police in America (The Hallcrest Report)*. Portland, OR: Chancellor Press

Özel güvenlik sektörünün mevzuat yoluyla düzenlenmesi, yalnızca devletlerin devasa bir sektörü kontrol etme girişimini temsil etmekle kalmıyor, aynı zamanda hükümetlerin ve güvenlik profesyonellerinin (genel kolluk) kendilerinin özel güvenlik sektörünü nasıl gördüklerini de gösteriyor. Bu yasal düzenlemelerin genellikle özel güvenlik sektörünün merkezileşmesiyle daha büyük ticari yatırımlar ve firmalara dönüşmesiyle sonuçlandığı açıktır. Bu kapsamda güvenlik uzmanlarının da, vatandaş ve hizmet satın alan diğer kuruluşlarca algılanan hizmet profesyonelliğini ve kalitesini artırmak için düzenlemelerin yapımında teşvik edici rol oynadıkları dikkat çekmektedir⁴.

Yapılan düzenlemeler ve akreditasyonlarla özel güvenlik personeli profesyonelleşmeye başlamış ve özel güvenlik sektörünün meşruiyetini artırıcı etki yaptığı görülmüştür⁵. Özel güvenlik sektörünü meşrulaştırmak hem yasa koyucu hem de güvenlik uzmanlarının hedefi olmaya devam ediyor. Birçok özel güvenlik uzmanı, ticari faaliyet alanı olarak özerk, güvenilir firmalar kurmaya çalışmaktadırlar. Bu meşrulaştırmayı genişletebilmek için atıfta bulunulabilecek yöntemlerden biri, genel kolluğa yardımcı kolluk görevi üstlenmedeki kaliteyi arttırmak ve yasal mevzuatın genişletilmesi için çaba harcamak

---

⁴ Meehan, B. (2015). The impact of licensing requirements on industrial organization and labor: Evidence from the U.S. private security market. *International Review of Law and Economics*, 42, 113-124.

⁵ Thumala, A., Goold, B., & Loader, I. (2011). A tainted trade? Moral ambivalence and legitimation work in the private security industry. *The British Journal of Sociology*, 62, 283-303.

olabilir. Özel güvenlik sektörü genel kolluk teşkilatlarıyla koordineli çalışarak ve ulusal/uluslararası akreditasyonları hak ederek hükümetler nezdinde daha geniş yasal mevzuat talep edebilirler. 11 Eylül'ün ardından başta ABD olmak üzere birçok ülkede bazı özel güvenlik kurumlarının, kritik altyapı ve tesislerin koruyucusu olabilmek için terörle mücadele ile ilgili eğitim programlarına dahil edilip, başarıyla tamamlayanların söz konusu tesislerde görevlendirildikleri de görülmektedir⁶. Bu hususta (terör konusunda) yasa koyucunun, özel güvenlik sektörü ve özel güvenliğin güvenilirliğini ve profesyonelliğini artırmaya çalışacağı başlıca yöntemlerden biri; bazı kişilerin güvenlik görevlisi olarak işe alınmasını engelleyen düzenlemeler ve yönetmelikler de dahil olmak üzere çeşitli işe alım gereklilikleri oluşturmak ve kritik altyapı, tesislerde çalışabilmeleri için temel gereksinimleri belirlemek olabilir.

Bu çalışmada sınırlılık; Türkiye ve Fransa'da uygulanan özel güvenlik mevzuatının özel kolluğun yetkilerini kapsayan bölümleridir. Fransa'da özel kolluğun, uluslararası sularda seyri sefer serbestisi olan gemilerde kontrol ve deniz aşırı görevlerde çalışabilmeleri ve ayrıca şartları sağlayabildiği ölçüde firma tabanlı özel dedektiflik uygulaması olması, çalışmada Fransa mevzuatının seçilmesinde sebep olmuştur. Bir diğer sınırlılık ise özel kolluğun tarihi gelişimi sair literatür

---

⁶ Berndtsson, J. (2012). Security professionals for hire: Exploring the many faces of private security expertise. *Millennium: Journal of International Studies*, 40, 303-320.

incelendiğinde kâfi sayıda yayımla irdelendiğinden dolayı çalışmamızda incelenmeyecek olmasdır.

Bu çalışmada metodoloji; Türkiye ve Fransa'nın özel güvenlik mevzuatının personele verdiği yetkilerle sınırlı, betimsel ve kuramsal olarak incelenmesi ve karşılaştırılmasıdır.

Çalışmada önce; Türkiye Cumhuriyeti 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ve Fransa İç Güvenlik Kanunu VI. Cildi “Kanun Bölümü ve Yönetmelik Bölümü” incelenecek,

Sonuç kısmında; ilgili mevzuatlar arasında yetki bakımından farklılıklar öne çıkarılmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılan, Türkiye Cumhuriyeti Özel Güvenlik Mevzuatının diğer ülkeler özel güvenlik düzenlemeleriyle bir arada değerlendiren daha önceden hiçbir çalışma yapılmamış olmasıdır.

II. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ÖZEL GÜVENLİK MEVZUATI

Türkiye Cumhuriyeti'nde Özel Güvenlik Mevzuatı;

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair, Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Genelgeler, Talimatlar ve Açıklamalar bölümleriyle icra edilmektedir⁷.

---

⁷ <https://www.egm.gov.tr/ozelguvenlik/mevzuat-ozel-guvenlik> Erişim Tarihi: 16.12.2022

5188 sayılı Kanun ve uygulanmasıyla ilgili yönetmelikle özel güvenlik görevlilerinin yetkileri düzenlenmiştir. 5188 sayılı Kanunun 7. Maddesine istinaden özel güvenlik görevlilerinin yetkileri:

“a.- Koruma ve güvenliğini sağladıkları alanlara girmek isteyenleri duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini detektörle arama, eşyaları x-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

b.- Toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri ve benzeri etkinlikler ile cenaze ve düğün törenlerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini detektörle arama, eşyaları x-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

c.- Ceza Muhakemesi Kanununun 90. maddesine göre yakalama.

d.- Görev alanında, haklarında yakalama emri veya mahkumiyet kararı bulunan kişileri yakalama ve arama.

e.- Yangın, deprem gibi tabii afet durumlarında ve imdat istenmesi halinde görev alanındaki işyeri ve konutlara girme.

f.- Hava meydanı, liman, gar, istasyon ve terminal gibi toplu ulaşım tesislerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini detektörle arama, eşyaları x-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

g.- Genel kolluk kuvvetlerine derhal bildirmek şartıyla, aramalar sırasında suç teşkil eden veya delil olabilecek ya da suç teşkil etmemekle birlikte tehlike doğurabilecek eşyayı emanete alma. h.- Terk edilmiş ve bulunmuş eşyayı emanete alma.

i.- Kişinin vücudu veya sağlığı bakımından mevcut bir tehlikeden korunması amacıyla yakalama.

j.- Olay yerini ve delilleri koruma, bu amaçla Ceza Muhakemesi Kanununun 168. maddesine göre yakalama.

k.- Türk Medeni Kanunu'nun 981. maddesine, Borçlar Kanunu'nun 52. maddesine, Türk Ceza Kanunu'nun 24 ve 25. maddesine göre zor kullanma” olarak sıralanmıştır⁸.

5188 Sayılı Kanunun 7. Maddesine göre yetkilerini kullanan özel güvenlik personeli 13. Maddede “Özel güvenlik görevlileri ve yöneticileri görev alanları içerisinde genel güvenliğin ve kamu düzeninin bozulduğu hallerde durumu derhal genel kolluğa bildirir” hükmü ile genel kolluğa yardımcı nitelikte oldukları ve vuku bulan olayın mahiyetine göre kişi üzerinde ve mesken, araç içerisinde arama yapılması gerektiği hallerde özel güvenlik personelini yetkilerinin “... 5188 sayılı yasada belirtilen durumlarda gerektiğinde üst araması yapılabileceği düzenlenmiştir. Kamuya açık alanlarda ise üst araması bakımından Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği hükümlerine atf

---

⁸<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=7190&mevzuatTur=KorumVeKurulYonetmeli&mevzuatTertip=5> Erişim Tarihi:16.12.2022

yapılmış, bu yönetmeliğin 21. maddesinde⁹ de özel güvenlik görevlilerinin yetkileri belirtilmiştir. Bu yönetmelikte belirtilenler dışındaki koşullarda özel güvenlik görevlilerinin arama yapması mümkün olmadığı gibi, bu yönetmeliğe göre önleme araması yapmaları hiçbir şekilde mümkün değildir. Bu hükümlere genel olarak bakıldığında, 5188 sayılı yasanın uygulama yönetmeliğin bu maddesinin güvenlik görevlilerine yasada tahdidi olarak sayılanlardan daha geniş ve yeni bir yetki verdiği görülmektedir ve yönetmelik hükmü bu bakımdan yasaya aykırılık oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu durumda Anayasanın 20. maddesinde yer alan bir temel hakkın sınırlandırılması söz konusu olduğu için bu tür bir sınırlandırma Anayasanın 13. maddesi hükmü gereğince ancak yasayla yapılabilecektir¹⁰ görüşüyle özel güvenlik personelinin genel kolluk kadar yetkiye haiz olmadıkları dolayısıyla yetki genişletilmesi veya

⁹<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=8203&mevzuatTur=KorumuVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 26.12.2022

Özel güvenlik görevlilerinin kontrol yetkileri Madde 21 – Özel güvenlik görevlilerinin yetkileri şunlardır: a) Koruma ve güvenliğini sağladıkları alanlara girmek isteyenleri duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme, b) Toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri ve benzeri etkinlikler ile cenaze ve düğün törenlerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme, c) Yangın, deprem gibi tabii afet durumlarında ve imdat istenmesi hâlinde görev alanındaki işyeri ve konutlara girme, d) Hava meydanı, liman, gar, istasyon ve terminal gibi toplu ulaşım tesislerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

¹⁰ <https://www.hukukpolitik.com.tr/2016/08/31/kolluk-yetkilerinin-devredilmezligi-ilkesi-acisindan-ozel-guvenlik/> Erişim Tarihi: 26.12.2022

insiyatif kullanılması gibi bir durumla karşı karşıya kalınmaması kesin hükme bağlanmıştır.

Bir diğer husus ise Suça El Koyma başlığı altında 16. Maddede belirtilen “Özel güvenlik birimleri ve görevlileri, görev alanında bir suçla karşılaştığında suça el koymak, suçun devamını önlemek, sanığı tespit ve yakalama ile olay yerini ve suç delillerini muhafaza ve yetkili genel kolluğa teslim etmekle görevli ve yetkilidir. Bunlar genel kolluğun olaya el koymasından itibaren araştırma ve delil toplama faaliyetine genel kolluğun talebi halinde yardımcı olur” hükmü ile ilgili genel kolluk gelene kadar olay yeri muhafaza ile görevli ve yetkili oldukları kesin hükme bağlanmıştır¹¹. Dolayısıyla genel kolluk gelene kadar özel güvenlik personelinin Adli Kolluk Yönetmeliği Madde 3’de¹², belirtilen personel kapsamında olmadığı halde gecikmesinde sakınca bulunabilecek bir durumla karşılaşılması için adli yetkinin kısmen vaka ile ilgili olmak üzere kullanımı söz konusudur.

¹¹<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=7190&mevzuatTur=KorumuVeKurulusYonetmeli&mevzuatTertip=5> Erişim Tarihi:15.12.2022

¹²<https://cigm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/232020111159Adli%20Kolluk%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf> Erişim Tarihi: 26.12.2022

“Adli kolluk görevlileri: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesi ve 3/11/1983 tarihli ve 83/7362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilâtı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapmak üzere, tâbi oldukları atama usulüne göre görevlendirilen komutan, âmir, memur ve diğer görevlileri”

III. FRANSA ÖZEL GÜVENLİK MEVZUATI

Fransa’da, özel güvenlik sektörünün ticari boyutu toplam güvenlik sektörüne oranı 2012’de %31,5’i iken bu rakam 2017 yılında %72 seviyesine yükselmiştir¹³. Sektörde hizmet veren işletme sayısı 2012’de Fransa’da 9.625¹⁴ iken, 2016 yılında Avrupa toplamında faaliyet gösteren 56.729 şirketin çoğunluğu Fransa’da olduğu anlaşılmaktadır¹⁵.

1998-2010 yılları arasında sektörün ciroları yıllık %5,5 oranında büyümüş¹⁶ ve 2016 yılına gelindiğinde 189.498 kişilik istihdamla tüm özel sektör istihdamının %12,7 oranına ulaşılmıştır¹⁷. Türkiye’de ise 2021 yılına göre faal özel güvenlik şirket sayısı 1358 ve personel istihdam sayısı da 286.227¹⁸ dir. İstihdam oranları göz önüne alındığında Türkiye’de sektörün personel sayısı bakımından büyüklüğü Fransa’ya nazaran çok daha dikkat çekici oranda yüksektir.

¹³ <https://oxfordresearch.se/wp-content/uploads/2020/01/Representativeness-of-the-European-social-partner-organisations-Private-security-sector.pdf> Page:11, Erişim Tarihi: 26.12.2022

¹⁴ I+C (2013, 2012, 2010). Observatoire des métiers de la prévention et de la sécurité : Enquête de la branche.

¹⁵ <https://oxfordresearch.se/wp-content/uploads/2020/01/Representativeness-of-the-European-social-partner-organisations-Private-security-sector.pdf> Page:16, Erişim Tarihi: 26.12.2022

¹⁶ Robin, M. & Mordier, B. (2013). La sécurité, un secteur en pleine expansion. Insee Première, 1432

¹⁷ I+C (2013, 2012, 2010). Observatoire des métiers de la prévention et de la sécurité : Enquête de la branche.

¹⁸ <http://gusod.com.tr/gusod-haberleri/egm-ozel-guvenlik-daire-baskanligi-istatistikleri.html> Erişim Tarihi: 26.12.2022

Fransa'da mevzuat kapsamında özel güvenlik faaliyetlerini düzenleyen 1983 tarihli yasa temel alınsa da¹⁹, 2000'lerde yapılan büyük değişikliklerle; artık özel güvenlik görevlilerin, özellikle havaalanlarında daha fazla istihdamına ve genel kolluğa yardımcı faaliyetlerine izin verilmiş²⁰ ve yeni bir ulusal düzenleyici yapı Conseil National des Activitees Privee de Securite²¹ (CNAPS) oluşturulmuştur²².

18 Ağustos 2015 tarihi itibarıyla Fransa İç Güvenlik Kanunu VI. Cildi Kanun Bölümü ve Yönetmelik Bölümü adı altında bir düzenlemeyle genişletilen Fransa Özel Güvenlik Mevzuatı; Genel Hükümler, Faaliyette Bulunma Şartları, Faaliyette Bulunma Usulleri, Mesken Kiraya Verenlerle İlgili Güvenlik Hizmetleri, Ulaştırma Hizmetlerinin İç Güvenlik Servisleri, Gemilerin Korunmasıyla İlgili Faaliyetler, Cezai Hükümler, Özel Güvenlik Faaliyetleriyle İlgili Eğitim, Ulusal Özel Güvenlik Faaliyetleri Konseyi, Denizaşırı Ülke Topraklarıyla İlgili Hükümler olmak üzere düzenlenmiştir²³.

Mevzuatın yönetmelik bölümü ise; Nezaret ve Gözetim, Para Nakli, Kişilerin Fiziki Korunması ve Gemilerin Korunmasıyla İlgili Özel Faaliyetler, Özel Dedektiflik (Araştırma) Bürolarının Faaliyetleri,

¹⁹ Latour, X. (2009). La puissance publique et les contrôles exercés sur les entreprises de sécurité privée. L'actualité juridique, 800-804.

²⁰ Ocqueteau, F. & Warfman, D. (2011). La sécurité privée en France. Paris: PUF

²¹ Fransız İç İşleri Bakanlığı yetkisinde bulunan, Fransız özel güvenlik kurumlarını düzenleyen çatı yapılanmadır.

²² Ocqueteau, F. (2013). Les premiers pas du CNAPS. Questions pénales, 5.

²³ https://www.diplomatie.gouv.fr/spip.php?page=recherche&lang=en&tri=points&id_rubrique=&recherche=private+security Erişim Tarihi: 16.12.2022

Ulusal Özel Güvenlik Faaliyetleri Konseyi, Deniz Aşırı Ülke Topraklarıyla İlgili Hükümler olmak üzere düzenlenmiştir²⁴.

Fransız özel güvenlik düzenlemeleri, devlet güvenlik politikalarıyla uyumu açısından “Devletçi” olarak nitelendirilmektedir. Fransa İçişleri Bakanı Bernard Cazeneuve, 8 Aralık 2014 tarihinde Özel Güvenlik Konulu Üçüncü Oturumda yaptığı konuşmada, devletin kamu güçleri ile özel şirketler arasındaki güvenlik işbirliğini öne çıkararak, *Conseil National des Activités Privées de Sécurité* (CNAPS) ve yeni kurulan *Délégation aux Coopération de Sécurité* (DCS) yasal düzenlemelerini savunmuştur²⁵. Bu düzenlemelerle Fransız özel güvenliğine;

- Hem Fransız topraklarında hem de Fransız gemilerinde özel güvenlik düzenlemesi, Code de la sécurité intérieure, İç Güvenlik Yasası'nın VI. Cildine dahil edilmiştir,
- İç Güvenlik Kanunu'nda dört ana hizmet alanı belirtilmiştir:
- Birincisi, korunmak için kişilerin ve eşyaların kişisel veya elektronik gözetimi,
- İkincisi, değerli malların (100.000 Euro'nun üzerinde) taşınması sırasında silahlı refakat,
- Üçüncüsü, kişilerin fiziksel bütünlüğünün korunması,
- Dördüncüsü, Fransız bayrağını taşıyan gemilerin dış tehditlere karşı korunması,

²⁴ https://www.diplomatie.gouv.fr/spip.php?page=recherche&lang=en&tri=points&id_rubrique=&recherche=private+security+act Erişim Tarihi: 16.12.2022

²⁵ <https://www.institutmontaigne.org/en/publications/uk-france-defence-and-security-relationship-how-improve-cooperation> Erişim Tarihi: 17.12.2022

olarak geniş yetki tanımlamaları getirilmiştir²⁶.

İç Güvenlik Kanunu'nun VI. Cildi'nde, özel dedektiflik hizmetleri de düzenlemektedir. Bu kapsamda Faaliyette bulunma Şartları ve Kişisel Verilerin Korunması hususlarına dikkat çekilmiştir²⁷.

IV. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Her iki ülke kanun yapıcılarının, coğrafi konum, kültürel yapı ve devlet işleyişlerini göz önünde tutarak özel güvenlik mevzuatlarında düzenlemelere gittikleri görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti ilgili mevzuatlarda “Özel Dedektiflik” yapılanmasının olmadığı görülmektedir. Fransa mevzuatında ise söz konusu yapılanmaya izin verilerek kişisel verilerin korunması yasasıyla doğrudan ilişkilendirilmiştir. Uluslararası sularda seyri sefer halindeki gemilerde Fransa özel güvenlik teşkilatının görev yapabildiği açıkça hükme bağlanılmıştır²⁸. Her iki ülkede de özel güvenlik faaliyet izni verme ve denetleme hususları İçişleri Bakanlığı ve bağlı birimlerince yerine getirilmektedir.

Fransa özel güvenliği silah taşıma ve kullanma yetkisi; İç Güvenlik Kanunu kapsamında da düzenlenmiş ve 2444 sayılı Kararname ile değiştirilmiştir. Özel güvenlik görev başında silahlı

---

²⁶ <https://www.businessandsecurity.dcaf.ch/en/france#footnote-1-5> Erişim Tarihi:17.12.2022

²⁷ https://www.securityligue.org/fileadmin/user_upload/About_Downloads/Fact_Sheet/CNAPS_Fact_Sheet_2018.pdf Erişim Tarihi: 17.12.2022

²⁸ <https://www.businessandsecurity.dcaf.ch/en/france-footnote-9-3> Erişim Tarihi: 16.12.2022

olabilir, ancak güç kullanımları katı bir şekilde düzenlenmiştir ve meşru müdafaa ile sınırlıdır²⁹. Bu kapsamda her iki ülke açısından zor kullanma yetkisi içerisinde değerlendirilen silah kullanma yetkisi sıkı hükümlere bağlanmıştır.

Kişisel verilerin korunmasına atıf yapan Fransız kanun koyucu erk, bu kapsamda özel dedektiflik yapılanmasını uygun görmüştür. Kişisel verilerin korunması ve adli yetkiler kapsamında fiziki ve teknik takip başta olmak üzere özel hayatın mahremiyeti ve olası devletin bütünlüğü ve terör kapsamında gelişebilecek her türlü konu muhteviyatında Türkiye’de özel dedektiflik benzeri bir yapı mevcut kanunlarımızda yoktur. Genel kolluğun görev ve yetki alanındadır bu hususlar. Genel kolluk ve adli makamlarla ortak görev yapabilecek, denetlenmesi adli makamlarca sıkı bir şekilde gerçekleştirilecek pilot ve örneklem düzlemde çalışmalar ilk etapta özel dedektiflik yapısının işlevini Türkiye’de gerçekleştirip, gerçekleştiremeyeceğini ortaya koyabilir. Bu kapsamda söz konusu yapılanmanın ihtiyaç olup, olmayacağı da kanun koyucu erk tarafından test edilebilme imkânı oluşturabilir.

Türkiye’nin coğrafi konumu ve deniz ticareti göz önüne alındığında; Türk sahipli deniz ticaret filosu uluslararası sistemde 15., Fransız sahipli deniz ticaret filosu ise 2020 rakamlarına göre 22.

---

²⁹ <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000029337228> Erişim Tarihi: 17.12.2022

sıradadır³⁰. Türkiye'nin ithalat ve ihracat rakamları son on yılda %5,7 arttığı ve deniz ticareti yaptığı ülkelerin çeşitlendiği görülmektedir³¹. Deniz ticaretinin önemi yadsınamazken Uluslararası Ticaret Odası-Uluslararası Denizcilik Bürosu (International Maritime Bureau -IMB) 2020 Yılı Deniz Haydutluğu Raporuna göre; dünya genelinde Ocak – Aralık 2019 tarihleri arasında 195 deniz haydutluğu ve silahlı soygun vakası gerçekleştirildiği bildirilmiş³², bu saldırılan 5'i Türk gemilerine yapılmıştır³³. Söz konusu ticaret ve filo hacmimiz ve uluslararası deniz ticaretinin gelişimi dikkate alındığında, Türk gemilerinde özel güvenlik istihdamının ihtiyaç olduğu ve olacağı söylenilebilir.

Bu kapsamda hem eğitim müfredatı hem personel tedariki hem mevzuatta yapılabilecek değişikliklerle uluslararası sularda seyri sefer gerçekleştiren gemilerimizde görevlendirilecek özel güvenlik yapılanması düzenlenebilir.

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti ve Fransa özel güvenlik mevzuatı, personeline tanıdığı yetki ve görev yeri bakımından sınırlı olarak incelenmiştir.

---

³⁰ <https://denizcilik.uab.gov.tr/uploads/pages/yayinlar/deniz-ticaret-istatistikleri-2020-61bc3b7e3c012.pdf> Sayfa:14, Erişim Tarihi:26.12.2022

³¹ <https://www.denizticaretodasi.org.tr/media/SharedDocuments/sectorraporu/DenizcilikSektorRaporu2021.pdf> Sayfa:112 Erişim Tarihi:26.12.2022

³² <http://shortsea.org.tr/tr-tr/deniz-haydutlugu/> Erişim Tarihi: 26.12.2022

³³ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/21inci-yuzyilda-modern-korsanlik-neredeler-nasil-saldiriyorlar-559283.html> Erişim Tarihi: 26.12.2022

KAYNAKÇA

Berndtsson, J. (2012). Security professionals for hire: Exploring the many faces of private security expertise. Millennium: Journal of International Studies

Cunningham, W. C., & Taylor, T. H. (1985). Private security and police in America (The Hallcrest Report). Portland, OR: Chancellor Press

<http://gusod.com.tr/gusod-haberleri/egm-ozel-guvenlik-daire-baskanligi-istatistikleri.html>

http://shortsea.org.tr/tr_tr/deniz-haydutlugu/

<https://cigm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/232020111159Adli%20Kolluk%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>

<https://denizcilik.uab.gov.tr/uploads/pages/yayinlar/deniz-ticaret-istatistikleri-2020-61bc3b7e3c012.pdf>

<https://oxfordresearch.se/wp-content/uploads/2020/01/Representativeness-of-the-European-social-partner-organisations-Private-security-sector.pdf>

<https://www.businessandsecurity.dcaf.ch/en/france-footnote-9-3>
Erişim Tarihi: 16.12.2022

<https://www.businessandsecurity.dcaf.ch/en/france-footnote-9-3>

<https://www.businessandsecurity.dcaf.ch/en/france#footnote-1-5>
Erişim Tarihi: 17.12.2022

<https://www.denizticaretodasi.org.tr/media/SharedDocuments/sectorraporu/DenizcilikSektorRaporu2021.pdf>

https://www.diplomatie.gouv.fr/spip.php?page=recherche&lang=en&ri=points&id_rubrique=&recherche=private+security Erişim Tarihi: 16.12.2022

https://www.diplomatie.gouv.fr/spip.php?page=recherche&lang=en&ri=points&id_rubrique=&recherche=private+security+act Erişim Tarihi: 16.12.2022

<https://www.egm.gov.tr/ozelguvenlik/mevzuat-ozel-guvenlik> Erişim Tarihi: 16.12.2022

<https://www.hukukpolitik.com.tr/2016/08/31/kolluk-yetkilerinin-devredilmezligi-ilkesi-acisindan-ozel-guvenlik/>

<https://www.institutmontaigne.org/en/publications/uk-france-defence-and-security-relationship-how-improve-cooperation> Erişim Tarihi: 17.12.2022

<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000029337228>
<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000029337228>
Erişim Tarihi: 17.12.2022

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=7190&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 16.12.2022

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=7190&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 15.12.2022

https://www.securityligue.org/fileadmin/user_upload/About_Downloads/Fact_Sheet/CNAPS_Fact_Sheet_2018.pdf Erişim Tarihi: 17.12.2022

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/21inci-yuzyilda-modern-korsanlik-neredeler-nasil-saldiriyorlar-559283.html>

I+C (2013, 2012, 2010). Observatoire des métiers de la prévention et de la sécurité : Enquête de la branche.

I+C (2013, 2012, 2010). Observatoire des métiers de la prévention et de la sécurité : Enquête de la branche.

Latour, X. (2009). La puissance publique et les contrôles exercés sur les entreprises de sécurité privée. L'actualité juridique

Maahs, J. R., & Hemmens, C. (1998). Guarding the public: A statutory analysis of state regulation of security guards. Journal of Crime & Justice

Meehan, B. (2015). The impact of licensing requirements on industrial organization and labor: Evidence from the U.S. private security market. *International Review of Law and Economics*

Ocqueteau, F. & Warfman, D. (2011). *La sécurité privée en France*. Paris: PUF

Ocqueteau, F. (2013). *Les premiers pas du CNAPS. Questions pénales*

Robin, M. & Mordier, B. (2013). *La sécurité, un secteur en pleine expansion*. Insee Première

Rushin, S. R. (2012). Transcripts from the C. Edwin Baker lecture on liberty, equality, and democracy: The regulation of private police. *West Virginia Law Review*

Thumala, A., Goold, B., & Loader, I. (2011). A tainted trade? Moral ambivalence and legitimation work in the private security industry. *The British Journal of Sociology*

Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu ve Önleyici Tedbirler

Av. Sefanur Didar Söylemez *

Makale Geliş Tarihi:13.12.2022

Makale Kabul Tarihi:29.12.2022

Öz

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, ülkemizde ve dünyada her yıl pek çok insanı etkileyen, kadın, çocuk, yaşlı gibi savunmasız durumda bulunan kişilerin insan hakkı ihlaline neden olan ve acilen çözüm bulunması gereken konulardır. Aile kavramının öneme binaen ulusal ve uluslararası alanda şiddet mağduru kişilerin korunması, şiddetin önlenmesi ve etkilerinin neticelendirilmesi adına çalışmalar sürdürülmektedir. Ailenin korunması, sağlıklı ve mutlu nesillerin yetiştirilmesi adına devletlere de şiddet konusunda bazı sorumluluklar düşmektedir. Uluslararası alanda düzenlenen ve ülkemizin de üye olduğu sözleşmelerle ülkemizde yüklenen sorumlulukların gerçekleştirilmesi için iç hukukumuzda çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerden en önemlisi de şüphesiz 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanundur. Bu Kanun kapsamında mülki amir, hâkim ve bazı hallerde kolluk amirine koruyucu ve önleyici tedbir alabilme yetkisi verilmiş ve şiddetin önlenmesiyle tekrarı engellenmeye çalışılarak, şiddetin mağdurlar üzerinde bıraktığı etkinin azaltılması ve şiddet mağdurlarının topluma kazandırılması hedeflenmiştir. Öneme binaen çalışmada aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet tanımlanarak, 6284 sayılı Kanunda yer alan koruyucu ve önleyici tedbirler açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet, koruyucu ve önleyici tedbirler, şiddet, 6284 sayılı kanun,*

Domestic Violence, Violence Against Women and Protective and Preventive Measures Under Law No. 6284

Abstract

Domestic violence and violence against women are issues affecting many people every year in our country and the world, causing human rights violations for vulnerable people such as women, children, and the elderly, and require urgent solutions. Studies are conducted to protect the victims of violence, to prevent violence, and to conclude its effects in the national and international arena because of the importance of the concept of family. To protect the family and raise healthy and happy generations, states also have some responsibilities regarding violence. Various arrangements were made in our domestic law to fulfill the responsibilities imposed in our country by conventions regulated internationally and to which our country is also a party. No doubt, the most important of these regulations is Law No. 6284 on the

* Bayburt Barosu, Bayburt, Türkiye, didardenizler@gmail.com ORCID: 0000-0001-5812-6544

** Bu çalışma, 2021 yılında, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilerek yayınlanan, "Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve 6284 sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu ve Önleyici Tedbirler" isimli tezden türetilerek hazırlanmıştır.

Protection of the Family and the Prevention of Violence Against Women. Within the scope of this Law, the local authority, the judge, and in some cases, the law enforcement chief were authorized to take protective and preventive measures, to reduce the effects of violence on the victims and to reintegrate the victims of violence into the society by trying to prevent the repetition of violence. Because of its importance, domestic violence and violence against women are defined in the study, and protective and preventive measures in the Law No. 6284 are explained.

Keywords: *domestic violence, law no.6284, protective and preventive measures, violence, violence against women*

I. GİRİŞ

Aile toplumun yapı taşıdır. Evlilik sözleşmesi ile kurulan aile kurumu toplumun ve devletlerin varlığını, devamlılığını sağlamaktadır. Güçlü bir toplum güçlü bir aile temelinden geçmektedir. Ailenin sağlam temelli olması da aile içerisindeki bireylerin birbirleriyle sevgi ve saygı temelinde kurdukları iletişim ile mümkün hale gelir. Aile içerisinde çeşitli nedenlerle çıkan sorunlara taraflarca çözüm bulunamadığı halde yaşanan sorunlar artarak devam etmekte ve şiddete dönüşmektedir. Mevcut düzende küresel olarak karşılaşılan en büyük sorunlardan biri aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddettir.

Aile içi şiddetin ve kadına yönelik şiddetin önemine binaen uluslararası alanda bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmış ve ortak hukuki metinler hazırlanmıştır. Ülkemizin de taraf olduğu bu sözleşmeler devletlere birtakım yükümlülükler yüklemiş, bu kapsamda iç hukukumuzda düzenlemeler yapılmış ve şiddetle mücadele noktasında iş birliği esasına dayalı çeşitli kurum ve kuruluşlar oluşturulmuştur.

Şüphesiz ülkemizde yapılan en önemli düzenleme Anayasayla birlikte 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dur. Bu kanun kapsamında yer alan şiddet mağdurlarına yönelik koruyucu tedbirler ile şiddet uygulayana yönelik önleyici tedbirler vesilesiyle şiddet mağdurlarının korunması, şiddetin önlenmesi sağlanmaya çalışılmakta ve şiddetin mağdurlar nezdinde oluşan etkileri giderilmeye çalışılmaktadır.

II. AİLE İÇİ ŞİDDET VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET KAVRAMLARI

Şiddet, Türk Dil Kurumunca bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik olarak tanımlanmaktadır¹. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafında ise şiddet “*fiziksel güç ya da iktidarın kasıtlı olarak tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda, maruz kalan kişide uygulanan fiilin yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması*” olarak tanımlanmıştır². Başlangıçta yalnızca fiziksel zarara yol açan eylemler şiddet olarak düşünülmekteyken, günümüzde fiziksel eylemlerin yanı sıra zarara sebebiyet verebilecek cinsel, sözel veya psikolojik eylemler de hatta kasıtlı olarak yapılmayan ya da neticesinde zarar meydana gelmemekle

¹ Türk Dil Kurumu, *Güncel Türkçe Sözlük*, 2021, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 03/02/2021)

² Polat, Oğuz, *Şiddet*, 22. Baskı, İstanbul 2016, s.15.

birlikte zarar doğurma tehlikesini barındıran davranışlar da şiddet olarak kabul edilmeye başlanmıştır³.

Şiddetin ülkemizde ve küresel anlamda en yaygın görüldüğü alanı ise aile içinde yaşanan şiddettir. Genel olarak tanımlamak gerekirse aile içi şiddet; eş, çocuk, anne, baba, kardeş ve bunlarla birlikte diğer yakın akrabaları da kapsayacak şekilde aile bireylerinin, aile içerisinde birbirlerine yönelik olarak fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik ve sosyal haklarını ihlal etme amacıyla gerçekleştirdikleri her türlü haksız davranış ve bu davranış sonucunda şiddet mağduru nezdinde ortaya çıkan bedensel ve ruhsal neticelerdir.

Aile içi şiddetin yanında bir de ev içi şiddet bulunmaktadır. Ev içi şiddet, aile içi şiddeti de kapsayan ve aile dışında yakın ilişkileri de içeren şiddeti ifade etmektedir⁴. Uluslararası antlaşmalarda başlarda daha çok “*aile içi şiddet*” (family violence) kavramı kullanılmış olup, daha sonradan bu kavram yerini yakın ilişkileri de kapsayan “*ev içi şiddete*” (domestic violence) bırakmıştır⁵. 6284 sayılı Kanun’un “*tanımlar*” başlıklı 2. maddesinde ev içi şiddetin tanımı yapılmıştır. Tanıma göre ev içi şiddet, şiddet uygulayan ya da şiddet mağduru ile aynı hanede yaşan veya yaşamamakla birlikte aile/hane içerisinde ya da

---

³ Özkan, Gizem, *Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme*, 7. Baskı, Ankara 2017, s. 536.

⁴ Dündar Sezer, Tijen, *İnsan Hakları Hukuku Açısından Kadınlara Yönelik Şiddet*, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 41.

⁵ Dündar Sezer, s. 42.

aile mensubu sayılacak kişiler arasında meydana gelen her türlü cinsel, ekonomik, fiziksel şiddet ile psikolojik şiddeti ifade etmektedir.

Dünyadaki tüm kadınlar ülkesi, dini, etnik kökeni, ekonomik durumu ve sosyal sınıfına bakılmaksızın toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmakla karşı karşıyadır⁶. Bu kapsamda kadına yönelik şiddetle mücadele konusu ulusal olduğu kadar uluslararası alanda da oldukça önemlidir. Birleşmiş Milletler'in (BM) 1993 yılında yayınladığı “*Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi*”ne göre kadına yönelik şiddet; “*kamusal ya da özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara cinsel, psikolojik veya fiziksel acı ve ıstırap veren ya da verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmadır*” (Sargın, 2010-2012, s. 4.)⁷. Kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınlara sırf kadın olduğu için yöneltilen veya orantısız olarak kadınları etkileyen cinsiyet temelli şiddettir⁸.

Uluslararası alanda Sanayi Devrimi, Fransız İhtilali ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında kadınların ekonomik açıdan bağımsızlaşmaya başlaması ve erkeklerle beraber çalışarak iş hayatına atılmasıyla

⁶ Atan, Sibel/ Atan, Murat, Şiddetin Kadın İstihdamında Yarattığı Etkiler, Özel Sayı, Ankara 2017, s. 287.

⁷ Sargın, Ayşe, Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Örgütleri İçin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Şiddete Uğrayan Kadınlara Destek Mekanizmaları, https://www.gapcatom.org/wp-content/uploads/2014/09/siddet_kitapcik.pdf, (Erişim Tarihi: 15/06/2021).

⁸ Başar, Fatma/ Demirci, Nurdan, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet, Sayı 2, C. 1, 2015, s. 42.

dünyada cinsiyet eşitliği konusunda ilk değişimler yaşanmıştır⁹. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddet konusu 20. yüzyılın başlarında uluslararası sözleşmelere yansımış, ilk olarak insan kaçakçılığı ve cinsel sömürü konusu sorun olarak ele alınmış, devamında BM 1975-1985 yıllarını Kadın On Yılı ilan ederek kadına yönelik şiddet sorunları ve aile içi şiddet sorunlarına dikkat çekilmiştir.¹⁰ 1979 tarihinde düzenlenen Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi 1981 yılında yürürlüğe girmiştir¹¹. Kadına yönelik şiddet karşıtı kampanyalar ve sivil toplum kuruluşları (STK) da yine 1980 yılı sonrası oluşmaya başlamıştır. Bu tarihten sonra kadınların seslerini duyurma çabaları sonucu kamusal alanda kadına yönelik şiddet bilincinin oluşarak şiddetin önlenmesi adına kurumsal faaliyetlerin başladığı görülmektedir¹². Ülkemizde 1987 yılında kadın hareketlerinin ilk mücadelesi olan “*Dayağa Hayır!*” kampanyası İstanbul’da başlatılmış ve tüm ülkeye yayılmıştır¹³. Bunun devamında “*Mor İğne*” ve “*Bedenimiz Bizimdir*” kampanyalarıyla kadına yönelik sorunlar dile getirilmeye çalışılmış, kadınlar tarafından

---

⁹ T.C. İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Genel Müdürlüğü, Aile İçi Şiddet ve Kadın Cinayetlerinin önlenmesinde Kolluğun Önemi ve Rolü, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 16.

¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet İnceleme Raporu, (2011), https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/29_05_2012.pdf, (13/09/2021), s. 14.

¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, s. 15.

¹² Altınay, Ayşe Gül/ Arat, Yeşim, Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, 2. Baskı, İstanbul 2008, s. 17.

¹³ Avcı, Sezer, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetine Genel Bakış, 1. Baskı, İstanbul 2019, s. 59.

toplumun ve basının ilgisi çekilmiştir¹⁴.

III. AİLE İÇİ ŞİDDET VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN NEDENLERİ

Aile içi şiddet konusunda şiddet uygulayanlar açısından şiddetin nedenleri üzerine yapılan araştırmalarda, kişileri şiddete iten nedenler biyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere üç temel kategori altında incelenmektedir. Şiddetin biyolojik nedenlerini paranoid şizofreni gibi akıl hastalıklarıyla, anti sosyal kişilik bozukluğu gibi ruhsal bozukluklar oluşturabilir¹⁵.

Psikolojik nedenlerini ise aile bireylerinin ve özellikle erkeğin diğer aile bireylerini baskılayarak üstün gelme ve gücünü hissettirme isteği, iktidarını kabul ettirme düşüncesiyle içinde bulunduğu sorumluluk duygusundan kurtulma, hayal kırıklığı gibi olumsuz durumların giderilmesi ihtiyacı, kişisel zayıflık ve empati yeteneğinin olmaması ya da benzer şekilde aile içi şiddet öyküsüne sahip bir ailede yetişme¹⁶ gibi nedenler oluşturmaktadır.

Şiddetin sosyal nedenleri incelendiğinde ortaya çıkan sonuç şiddet davranışının failin çocukluk dönemi ile ilgisini gözler önüne sermiştir. Çocukluk ya da gençlik dönemlerini aile içi şiddetin etkili

¹⁴Sezgin, Handan/ Alkan, Nevzat, Kadın Sığınma Evleri, İstanbul Barosu Dergisi, 83(2), 2009, s. 739.

¹⁵ Akkaya Şahin, Gülay, Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlenmesi, Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 8.

¹⁶ Akkaya Şahin, s. 8.

olduğu bir ailede geçirenlerin şiddeti benimseyerek yetişkinlik döneminde benzer davranışlar sergilediği bilinmektedir¹⁷. Yani şiddetin var olduğu bir ailede yetişen çocuklar, anne-babalarından gördükleri bu davranış kalıplarını kendi ailesine de uygulamakta ve bu kişilerde zorlama ve şiddet uygulamayı önleyecek normatif engellerin oluşması güçleşmektedir¹⁸.

IV. AİLE İÇİ ŞİDDET VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET TÜRLERİ

A. KAYNAĞINA GÖRE ŞİDDET

Kaynağına göre şiddet türleri üç şekilde oluşmaktadır. Bunlar; ailede, ev içerisinde ya da yakın ilişki yaşanan kişiler arasında ortaya çıkan şiddet, eğitim, sağlık, iş hayatı gibi toplum içinde farklı alanlarda ortaya çıkan şiddet ve devlet tarafından doğrudan gerçekleştirilen şiddettir¹⁹. Devlet tarafından doğrudan gerçekleştirilen şiddet devlet eliyle, personeliyle aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddete sebebiyet verilmesi halinde söz konusu olmaktadır. Devlet yetkilileri aile içi şiddeti veya kadına yönelik şiddeti ya da şiddet tehlikesini biliyorsa veya bilmesi gerekiyorsa ancak şiddetin önlenmesi için soruşturma, kovuşturma, cezalandırma gibi adli süreçte ya da tazminat konusunda başarısız olursa veya gereken bütün tedbirleri almazsa bu takdirde

---

¹⁷ Deleş, Bayram/ Kaytez, Nazan, Çocuk Gelişimci Adaylarının Aile İçi Şiddet ve Çocuk Haklarına İlişkin Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(26), 2021, s. 327.

¹⁸ İçli, T. Güneşen, Aile İçi Şiddet Ankara- İstanbul ve İzmir Örneği, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 11(1-2), 1994, s. 10.

¹⁹ Dündar Sezer, s. 42.

devlet tarafından şiddet eylemine izin verilmiş ya da teşvik edilmiş olmaktadır²⁰. Çeşitli uluslararası belgelerle devletlerin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konularında sorumlu oldukları belirtilmiş olup, bu kapsamda şiddeti önleme noktasında devletlere gerekli tedbirleri almada sorumluluk düşmektedir²¹. Özen yükümlülüğü kapsamında devlet bireylerin temel hak ve özgürlüklerine yönelik saldırıları önleyecek kanuni ve idari düzenlemeleri yapmakla, temel hak ve özgürlüklere yönelik saldırılarda failleri cezalandırmakla ve hak ya da özgürlüğün iadesini sağlamakla, bunun mümkün olmaması halinde ise saldırıdan kaynaklanan zararı tazminle yükümlüdür²².

B. BİÇİMİNE GÖRE ŞİDDET

1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet ülkemizde ve dünya çapında aile bireylerinin birbirlerine uyguladıkları en yaygın şiddet türüdür. Fiziksel şiddet, tekmeleme, tokat atma, yumruk atma, cisimle vurma, delici ya da kesici aletle yaralama, uzun süre aç veya susuz bırakma ve benzeri(vb.) şekillerde görülmekte olup, neticesinde şiddet mağdurlarında belirgin

²⁰ Çağlar Gürgey, F. İrem/ Yücel Dericiler, Özge, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Özen Yükümlülüğünün Dönüşümünün Bir Örneği Olarak CEDAW Komitesininin 35 Sayılı Tavsiye Kararı, Ankara Barosu Dergisi, 1(1), 2019, s. 253.

²¹ Düğmeci, Fatih/ Gürsel, Esin, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumlulukları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(2), 2019, s. 847-848.

²² Doğan, Recep, Kadının Şiddete Karşı Korunmasında Devletin Özen Yükümlülüğü ve Uluslararası Standartlar, Ankara Barosu Dergisi, 1(2), 2016, s. 92-93.

ve kalıcı izler bırakmaktadır²³. Yine aile bireyinin üzerine kaynar su veya kezzap, asit gibi yakıcı kimyasal madde dökme, boğazını sıkma, vücudunda sigara söndürme, ateşli silahlar kullanarak aile bireyinin yaralanmasına ya da ölümüne neden olma da ülkemizde en sık rastlanılan fiziksel şiddet örnekleridir.

Adli mercilere başvuran kadınlarla yapılan görüşmelerde bu kadınların başvuru yapmadan önceki tarihlerde de birkaç kez fiziksel şiddete maruz kaldıkları ancak boşanmayla doğacak maddi problemler, yakın çevre ve toplumsal baskı gibi nedenlerle şiddeti adli mercilere taşımadıkları görülmüş²⁴ olup, bu durum kadınların çekinceleri nedeniyle son çare olarak adli makamlara başvurduğunu göstermektedir.

2. Cinsel Şiddet

Aile içi şiddet türlerinden olan ve genellikle erkeğin kadın üzerinde uyguladığı cinsel şiddet, cinselliğin sindirme aracı ve tehdit olarak kullanılması şeklinde ortaya çıkmaktadır²⁵. Cinsel şiddetin en bilinen şekli tecavüzdür. Ancak bununla beraber evlilik içerisinde rıza olmaksızın gerçekleştirilen tecavüz, cinsel ilişkiye zorlama, eşlerin

---

²³ Börü, Levent, Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Özel Sayı, 2017, s. 180.

²⁴ Gürhan, Okay, Tarihsel Süreç İçerisinde ve Günümüzde Kadına Yönelik Şiddet, Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, s. 14.

²⁵ Bölükbaşı, Özge, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, Yüksek lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan 2014, s. 37.

cinsel istek veya isteklerini önemsememek ya da bu konuda alay etmek, aşırı kıskançlık, ensest ilişkiye zorlamak vb. davranışlarda cinsel şiddet örneğidir²⁶. Bunun yanında bazı kültürlerde var olan ve ülkemizde bazı kesimlerde sık karşılaştığımız bekaret kontrolü yapılması²⁷, giyime karışma, başlık parası karşılığında kadının evlendirilmesi, berdel, kuma, beşik kertmesi²⁸, küçük yaşta kendinden yaşça büyük biriyle evlendirilmeye zorlanması²⁹ ya da kadın-erkek iktidar ilişkisi çerçevesinde değerlendirilebilecek “*namus cinayetleri*”³⁰ vb. durumlar da cinsel şiddet oluşturmaktadır.

Cinsel saldırıya uğrayan kadınların cinselliğın toplumda mahrem ya da ayıp olarak nitelendirilmesi nedeniyle kolluk kuvvetlerine veya adli makamlara başvuruda isteksiz oldukları görülmektedir. Ayrıca cinsel şiddet mağdurunun psikolojik ve fiziksel durumu göz önüne alınmaksızın yapılan adli muayenelerle, olayla ilgili tekrar tekrar ifade vermek zorunda kalması yani mağdurun yaşadığı şiddeti tekrar hatırlamasına neden olan bürokratik süreç de mağdurların

²⁶ Gökalp, Özge Tuçe, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda Kadın ve Şiddet, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 6; Özçoban, s. 22 vd.

²⁷ Gün Dağdemir, Müge, Avrupa Birliği Sürecinde Türk Kolluk Mevzuatı ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İle Mücadele, Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s. 46.

²⁸ Özçoban, Alara Didem, Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Önlenmesi, Yüksek lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2018, s. 22.

²⁹ İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, İstanbul, Sosyoloji Konferansları, (1. Baskı), 2016, s. 281.

³⁰ Pervizat, Leyla, Namus Cinayetlerinin Kavramsal Tartışması, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006: Feminizm ve Hukuk- Hayat, Adalet ve Kadın- Kadın ve Hukuk, Ankara 2006, s. 239.

şikâyetçi olmalarını engelleyen ya da zorlaştıran sebepler arasındadır³¹. Bu kapsamda örneğin, kadınların kadın hekimler tarafından muayene edilmeleri hakkının yerine getirilmesi adına gerekli önlemlerin alınması, adli muayene yapılan sağlık birimlerinde bu iş için kadın hekimlerin çalıştırılması gibi kolaylıkla yapılabilecek uygulamalarla hem kadının hakkı korunacak hem de suçların cezasız kalmasının önüne geçilebilecektir³².

Kadına yönelik şiddet olaylarının ve özellikle kadına yönelik cinsel şiddet olaylarının kamuoyuna yansımada yaşanan sıkıntılar da mağdurları şikâyetçi olmaktan alıkoymaktadır. Nitekim dijital ortamlarda mağdurun ismi kodlanmaksızın taraflar ve olay açıkça yayınlandığında, mağdur, hayatı boyunca yaşadığı olayın izlerini taşımaya mahkûm edilmekte, bu olay nedeniyle işe girmekte ya da sosyalleşmekte zorluk yaşamakta ve kendisi ile çocuklarının toplum tarafından dışlanmasına sebep olunmaktadır³³. Bunların yaşanmaması için mağdurun “*unutulma hakkı*” olduğu unutulmamalıdır.

3. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, aile içerisinde sistematik ve düzenli şekilde aile bireyleri üzerinde ekonomik kaynaklar ile paranın yaptırım olarak

---

³¹ [Sargin](#), s. 7.

³² Erdal, Meryem, Kadınlara Yönelik Devlet Kaynaklı Cinsel Şiddet, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006: Feminizm ve Hukuk- Hayat, Adalet ve Kadın- Kadın ve Hukuk, Ankara 2006, s. 220.

³³ Küpeli, Ceren, Şiddet Mağduru Kadınların Unutulma Hakkı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1), 2016, s. 236.

ya da tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır³⁴. Aile birliğinde gelirin diğer aile üyelerinden saklanması ve aile üyelerinin parasız bırakılması, aile bireylerinin ihtiyaçlarının karşılanmaması, eşin kazandığı paraya el konulması, kazanılan paranın ev dışında kumar oynamak gibi yollarla harcanması vb. durumlar ekonomik şiddet örneğidir.³⁵

Ekonomik şiddetin temelinde çoğu zaman toplumun cinsiyetçi rol yaklaşımıyla beraber ataerkil yapı ve kadın-erkek güç denkleğinin olmaması yatmaktadır³⁶. Bu nedenle ekonomik şiddet örnekleri de diğer şiddet türlerinde olduğu gibi daha çok eşler arasında ve özellikle kadına yönelik olarak uygulanmaktadır. Bu şiddet türüyle kadının ekonomik açıdan özgürlüğü elinden alınmakta, böylelikle de kadın eş, erkeğe bağımlı hale getirilmektedir³⁷.

4. Psikolojik/Duygusal Şiddet

Psikolojik, diğer bir adıyla duygusal şiddet, sözlerin korkutma, sindirme, kontrol etme vb. amaçlar için kullanılmasıdır³⁸. Bu şiddet türünde sözlerin yanı sıra duygular ve duygusal ihtiyaçlar da yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmaktadır³⁹. Şiddetin asıl amacı mağdurun

³⁴Lefkur, Hilal, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, s. 27.

³⁵ Gün Dağdemir, s. 48.

³⁶ Özçoban, s. 22.

³⁷ Börü, s. 180.

³⁸ Sarı, Kibar Seyhun, Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, s. 31-32.

³⁹ Bölükbaşı, s. 41.

özgüvenini kaybetmesine neden olarak kendisini güçsüz hissetmesini ve korkmasını sağlamaktır⁴⁰. Yargı kararlarında sıkça duygusal şiddetin varlığından bahsedilse de Yargıtay bazı kararlarında ev içerisinde pencereden bile baktırılmayarak köle gibi yaşayan kadınların durumunun duygusal ya da psikolojik şiddet olarak adlandırılmayacağı kanaatiyle eşleri tarafından uygulanan ve kadının sosyal hayatla olan bağını koparan şiddetin sosyal şiddet olduğunu belirtmiş ve bu terminoloji ilk kez bir mahkeme kararında yer almıştır⁴¹.

V. 6284 SAYILI KANUN İLE KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusu daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi 1980’li yıllarda Türkiye’nin gündemine girmiş ve toplumun dikkatini çekmeye başlamıştır. 2000’li yıllarda yaklaşıldığında ise kadınların mücadelesi yanıt bularak ulusal mevzuat kapsamında aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konularında kadın-erkek eşitliğini sağlayıcı pek çok düzenleme yapılmış, özellikle şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının korunması hedeflenmiştir. Şüphesiz bunlardan en önemlisi 8 Mart 2012 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren “6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” dur.

---

⁴⁰ Akkaya Şahin, s. 10.

⁴¹ Ankara 8. Aile Mahkemesi, 13/05/2009 tarih, 2007/898 E., 2009/605 K.

A. 6284 SAYILI KANUN’UN AMACI, KAPSAMI VE BAZI TANIMLAR

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un 1. maddesinin (m.) 1. fıkrasında amacı belirtilmiştir. Bu düzenlemeden kanunun amacı kadının, aile bireylerinin, çocukların ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının şiddetten korunması, şiddetin önlenerek ortadan kaldırılması veya şiddet ortaya çıkmışsa kovuşturularak faillerinin cezalandırılması anlaşılmaktadır⁴². Ayrıca şiddet uygulayan ve şiddet mağdurlarına verilecek koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile bu kişilerin rehabilite edilmesi de kanunun taşıdığı amaçlar arasında yer almaktadır⁴³. Koruyucu ve önleyici tedbirler geçici hukuki koruma tedbiri niteliğinde olduğundan yalnızca tedbire hükmeden makam tarafından belirlenecek süre boyunca etkili olur⁴⁴.

Kanun’un 2. maddesinde ilgili bazı tanımlara yer verilmiştir. Buna göre ev içi şiddet; şiddet uygulayan ya da şiddet mağduru ile aynı hanede yaşan veya yaşamamakla birlikte aile/hane içerisinde ya da aile mensubu sayılacak kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, ekonomik, cinsel ve psikolojik şiddeti ifade etmektedir. Kanun, “*aile*

⁴² Gökalp, s. 3.

⁴³ Ercöşkun Şenol, H. Kübra, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (13), 2019, s. 429.

⁴⁴ Akçaal, Mehmet, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Güncel Gelişmelerin Değerlendirilmesi, Mevlana Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), 2013, s. 198.

ıçı” yerine “*ev içı*” kavramını kullanarak yalnızca aynı evde yaşayanların değil, aynı evde yaşamamakla birlikte nişanlılar, boşanmış ya da ayrı yaşayanlar gibi yakın ilişki içerisinde bulunanlar arasında da ev içi şiddetin gerçekleşebileceğini kabul etmektedir⁴⁵.

Kadına yönelik şiddet; kadınlara, sırf kadın oldukları için uygulanan veya cinsiyete dayalı ayrımcılık ile kadınları etkileyen ve bu şekilde kadının insan hakkını ihlal eden her türlü davranışı ifade etmektedir.

1. 6284 Sayılı Kanun’da Korunan Kişiler

a. Kadın

Biyolojik açıdan cinsiyeti kadın olan kişiler kanun kapsamında korunan kişilerden biridir. Türk Medeni Kanunu’nun⁴⁶ (TMK) m. 40 kapsamında belirtilen şartları taşıyarak cinsiyetini kadın olarak değiştiren bireyler de kadınlara tanınan bu haklardan faydalanabileceği gibi kadının evli, bekar, boşanmış, dini nikâhlı olmasının⁴⁷, yaşının, vatandaşlığının, cinsel tercihlerinin ya da şiddetin gerçekleştiği yerin⁴⁸ koruma açısından bir farkı bulunmamaktadır. Ancak kanuni düzenlemede cinsel tercihlere yönelik açık bir ifade yer almadığından bu cinsel tercih kapsamının içeriği konusunda hâkimlerden somut

---

⁴⁵ Kandemir, Süleyman, *Aile İçi Şiddet ve Kişiyi Aile İçi Şiddetten Koruyan Hukuki İmkânlar- İstanbul Sözleşmesi*, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 68.

⁴⁶ Türk Medeni Kanunu, (2001), Resmi Gazete, 24607, 22/11/2001.

⁴⁷ Gökalp, s. 35-36.

⁴⁸ Ercoşkun Şenol, s. 432.

olayın özellikleri ve kanunun yapılış amacına göre iyi niyetli iradeleri ile yorum yapması beklenmektedir⁴⁹.

b. Çocuk

Dünya genelinde en çok şiddete uğrayanlar arasında kadınlarla birlikte çocuklar yer almaktadır. Özellikle çocuklar zayıflıkları nedeniyle çeşitli şiddet ve istismara maruz bırakılmaktadır⁵⁰. Çocuk kelimesi küçük yaştaki erkek veya kız anlamına gelmekte olup⁵¹, Çocuk Koruma Kanunu'nun⁵² (ÇKK), tanımlar başlıklı 3/a maddesinde vaktinden önce ergin olsa da onsekiz yaşını doldurmamış kişilerin çocuk olarak nitelendirileceği belirtilmiştir.

c. Aile bireyleri

6284 sayılı Kanun'da aile bireylerinin kimleri ifade edeceği konusunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Medeni Hukukta ise aile bireylerinin kimler olacağı konusu küçük aile ve büyük aile, dar anlamda aile ve geniş anlamda aile ile en geniş anlamda aile gibi kategorilerle belirlenmekte olup, küçük aile eşlerle evlenmemiş çocukları, büyük aile ise küçük aile dışında kalan ve küçük aileyle aynı çatı altında yaşayan kan ile kayın hısımlarını ve aralarında sözleşme

⁴⁹ Tuna, Oğuzhan, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021, s. 40.

⁵⁰ Kandemir, s. 70.

⁵¹ Türk Dil Kurumu, *Güncel Türkçe Sözlük*, 2021, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi 03/02/2021).

⁵² Çocuk Koruma Kanunu, (2005), Resmi Gazete 25876, 15/07/2005.

ilişkisi bulunan (bahçıvan, aşçı, şoför vb.) kişileri kapsamaktadır⁵³. Dar anlamda aile kapsamına sadece eşler girerken, geniş anlamda aile eşlerle birlikte çocukları, en geniş anlamda aile ise büyük aile tanımındaki kişileri kapsamaktadır⁵⁴. 6284 sayılı Kanun'da açıkça aile bireyleri belirtilmemiş olsa da büyük aile ya da en geniş anlamda ailenin kanunda kastedilen aile bireyleri olarak nitelendirilmesi kanunun amacına ve düzenleniş şekline daha uygun düşecektir⁵⁵.

Aile bireyleri kapsamı geniş tutulduğundan imam nikâhlı birliktelikler, kuma olarak nitelendirilen kişiler ile büyükanne büyükbaba gibi kişiler de kanun kapsamında yer almakta, bunların yanı sıra aynı haneyi paylaşmasalar bile ayrı yaşayan eşler, boşanmışlar⁵⁶ ya da evliliğin butlanına karar verilenler de aile bireyleri kapsamındadır⁵⁷.

d. Tek taraflı ısrarlı takip mağdurları

Tek taraflı ısrarlı takip kavramı 6284 sayılı Kanun'da yer almakla birlikte kanunda tanımı yapılmamıştır. Bu kavram, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin⁵⁸ “*Tanımlar ve*

---

⁵³ Yağcıoğlu, A. Haydar, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19(Özel Sayı), 2017, s. 923.

⁵⁴ Yağcıoğlu, s. 923.

⁵⁵ Yağcıoğlu, s. 923.

⁵⁶ Yağcıoğlu, s. 923.

⁵⁷ Ercoşkun Şenol, s. 434.

⁵⁸ 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, (2013), Resmi Gazete, 28532, 18/01/2013; Yönetmelik çalışmanın devamında uygulama yönetmeliği olarak anılacaktır.

kısıltmalar” başlıklı 3/1-ş maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre tek taraflı ısrarlı takip aralarına aile bağı ilişkisi olsun ya da olmasın fiili, yazılı, sözlü olarak veya herhangi bir tür iletişim aracı kullanılarak, şiddet uygulayan tarafından mağdurun güvenliğinden endişe edilecek şekilde fiziksel ya da psikolojik olarak korku veya çaresizlik duyulmasına ve baskı altında tutulmasına neden olunan her türlü davranışı ifade etmektedir.

Israrlı takibin hukuka aykırı olması için takibin belirli süre boyunca devam etmesi gerekmektedir⁵⁹. Bu devamlılık sırasında ısrarlı takip fail tarafından mağdura yönelik olarak ayrı ayrı ve birbirinden farklı fiillerle gerçekleştirilebileceği gibi birbirinden bağımsız ve biri diğerini tamamlayacak şekilde birbirini izleyen eylemlerle bir arada da gerçekleşebilir⁶⁰. Israrlı takip mağdurlarının 6284 sayılı Kanun kapsamında tanınan korumadan faydalanması konusunda cinsiyetinin ya da yaşının bir önemi olmadığından, koruma talep edebilecek kişi erkek, kadın veya çocuk olabilir⁶¹.

VI. 6284 SAYILI KANUN KAPSAMINDA KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

⁵⁹ Uyumaz, Alper/ Akdağ, İdris, Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı Takip Kavramı ile Takip Mağdurunun Korunması, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19(2), 2015, s. 54.

⁶⁰ Uyumaz; Akdağ, s. 54-55.

⁶¹ Günay, Mehmet, 6284 sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 3(10), 2012, s. 656.

Şiddete uğrayan, şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurları 6284 sayılı Kanun'da belirtilen koruma ve önleme tedbirlerinden faydalanabilmek için öncelikle ilgili mercilere başvuru yapmalı ve tedbir uygulanmasını istemelidir.

6284 sayılı Kanun kapsamında korunan kişilerin korumadan faydalanmak için en kolay müracaat edebilecekleri merci ulaşma imkânı kolaylığı nedeniyle polis merkezleri ve karakollar olup, mağdurlar telefonla ya da bu merkezlere giderek kanun kapsamında korumadan faydalanmak istediğini belirtmelidir⁶². Korunma talep edecek kişi Cumhuriyet Başsavcılığı ile illerde vali ve ilçelerde ise kaymakamlığa da başvurabilir. Şiddet mağdurları şiddetin niteliği ve tarafların özelliklerine göre mülki amir ya da kolluk amiri tarafından verilemeyecek tedbirler için Aile Mahkemesi Hâkimliğine başvuru yaparak, gecikmesinde sakınca bulunan halin varlığında derhal, diğer hallerde ise yapılacak yargılama neticesinde koruyucu ve önleyici tedbirlerden faydalanabilir⁶³. Ayrıca uluslararası sözleşmelerin verildiği yükümlülükle oluşturulan ve ücretsiz olarak Türkçe, Kürtçe ve Arapça dilleri ile destek hizmeti veren ALO 183 hattına şiddet eylemleri ile ilgili ihbar yapılabilmekte ve mağdurlara verilen hizmetlere ilişkin bilgi alınabilmektedir⁶⁴. Teknolojide yaşanan gelişmeler neticesinde kadın ve çocukların maruz kaldığı şiddetin

---

⁶² Kandemir, s. 73.

⁶³ Kandemir, s. 74.

⁶⁴ Dügmeçi/ Gürsel, s. 853.

önlenmesi adına Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan acil müdahale uygulaması olan Kadın Destek Uygulaması (KADES), akıllı telefonlar vasıtasıyla hızlı bir şekilde şiddet ihbarında bulunulmasını sağlamaktadır⁶⁵.

A. KORUYUCU TEDBİRLER

6284 sayılı Kanun Yönetmeliğinin 3/1-k maddesinde tanımlanan koruyucu tedbir, kanun tarafından belirtilen mercilerce şiddet mağdurları hakkında somut olaya göre hükmedilecek tedbirlere ilişkin kararı ifade etmektedir.

1. Mülki Amir Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbir Kararları

Mülki amir tarafından kanun kapsamında korunan kişilere yönelik verilebilecek koruyucu tedbirler 6284 sayılı Kanun'un 3. maddesinde tadadi olarak sayılmış olup, bu tedbirler dışında mülki amire benzer tedbir kararı verebilme hakkı da tanınmıştır. 6284 sayılı Kanun Yönetmeliğinde mülki amirin delil ya da belge aranmaksızın takdiri olarak benzer koruyucu tedbir verebilme hakkı olduğu belirtilmiş olup, mülki amir ancak kanunun amacı doğrultusunda, durumun aciliyetine uygun ve keyfilikten uzak şekilde koruyucu tedbir kararı almalıdır⁶⁶. Önemi nedeniyle acil müdahale gerektiren aile içi şiddet konusunda koruma tedbiri verebilecek makamlar

⁶⁵ Kadın Destek Uygulaması (KADES), (t.y.), <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades..> (Erişim Tarihi 15/06/2021).

⁶⁶ Tuna, s. 55.

düşünüldüğünde başvurulabilecek en hızlı tedbir yolunun idari koruma tedbirleri olduğu görülmektedir. Ancak buna rağmen uygulamada mülki amirlerin gerekli tedbirleri almaktan çekindiği, şiddet mağdurunun mülki amir tarafından verilecek tedbirleri istemediği, sadece hâkim tarafından verilebilecek ve mülki amir tarafından verilebilme hakkı olmayan tedbirleri talep ettiğine dair şiddet mağduruna matbu bir evrak imzalatıldığı ve bu sayede keyfi olarak tedbir kararı vermedikleri ve sorumluluk almaktan kurtulmaya çalıştığı görülmektedir⁶⁷. Bu durum sonucunda mülki amirler istemeden de olsa şiddete imkan vermekte ve şiddet mağdurlarının hak aramasına engel olmaktadır.

a. Mağdura ya da çocuklara uygun barınma yeri sağlanması

Mülki amirin verebileceği ilk tedbir mağdura ya da çocuklara uygun barınma yeri sağlanmasıdır. Çoğu zaman şiddet mağdurları şiddet gördükleri yerden başka gidecek yerleri olmaması nedeniyle şiddet görmeye devam etmekte, hatta mecbur kalmaktadır⁶⁸. Bu nedenle şiddet mağdurlarının ve beraberindeki çocukların şiddet ya da şiddet tehlikesinden korunması, şiddetten uzaklaştırılması için barınma yeri sağlanması önemlidir⁶⁹. Mülki amir tarafından haklarında barınma

---

⁶⁷ Ercoşkun Şenol, s. 438.

⁶⁸ Bölükbaşı, s. 121; Tuna, s. 57.

⁶⁹ Balkan, Ali, Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Uygulanabilecek İdari Koruma Tedbirleri, *Journal of*

Academic Value Studies, 3(14), 2017, s. 186; Bölükbaşı, s. 121-122.

kararı verilen kişiler, Yönetmeliğin 7/1 maddesi gereği, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait veya Bakanlığın gözetimi ve denetimi altında bulunan yerlerde barınabilir. Bu yerlerin yetersiz kalması halinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis ve yurt gibi yerlerde geçici olarak barınabilecekleri düzenlenmiştir.

Şiddete uğramış çocuklar hakkında böyle bir tedbir uygulanması şiddetin izlerinin silinmesi konusunda da oldukça yerindedir. Nitekim, şiddet mağduru çocuk şiddet uygulayandan uzaklaşarak yeniden şiddete maruz kalmaktan kurtulacak ve şiddet nedeniyle kendisinden gelişen travmatik etkiler de azalmaya başlayacaktır. Böylelikle uzun vadede çocuğun şiddete meyilli hale gelmesi, kendi yaşantısında şiddet uygulaması engellenerek topluma kazandırılması sağlanacaktır.

b. Geçici maddi yardım yapılması

Şiddet mağdurlarının şiddetten kurtulma noktasında çekincesinin bulunmasının en temel nedenlerinden biri şiddet uygulayanlara maddi mecburiyetinin olmasıdır. Mağdurların şiddet uygulayandan ayrı barınma yerinin olmaması, maddi gelirinin olmaması, kendisi ve beraberindekilerin geçimini sağlayamama endişesi şiddet mağdurlarını şiddet uygulayana bağımlı hale getirmekte ve şiddetin artarak devam etmesine sebebiyet vermektedir. Bu nedenle mağdurlara en azından kendilerinin geçimini sağlayacak yeni bir düzen kurana kadar maddi yardım yapılması şiddeti doğduran ortadan kaldırırsa da şiddetin önüne geçilmesinde etkili bir tedbirdir. Geçici

maddi yardım yapılmasına ilişkin tedbir 6284 sayılı Kanun'un 17. maddesinde düzenlenmiş olup, buna göre onaltı yaşından büyük kişiler için her yıl belirlenen net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılmaktadır. Korunan kişinin birden çok olması halinde ise belirlenen günlük tutarın bir buçuk katını geçmeyecek şekilde her kişi için bu tutara ek olarak bu tutarın yüzde yirmisi oranında ödeme yapılacağı belirtilmiştir. Şayet korunan kişilere geçici maddi yardımdan başka barınma yeri de sağlanmışsa, verilecek yardım belirlenen tutarın yüzde elli oranında azı şeklinde olacaktır. Korunan kişilerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan ya da ilgili dernek ve vakıflardan maddi yardım alıyor olması kanun kapsamında geçici maddi yardım almasına engel olmayıp, maddi yardım tedbiri konusunda mülki amir tarafından hakkaniyete ve korunacak kişinin vaziyetine göre karar verilmelidir⁷⁰. Bir görüşe göre para ve sair eşyasını almaksızın canını kurtarmak amacıyla şiddetten kaçan kadınların ilk sığınağı olan karakollarda kadının acil ihtiyaçlarının sağlanması gayesiyle bu amaç için ayrılmış ödeneğe ihtiyaç vardır⁷¹. Böyle bir ödeneğin olmasının kadının şiddetten kaçması ve şiddetin önlenmesine de isabetli olacağı inancındayız.

Şiddet mağdurlarının şiddetten korunması için geçici maddi yardım yapılması açıklandığı üzere şiddeti önlenmesinde etkili bir yol olsa da tek başına yeterli değildir. Şiddet mağdurlarının ve özellikle

---

⁷⁰ Bölükbaşı, s. 127.

⁷¹ Kaya Kızılırmak, 1156.

şiddet gören kadınların şiddet uygulayandan tamamen bağımsızlaşarak uzaklaşabilmesi için geçimini devamlı sağlayabilecek bir iş bulabilmesi, ekonomik özgürlüğe sahip olması gerekmektedir. Bu noktada uluslararası sözleşmelerle çeşitli sorumluluklar yüklenmiş Devletlere önemli görevler düşmektedir. Devletler, şiddet mağdurlarının rehabilite edilmesinin yanında ekonomik özgürlüğe erilebilecek iş imkanı da sağlamalı, şiddet mağdurlarına yönelik kamusal ve özel istihdamı artırmalıdır.

c. Rehberlik ve danışmanlık hizmeti

Şiddet sonucu mağdurlar üzerinde fiziksel ve psikolojik birçok olumsuz etki doğmakta ve bu kişilerin yaşam kalitesi düşmektedir. Şiddet neticesinde oluşan bu etkilerin ortadan kaldırılması ve şiddet mağdurlarının normal yaşantısına dönebilmesi, hayata uyum sağlayabilmesi adına olumsuz etkilerin rehabilite edilmesi gerekmektedir⁷². Rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi bu olumsuz etkilerin sonlandırılması ve şiddet mağdurunun eksi sağlığına kavuşma amacıyla verilen önemli ve faydalı bir tedbir kararıdır. 6284 sayılı Kanun'un 3/1-c maddesinde kanun kapsamında korunan kişiler için mülki amir tarafından mesleki ve hukuki açı ile sosyal ve psikolojik açıdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilebileceği düzenlenmiştir. Bu tedbirle korunan kişilerin psikolojik, sosyal ve ekonomik durumu göz önünde bulundurularak, bu kişiler için meslek edinmeye yönelik faaliyetlerde dahil olmak üzere iş bulma konusunda ve hayatı ile ilgili

---

⁷² Gökalp, s. 122; Balkan, s.187.

konularda yorum, seçim ya da plan yapmasını sağlayacak bilgi ve becerilerin kazandırılması ile ihtiyacı olan psikolojik desteğin sağlanması konusunda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde destek sağlanacağı düzenlenmiştir. Yine ihtiyaç duyulması halinde şiddet ya da şiddet tehlikesi nedeniyle açılan idari, hukuki veya cezai dava ile çekişmesiz yargı işlerine müdahil olunabilmesi adına şiddet mağdurlarına hukuki destek sağlanacağı da belirtilmektedir. Şiddet mağdurları bu destek hizmetiyle ulusal ve uluslararası alanda başvurabilecekleri şikâyet mekanizmalarını ve başvuru usulünü öğrenmektedir⁷³.

Tüm bu hukuki, psikolojik, mesleki ve kişisel gelişime katkı sağlayıcı hizmetlerin verilmesindeki temel amaç şiddet mağdurunun gelecek yaşantısında kararlarını kendi verebilen, sağlıklı düşünüp hareket edebilen ve ekonomik, psikolojik, sosyal açıdan kendine yetebilen kişiler olmalarının sağlanması, yani yeniden topluma kazandırılmasıdır.

d. Geçici koruma altına alma

Mülki amir tarafından verilebilecek tedbirlerden biri de geçici koruma altına alma tedbiridir. Devlet tarafından korunması gereken en önemli hak yaşam hakkıdır. Bu kapsamda mülki amirce verilebilecek en önemli tedbir de hayati tehlikesi var olan şiddet mağdurlarının vücut bütünlüğünün korunması ve yaşam hakkının sağlanması kapsamında

---

⁷³ Dügmeçi/ Gürsel, s. 851.

geçici koruma altına alınmasıdır⁷⁴. 6284 sayılı Kanun'un 3/1-ç maddesinde kanun kapsamında korunan kişilere yönelik bir hayati tehlikenin varlığı halinde, bu kişilerin istemi ile veya resen geçici koruma altına alınacakları belirtilmektedir. 6284 sayılı Kanun kapsamında geçici koruma altına alınarak korunan kişiler için verilebilecek fiziki koruma tedbiri gerekli görülmesi halinde yirmidört saat esası ile kesintisiz şekilde bütün tehlikelerden korunması amacıyla kolluk ya da koruma birimi tarafından her türlü teknik cihaz ve donanımla yerine getirilen tedbirlerdir. Aynı maddenin 3. fıkrasında fiziki korumanın konutta koruma, işyerinde koruma, yakın koruma, motorize veya yaya devriye ile koruma ya da çağrı üzerine koruma usullerinden biri veya birkaçıyla yerine getirilebileceği belirtilmiştir. Korunan kişinin hayati tehlike altında bulunup bulunmadığının tespiti için kanun kapsamında herhangi bir kriter konulmamış olup, bu durum tamamen mülki amir veya kanunda bu konuda karar vermeye yetkili kişilerce ilgilinin beyanı ve somut olayın özelliklerine göre takdir edilecektir⁷⁵. Bizce yaşam hakkının korunması noktasında hayati risk analizi yapılırken katı kriterler aranmaması, ölüm tehdidi vb. durumların yeterli kabul edilmesi, aksini gösterecek durumlar yoksa kadının beyanının esas alınması gerekmektedir. Aksi halde kadınlar korunamayacak, sokak ortasında, çocuklarının gözü önünde yaşanan kadın cinayetlerinin sonu gelmeyecektir.

---

⁷⁴ Bölükbaşı, s. 128.

⁷⁵ Balkan, s. 188.

Geçici koruma kararı verilmesini gerektirecek durumun hayati önem arz etmesi nedeni ile tedbir kararı verecek merciin aynı derece etkili ve hızlı bir şekilde tedbire hükmetmesi ve tedbirinde bu minvalde uygulaması gerekmektedir⁷⁶. Bunun için kolluk personeline önemli bir görev düşüğünden çeşitli eğitim ve seminerler verilerek personelin bilinçlendirilmesi ve yetkinliğinin artırılması isabetli olacaktır.

e. Kreş imkânı sağlanması

Şiddet mağdurlarının şiddet sonrasında yeniden hayata bağlanması, kendi ayakları üzerinde durarak ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilmesi adına, çalışma saatlerinde çocukları için kreş imkânı sağlanmaktadır. Bu tedbir 6284 sayılı Kanun'un m. 3/1-d bendinde düzenlenmiştir. Buna göre, gerek duyulması halinde korunan kişinin çalışma yaşamına katılımının desteklenmesi amacıyla dört ay, bu kişinin çalışıyor olması halinde ise iki ay süre ile bedeli onaltı yaşından büyükler için belirlenen net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek şartıyla Bakanlık bütçesinden karşılanarak kreş imkânı sağlanmaktadır.

Kreş imkânı sağlanmasına yönelik bu tedbir gerekli olsa da mevcut düzende yaşanan ekonomik kriz ile birlikte işverenlerin işçi alımını azaltmasına yönelik politikalar, pandemi sonrası iş bulma imkanının zorlaşması ve iş bulunsa bile işe girildikten sonra barınma, giyim nedeniyle doğabilecek ihtiyaçlar kreş ihtiyacına yönelik sürenin uzamasına neden olduğundan uygulamada bu sürelerin yetersiz olacağı

---

⁷⁶ Balkan, s. 188.

inancındayız. Bununla birlikte kreşe fazlaca kabul edilmeyen iki yaş altı çocukları olan kişilerinde iş hayatına aktif katılımının sağlanması amacıyla evde bakıcılar aracılığıyla çocuklarına baktıranlarında bu tedbirden faydalandırılmasının ve makul ve ortalama olarak belirlenen bakıcı ücretinin kanunda belirlenen tedbir kapsama alınarak ödenmesinin yerinde olacağı kanısındayız.

2. Hâkim Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbirler

6284 sayılı Kanun kapsamında mülki amir dışında hâkime de tedbir kararı alabilme yetkisi tanınmıştır. Ancak hâkim, mülki amirden farklı olarak koruyucu tedbirlerin yanı sıra önleyici tedbirlerde alabilmektedir⁷⁷. Hâkim tarafından verilebilecek koruyucu ve önleyici tedbirlerin mülki amirler tarafından verilmesi mümkün olmayıp, mülki amirden bu kararların verilmesi istenemez. Hâkim ise somut olayda ihtiyaç duyulduğu düşünülen ve mülki amir tarafından verilebilecek tedbirlere hükmedebilecektir⁷⁸. Ancak belirtmek gerekir ki, koruyucu tedbir alma konusunda hem mülki amirin hem de hâkimin yetkili ve görevli olması uygulamada bazı karışıklıklara neden olabilir⁷⁹.

6284 sayılı Kanun'un 4. maddesinde şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi altın olan kişilerin korunması ve

⁷⁷ Bölükbaşı, s. 134.

⁷⁸ Bölükbaşı, s. 134.

⁷⁹ Aslan Düzgün, Ülgen, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Amacıyla Hakim ve Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbir Kararları [Elektronik Sürüm], Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2018, s. 27.

güvenliklerinin sağlanması için hâkim tarafından verilebilecek koruma tedbirleri belirtilmiş olup, bu tedbirler tahdidi olarak sayılmamış, tadadi verilmiştir⁸⁰. Maddeye göre hâkim bu tedbirlerden birine, birkaçına ya da somut olaya göre uygun göreceği benzer tedbirlere hükmedebilmektedir.

a. İşyerinin değiştirilmesi

Uygulama Yönetmeliği'nin 13. maddesinde ilgili kişinin talebi ile veya onayı üzerine, tabi olduğu mevzuat hükümleri kapsamında, hâkim tarafından, çalıştığı işyerinin yaşadığı il içinde veya il dışında değiştirilmesine karar verilebilir. İşyeri değiştirilmesine ilişkin verilen karar ve tedbirin kaldırılmasına ilişkin verilen karar ilgilinin işyerine tebliğ edilmekte olup, yetkili kurum veya kişilerce işyeri değişikliği kararı yerine getirilir. Bu tedbir kararı şiddet mağdurunun yeniden şiddete uğramasının önlenmesi ya da şiddet tehlikesinin bertaraf edilmesi adına verilmektedir⁸¹. Bu kapsamda aynı işyerinde çalışanlara yönelik olarak tedbir uygulanması pek tabi mümkün olduğu gibi aile içinde yaşanan şiddetin kişilerin iş yaşamını da etkilediği gerçekliği karşısında, şiddet uygulayanın şiddet mağdurunun işyerine gelip olay çıkarması, telefonla, e-maile ya da sair yollarla rahatsız etmesi, işin yapılmasını engellemesi gibi mağdur ile işyerinde çalışan diğer kişilerin çalışma düzenini bozduğu hallerde de mağdurun iş yerinin değiştirilmesi tedbiri etkili bir yol olacaktır⁸². Bizce şiddet

---

⁸⁰ Yağcıoğlu, s. 932; Ercoşkun Şenol, s. 438; Günay, s. 656 vd.

⁸¹ Bölükbaşı, s. 134.

⁸² Aslan Düzgün, s. 28; Günay, s. 657; Gökalp, s. 130. vd.

mağdurlarının fiziksel olarak korunmasının yanı sıra ekonomik ve psikolojik şiddetten korunması adına bir ihtiyaçtır. Bir görüşe göre somut olayın özelliklerine göre şiddet mağdurunun yanı sıra şiddet uygulayan açısından da bu tedbir uygulanabilir⁸³.

İşyerinin değiştirilmesi tedbiri diğer tedbirlerde olduğu gibi devletin özen yükümlülüğü kapsamında yer almaktadır. Bu konu Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurular neticesinde verilen kararlarda da ifade edilmiştir. Bir başvuruda sınıf öğretmeni olan başvuru kadını eş tarafından bıçaklanması ve darp edilmesi nedeniyle eşine boşanma davası açmış ve koruma talep etmiştir. 2016 yılında başvuru ile çocuğunun kimlik bilgileri ve adresinin gizlenmesine karar verilmiştir. Ancak başvuru ile boşandığı eş aynı ilçede görev yapmakta olduğundan başvuru can güvenliğinin olmadığından bahisle İl Milli Eğitim Müdürlüğünden işyerinin değiştirilmesi tedbirinin uygulanmasını istemiş, müdürlük ise mahkemece böyle bir tedbir kararı verilmemiş olması nedeniyle talebini reddetmiştir. Bunun üzerine başvuru mahkemeden işyerinin değiştirilmesini talep etmiş ancak mahkeme söz konusu işlemin idari mahiyette olacağından bahisle talebi reddetmiştir. Başvuru nihayetinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuş yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Anayasa Mahkemesi uyuşmazlıkta başvuru can güvenliğinin tehlikede

---

⁸³ Öztürk, Necla, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8(1), 2017, s. 12.

olduğunu somut temellere dayalı olarak açıklamasına ve ilgili yerlere başvurmasına karşılık mahkeme ve idarece şiddet mağdurunu korumaya yönelik tedbirleri sağlama yönündeki pozitif yükümlülüklerine uygun hareket edilmediğini tespit etmiş, böylelikle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine hükmederek başvurucuya manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir⁸⁴. Görüleceği gibi söz konusu kararda devlet kurumlarınca kadının şiddetten korunması ve şiddetin önlenmesi hususunda gerekli pozitif yükümlülükler yerine getirilmeyerek mağdurun Anayasayla güvence altına alınan temel hakları ihlal edilmiş ve devlet tarafından mağdura yönelik şiddet uygulanmıştır.

b. Ayrı yerleşim yeri belirlenmesi

Uygulama Yönetmeliği'nin 14. maddesinde evli olan şiddet mağduru korunan kişilerin talepleri üzerine hâkim tarafından müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yeri düzenlenebileceği belirtilmiştir. Hâkim tarafından ayrı yerleşim yeri kararı verilen kişi nüfus müdürlüğüne giderek adresinin değiştirilmesini talep edebilir. Ayrı yerleşim yeri belirlenmesine ilişkin tedbir kararının verilebilmesi için her şeyden önce şiddet uygulayanla şiddet mağdurunun evli olması gerekmektedir. Yani bu tedbir yalnızca aile içi şiddet mağduru kadın

---

⁸⁴ Anayasa Mahkemesinin 17/07/2019 tarih, 2016/14613 Esas sayılı kararı, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/14613>, (Erişim Tarihi: 21/12/2022).

veya koca hakkında hükmedilebilmektedir⁸⁵. Ayrıca bu kişilerin yerleşim yerlerinin aynı olması gerekmektedir.

Çoğu zaman korunan kişi için farklı bir yerleşim yeri belirlenmesi kişinin şiddetten uzaklaşmasına ve güvende kalmasına vesile olurken, örneğin iş yeri hemen evinin yanında olan ve her gün işe gidip gelmek durumunda kalan kişi açısından bu tedbirin uygulanması kişinin zorluk yaşamasına neden olacaktır⁸⁶. Böyle bir halin mevcudiyetinde hâkimin bu tedbire değil, mağduru koruyacak ve işini kolaylaştıracak bir başka tedbire hükmetmesi daha isabetli olacaktır.

c. Aile konutu şerhi

Diğer bir tedbir de aile konutu şerhi konulmasıdır. Uygulama Yönetmeliği'nin 15. maddesinde korunan kişinin istemi ile TMK'da düzenlenen şartların varlığı halinde hâkim tarafından müşterek konut için tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulabileceği belirtilmiştir.

d. Kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi

Hakim tarafından verilebilecek diğer tedbir kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesidir. 6284 sayılı Kanun'un 4/1-ç maddesinde korunan kişinin hayati tehlike içerisinde bulunması halinde bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağı durumlarda ilgilinin aydınlatılmış rızası ile Tanık Koruma Kanun'u

---

⁸⁵ Günay, s. 657.

⁸⁶ Tuna, s. 72.

(TKK)⁸⁷ kapsamında kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilebileceği belirtilmektedir. Bu tedbirin uygulanması için hâkimin korunan kişinin hayati tehlike içerisinde olup olmadığını ve diğer tedbirlerin hayati tehlikeyi önleme noktasında yetersiz kalıp kalmayacağını tespit etmesi gerekmektedir. Somut olaya göre değerlendirme yapan hâkim, örneğin, daha önce de şiddet uygulayan tarafından korunan kişi öldürülmeye çalışılmışsa ya da ciddi bir fiziksel şiddet uygulanmışsa bu halde hayati tehlikenin varlığından bahisle kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesine karar verebilir⁸⁸. Bu tedbir kararının verilmesi ve uygulanması süreci hızlı işlemeli, etkin bir sonuç alınması sağlanmalıdır. Aksi durumda korunan kişinin hayatı risk altına girecek ve muhtemelen geri dönüşü olmayan netice ile son bulacaktır.

B. ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

6284 sayılı Kanun'un 5. maddesinde hâkime şiddet uygulayanlar hakkında tedbir kararı verebilme yetkisi tanınmış olup, bu tedbirler önleyici tedbir mahiyetindedir. Önleyici tedbir kararı verebilme yetkisi yalnızca hâkime verilmiş olup, mülki amire verilmemiştir. Söz konusu tedbirler şiddet uygulayanın yaşamını doğrudan etkilediğinden bu tedbirlerin yalnızca hâkim tarafından

---

⁸⁷ Tanık Koruma Kanunu, (2007), Resmi Gazete, 26747, 27/12/2007.

⁸⁸ Bölükbaşı, s. 138.

uygulanması isabetli olmuştur⁸⁹. Kanunun 5/2 maddesinde gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bazı tedbirlerin kolluk amiri tarafından da alınabileceği belirtilmiştir.

İlgili maddede sayılan önleyici tedbirler, hâkime ve mülki amire tanınan koruyucu tedbirlerde olduğu gibi tadadi olarak sayılmış olup, hâkim bu tedbirler dışında uygun göreceği bir başka benzer tedbire de hükmedebilir⁹⁰. Yine hâkim belirtilen tedbirlerden birine ya da birkaçına hükmetme yetkisine de sahiptir⁹¹. Koruyucu tedbirlerde asıl amaç şiddet mağdurlarının korunması iken önleyici tedbirler şiddetin uygulanmasını önlemeye ya da daha önce yaşanmış şiddetin tekrarını engellemeye çalışmaktadır⁹². Kanunda önleyici tedbir verilebilmesi için delil veya belge aranıp aranmayacağına ilişkin açık bir hüküm konulmamakla birlikte gecikmeksizin tedbire hükmedileceği belirtilmiştir. Kanunda açıkça yazılmamış olması nedeniyle bu konuda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre önleyici tedbirle yönelik kararlar şiddet uygulayan açısından hak ihlaline neden olup, özgürlüğü sınırlayacağından veya kötüye kullanılabilceğinden şiddete ilişkin delil aranması zorunludur⁹³. Bir başka görüşe göre ise Kanun'un

⁸⁹ Kırbaş Canikoğlu, Seher, Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat, Ankara Barosu Dergisi, 2015(3), 2015, s. 372.

⁹⁰ Aslan Düzgün, s. 31; Günay, s. 664.

⁹¹ Günay, s. 664.

⁹² Aslan Düzgün, s. 32.

⁹³ Ceylan, Ebru, Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2013(109), 2013, s. 36.

amacının yerine getirilmesi için delil ibrazı zorunlu olmasa da hâkim tarafından şiddetin varlığına ilişkin olgu aranmalı ve şiddetin derecesine göre uygun bir tedbir uygulanmalıdır⁹⁴. Diğer bir görüşe göre hâkim en azından şiddet uygulayan tarafından mağdura yönelik şiddetin tanımına uygun tutum ve davranışların varlığının tespitini ya da böyle bir şiddet tehlikesine ilişkin iz ve emarenin varlığının tespitini yapmalıdır⁹⁵. Yine benzer şekilde bir başka görüş de önleyici tedbir uygulanması için kesin delil aranmamalı, şiddetin veya şiddet tehlikesinin varlığına yönelik emareler yeterli kabul edilmelidir.⁹⁶ Anayasa Mahkemesi yakın tarihli bir kararında şiddet mağdurunun hayati tehlike iddiasının bulunmaması halinde kamu makamlarının hayati tehlikeye ilişkin riskin varlığı bilmesi veya bilmesine gerek olmamasından bahsetmiş, böyle bir durumda mağdurun hayatını kaybetmesi halinde kamunun sorumlu tutulmasının ilgili makamlara aşırı yük yükleyeceğini belirtilmiştir⁹⁷. Ancak özellikle hayati tehlikeye ilişkin iddia varsa bu halde bizce önemli iz ve emarenin tespiti olmasa dahi mağdurun beyanı esas alınmalı, öncelikle yaşam hakkı korunmaya çalışılmalıdır.

---

⁹⁴ Bölükbaşı, s. 140.

⁹⁵ Aslan Düzgün, s. 32-33; Gökalp, s. 135-136.

⁹⁶ Öktem Songu, Sezgin/ Şahin Emir, Asiye, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Çalışma İlişkilerine Etkisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(2), 2020, s. 1163.

⁹⁷ Anayasa Mahkemesinin 03/06/2020 tarih, 2016/8300 Esas sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/e-2016-8300-t-3-6-2020> (Erişim Tarihi: 21/12/2022).

1. Hâkim Tarafından Verilebilecek Önleyici Tedbir Kararları

a. Şiddet mağduruna karşı belirli söz ve davranışlarda bulunulmaması

6284 sayılı Kanun kapsamında hâkim tarafından verilebilecek ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk tarafından da uygulanabilecek bu tedbir kapsamında hâkim, şiddet uygulayana korunan kişiye yönelik olarak tehdit, hakaret gibi sözlerde ya da küçük düşürücü davranışlarda bulunmamasına karar verebilir (Uygulama Yönetmeliği m. 18). Hâkim söz konusu önleyici tedbirle şiddet uygulayanı, şiddet konusu söz ve davranışlarda bulunmaması hususunda uyarmakta olup, bu uyarı kanun kapsamında gerçekleşebilecek olan her türlü ekonomik, fiziksel, cinsel, psikolojik ve sözlü şiddet açısından geçerlidir⁹⁸. Ne var ki hâkim tarafından şiddetin önlenmesi ya da tekrarının engellenmesi hususunda yapılacak uyarının şiddeti önleme ve engellemede yeterince etkili olmama ihtimali mevcuttur. Böyle bir durumda tedbirin yetersiz kalacağı belli ise hâkim tarafından bu tedbirle birlikte şiddeti önlemeye elverişli başka tedbirlere hükmedilmesi yerinde olacaktır.

b. Şiddet uygulayanın müşterek konuttan veya bulunduğu yerden uzaklaştırılarak konutun korunan kişiye tahsisi

---

⁹⁸ Bölükbaşı, s. 142; Aslan Düzgün, s. 33.

Uygulama Yönetmeliği'nin 19. maddesine göre hâkim, şiddet uygulayan için şiddet mağduru ile birlikte oturduğu müşterek konuttan uzaklaştırılması ve konutun korunan kişiye tahsis edilmesine ilişkin karar verilebilir. Burada müşterek konuttan kasıt yalnızca şiddet uygulayan ile şiddet mağdurunun birlikte yaşamlarını sürdürdükleri evden ibaret olmayıp, konutun kira olup olmadığına bakılmaksızın, tarafların belirli dönemlerde belirli amaçlar için kullandıkları yazlık ev, dağ evi ile bağ evi gibi konutlar da müşterek konut sayılmaktadır⁹⁹. Kanunda bahsedilen “*bulunduğu yer*” ifadesinden anlaşılması gereken şiddet uygulayan ile şiddet mağdurunun halen birlikte bulunduğu ailelerinin evleri, arkadaşlarının evleri, yurt, pansiyon, otel vb. yerler olup, müşterek konut dışındaki birlikte kalınan mekanlar ifade edilmektedir¹⁰⁰. Hâkim tarafından verilen tedbirle şiddet uygulayan uzaklaştırılsa bile şiddet mağdurunun ekonomik olarak zor durumda kalmasının engellenmesi için konutun kira, elektrik, su, telefon ve diğer giderlerinin şiddet uygulayan tarafından karşılanmasına hükmedilebilir. Yine koruma kararı süresince şiddet uygulayan tarafından aile konutuna ait kira sözleşmesinin feshedilmemesi gibi uygun görülecek diğer tedbirlere de hükmedilebilir.

c. Şiddet uygulayanın korunan kişilere ve bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması

⁹⁹ Aslan Düzgün, s. 33-34; Kandemir, s. 100; Günay, s. 665 vd.

¹⁰⁰ Günay, 665; Gökalp, s. 139-140.

6284 sayılı Kanun doğrultusunda Uygulama Yönetmeliği'nin 20. maddesinde hâkimin, şiddet uygulayan kişinin şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunanın, konutuna, okuluna, işyerine ve korunan kişinin bulunabileceği diğer yerlere yaklaşmamasına ilişkin önleyici tedbir kararı verebileceği belirtilmiştir. Şiddet uygulayanın yaklaşmaması gereken konutun aile konutu olması şart değildir. Evli olmaksızın birlikte yaşayanların paylaştığı konut, geçici süre ile kalınan konut vb. yerler bu tedbir kapsamındadır¹⁰¹. Yine mağdurun iş yerinde şiddet uygulayan tarafından rencide edilmesi halinde de bu tedbir uygulanabilir¹⁰². Özellikle fiziksel şiddetin yaşandığı durumlarda şiddet uygulayanın şiddet mağdurlarından uzaklaştırmak şiddetin önlenmesinde isabetli olacaktır. Ancak tedbire hükmedilmesi tek başına yeterli olmadığından burada kolluk personeline önemli bir görev düşmektedir. Kolluk tedbire uyulup uyulmadığını kontrol etmekle sorumludur. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi için elektronik kelepçe ya da elektronik destek buton sistemi gibi sistemler ile yaklaşmama kararı verilen şiddet uygulayanın korunan kişiye yaklaşım yaklaşmadığını takip etmelidir¹⁰³.

d. Çocuklarla kişisel ilişki kurulmasının sınırlandırılması

¹⁰¹ Bölükbaşı, s. 146.

¹⁰² Bıçkın, İnci, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Düzenlenen Geçici Hukuksal Koruma Önlemleri, İstanbul Barosu Dergisi, 80(4), 2006, s. 1455.

¹⁰³ Tuna, s. 79.

Uygulama Yönetmeliği'nin 21. maddesinde ise hâkimin çocuklarla kişisel ilişki kurulmasının sınırlandırılmasına yönelik tedbir uygulayabileceği düzenlenmiştir. Bu tedbire göre hâkim tarafından daha önce çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik karar verilmişse, şiddet ya da şiddet tehlikesi üzerine ilişki kurulmasının refakatçi eşliğinde yapılmasına ya da durumun özellikleri gerektiriyorsa sınırlandırılmasına veya tümüyle kaldırılmasına karar verilebilir. Tedbire hükmedilmesi için şiddet görenin çocuk olması gerekmez. Velayet hakkı sahibine yönelik bir şiddet durumu varsa, çocuğa yönelik bir şiddet eylemi olmasa da bu tedbire hükmedilerek velayet hakkı sahibinin şiddetten korunması istenilmiştir¹⁰⁴.

Aile içi şiddetin görüldüğü durumlarda özellikle ana ve babanın birbirlerinden intikam almak için çocukları kullandıkları, birbirlerinden kaçırmaya çalıştıkları ya da sair şekillerde çocukları olumsuz etkiledikleri çok sık görülen bir durum olup, bunun yaşanmaması adına kanunda böyle bir tedbire yer verilmesinin son derece önemli ve isabetli olduğu düşüncesindeyiz. Ancak hâkim tarafından bu tedbire karar verilmesi için hakkaniyetli ve adilane bir yorum yapılmalı, haksız yere ana ya da babanın çocuğunu görme hakkı elinden alınmamalıdır.

e. Şiddet uygulayanın korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmaması

Uygulama Yönetmeliği m. 22'de belirtilen tedbirde ise şiddet uygulayanın, şiddete uğramamış olsalar bile korunan kişinin

---

¹⁰⁴ Akçaal, s. 210.

yakınlarına, şiddetin tanıklarına ve kişisel ilişki kurulması halleri saklı olmak üzere çocuklarına yaklaşmamasına yönelik karar verilebileceği düzenlenmiştir. Şiddete tanıklık eden ya da şiddeti ihbar eden ancak söz konusu olayın tarafı olmayan komşular, akrabalar, kamu görevlileri ve diğer kişiler ile şiddet mağduruna yardım edenler de şiddet tehdidi altında olabilir¹⁰⁵. Bu nedenle önleyici tedbirlerin henüz şiddet oluşmadan, şiddetin önlenmesi amacıyla da verilebiliyor olmasının bir sonucu olarak, “*şiddete uğramamış olsalar bile*” yakınların, tanıkların koruma altına alınması sağlanmıştır¹⁰⁶.

f. Korunan kişinin eşyasına zarar vermeme

Hâkim tarafından uygulanabilecek diğer bir önleyici tedbir Uygulama Yönetmeliği'nin 23. maddesi düzenlemesidir. Hâkim tarafından şiddet uygulayan için korunan kişinin ev eşyaları ile şahsi eşyalarına zarar vermemesine ilişkin önleyici tedbir kararı verilebilmektedir. 6284 sayılı Kanun korunan kişilerin vücut bütünlüğü ile bedensel ve ruhsal sağlıklarının yanı sıra mal varlığı değerini korumayı da amaçlamıştır¹⁰⁷. Bu kapsamda örneğin şiddet uygulayan kişi mağdurun rızası olmaksızın eşyalarını alıyorsa, bozuyor ya da yok ediyorsa veya sair şekillerle zarar veriyorsa, hâkim tarafından korunan kişinin ev eşyalarına veya şahsi eşyalarına zarar verilmemesine yönelik tedbire hükmedilebilir¹⁰⁸. Şiddet uygulayana ait olmakla birlikte aile

¹⁰⁵ Bölükbaşı, s. 148.

¹⁰⁶ Kandemir, s. 102.

¹⁰⁷ Gökalp, s. 143; Tuna, s. 83; Bölükbaşı, s. 148.

¹⁰⁸ Tuna, s. 83-84.

bireyleri tarafından kullanılmakta olan eşyalar açısından da bu tedbire hükmedilerek eşyanın zarar görmesi önlenir¹⁰⁹.

g. Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla rahatsız etmeme

Uygulama Yönetmeliği'nin 24. maddesi şiddet mağdurlarının korunması amacıyla hâkimin, şiddet uygulayanın işitsel, görsel ya da yazılı olarak, internet yoluyla veya benzer iletişim araçlarla şiddet mağdurunu rahatsız etmemesine karar verebileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda şiddet uygulayan tarafından şiddet mağdurunun telefonla, faksla, mesajla, telgrafla, e-posta yoluyla, mektupla, televizyonla vb. iletişim araçlarıyla rahatsız edilmesi, bu yolla korunan kişiye hakaret ya da tehdit edilmesi gibi davranışların varlığı halinde hâkim söz konusu tedbir kararını verilebilir¹¹⁰. Bu tedbir uygulanırken dikkat edilmesi gereken husus şiddet uygulayanın mağduru rahatsız etmemesini sağlamaktır. Ancak uygulamada çoğu zaman tedbir kararı sair yollarla rahatsız edilmemesi şeklinde değil, hiçbir surette iletişim kurulmaması şeklinde verilmektedir¹¹¹. Bir görüşe göre bu durum örneğin iyi niyetle barışmak isteyen ve ailesini bir arada tutmaya çalışan şiddet uygulayana engel olmakta ve aile birliğinin kurulamamasına neden olmaktadır¹¹². Ancak bizce önemli olan aile birliğinin sağlanması değil, şiddetin önlenmesi veya engellenmesi ile şiddet mağdurlarının korunması

---

¹⁰⁹ Erdem, Mehmet, Aile İçi Şiddet ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (73), 2007, s. 63.

¹¹⁰ Kandemir, s. 103; Bölükbaşı, s. 151.

¹¹¹ Kandemir, s. 103.

¹¹² Kandemir, s. 103.

olduğundan öncelikle somut olaya göre şiddet ne şekilde önlenebiliyorsa önlenmeli, aile birliğinin yeniden sağlanması sonrasında düşünülmelidir. Aksi halde verilen tedbirlerle sağlanmak istenen fayda gerçekleşemeyecektir. Bu kapsamda hâkim şiddet uygulayanın davranışlarının şiddet mağdurunu rahatsız edebilecek nitelikte olup olmadığını tespit etmeli, normal iletişimi aşan ve mağduru rahatsız eden bir davranışın varlığı halinde şiddet uygulayan iletişim araçları vasıtasıyla şiddet mağdurunu rahatsız etmemesi konusunda uyarılmalı, hâkim tarafından bu yönde tedbir uygulanmasına karar vermelidir.

h. Şiddet uygulayanın kanunen izin verilen silahlarını kolluğa teslimi

6284 sayılı Kanun'un 5/1-g maddesinde şiddet uygulayana ait bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilmiş silahların kolluğa teslim edilmesine yönelik önleyici tedbir kararı verilebileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda silah teslimi bir zorunlu değil tedbire emanete alınmaktan ibarettir ve silah ruhsatının iptaline neden olmaz¹¹³.

Silahların kolluğa teslimine ilişkin tedbire örneğin daha önceden şiddet mağdurunun silahla yaralanmış olması ya da silahla tehdit ediliyor olması gibi durumların varlığı halinde başvurulabilir¹¹⁴. Bizce daha önceden böyle bir fiil olmasa bile silahın öldürücü gücü ve

¹¹³ Günay, s. 668; Gökalp, s. 145-146 vd.

¹¹⁴ Bölükbaşı, s. 151-152.

tehlikesi göz önünde tutularak, şiddetin önlenmesi amacıyla hâkim tarafından somut olayda gerek duyulursa bu tedbire hükmedilmelidir. Ayrıca şiddet uygulayanın silaha kolay ulaşabilmesi hali suç işlemeyi kolaylaştırdığından ve silahın varlığı şiddet mağduru açısından doğrudan bir tedirginlik kaynağı olduğundan hâkim tarafından bu tedbire hükmedilirse tedbir derhal uygulanmalı ve silahın teslimi için şiddet uygulayana süre tanınmamalıdır¹¹⁵.

i. Şiddet uygulayanın kanunen izin verilen silahlarını kolluğa teslimi

6284 sayılı Kanun'un 5/1-ğ maddesi gereğince, şiddet uygulayan kamu görevi nedeni ile zorunlu olarak silah taşıyan biri ise hâkim tarafından verilecek tedbirle görevi nedeni ile zimmetinde bulunan silahı kuruma teslim etmelidir. Silahı teslim alan kurum amiri, karar süresinin sonuna karar ya da tedbirin kaldırıldığına veya değiştirildiğine dair yeni bir karar verilinceye kadar kararı uygulamaya devam etmeli ve silahı şiddet uygulayana vermemelidir. Hâkim tarafından bu tedbire hükmedilirken özellikle şiddet mağdurunun silahla tehdit edilip edilmediği veya silahın şiddet tehlikesi oluşturup oluşturmadığı incelenmelidir. Nitekim örneğin terör bölgesinde görev yapan asker ya da polislerin görevleri nedeniyle taşıdıkları silah kendileri için hayati önem arz etmekte olup, hâkim tarafından yok yere silahın teslimine karar verilmesi halinde bu kişiler açısından telafisi

---

¹¹⁵ Karınca, Eray, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 68.

mümkün olmayan neticeler doğacaktır¹¹⁶. Hâkimin şiddet uygulayanın ifa ettiği görevi ve şiddet ihtimalini somut bulgularla iyi analiz ederek bu tedbire hükmetmesinin isabetli olacağı kanısındayız.

j. Alkol veya uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanmama ve bağımlılık halinde muayene ve tedavi

Ayırt etme gücünü etkileyen veya bağımlılığa neden olan alkol ve uyarıcı maddelerin etkisi halinde kişilerin iradeleri de etkileneceğinden suç işleme ve şiddete başvurma ihtimalleri artmaktadır¹¹⁷. Kanun koyucu idareyi etkileyen bu maddelerin olumsuz sonuçlarının bilinci ile şiddet uygulayan hakkında, korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol, uyuşturucu madde ya da uyarıcı madde kullanılmamasına, bu maddelerin etkisinde iken korunan kişiler ile bu kişilerin buldukları yerlere yaklaşmamasına dair karar verilebileceğini düzenlemiş, hatta şiddet uygulayanın bağımlı olması halinde muayene ve tedavisinin sağlanacağını, gerekirse hastaneye yatırılacağını belirtmiştir (6284 Sayılı Kanun m. 5/1-h).

Şiddet uygulayan bağımlılık düzeyinde olmaksızın ve kimseyi rahatsız etmeksizin alkol veya uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanıyor ise bu halde söz konusu tedbire hükmedilmemesi gerekmektedir¹¹⁸. Ayrıca tedbir kararında hâkim tarafından alkol

¹¹⁶ Kandemir, s. 105.

¹¹⁷ Bölükbaşı, s. 154.

¹¹⁸ Bölükbaşı, s. 154.

kullanılmaması gereken yer belirtilmeli ve bu yer dışında şiddet uygulayanın alkol kullanmasına karışılmamalıdır¹¹⁹.

k. Şiddet uygulayanın muayene veya tedavi için sağlık kuruluşuna başvurması ve tedavisinin sağlanması

Uygulama Yönetmeliği m. 28’de düzenlenen bu tedbir kapsamında hâkim, şiddet uygulayanın şiddet eğilimine yol açan davranışlarının varlığı halinde, bu davranışların önlenmesi amacıyla muayene veya tedavi için sağlık kuruluşuna başvurmasına ve gerekli görülürse muayene ve tedavisine karar verebilir. Şiddet uygulayanın şiddete eğilimi nörolojik bozukluklardan, ruhsal ve psikolojik bozukluklardan ya da genetik faktörlerden kaynaklanabileceği gibi cinsiyetçi roller nedeniyle toplumsal yaşamda öğrenmiş olduğu bir davranıştan da kaynaklanabilir¹²⁰. Sorun neden kaynaklanırsa kaynaklansın sebebinin bulunması ve çözüme kavuşturulması ile kanunun amacı yerine getirileceğinden ve aile içi şiddet kesin olarak sonlandırılacağından oldukça önemli ve gerekli bir tedbirdir.

2. Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararları

Toplumun huzur ve refah ortamında barış içerisinde yaşayabilmesi, bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin korunup,

---

¹¹⁹ Gökçalp, s. 148.

¹²⁰ Bölükbaşı, s. 156.

sağlanabilmesi için belirli bir düzen ve disipline ihtiyaç duyulmakta olup, bu düzeni sağlama görevi de devlete aittir¹²¹. Devletler tarafından kaos ortamı engellenerek, bireylerin huzur içerisinde yaşamasının sağlanması görevi de kolluk kuvvetlerince yerine getirilmektedir. 6284 sayılı Kanun'da şiddet mağdurlarına yönelik koruyucu ve önleyici tedbir verme konusunda istisnai hallerde kolluk amirine yetki verilmiş, kolluk personeline ise tedbirlerin uygulanması, şiddetin önlenmesi, şiddete müdahale edilmesi ya da şiddet failinin yakalanması gibi birtakım görevler verilmiştir.

Kolluk amiri 6284 sayılı Kanun'da sayılan ve hâkim ya da mülki amir tarafından verilebilen önleyici ve koruyucu tedbirlerden bir kısmına hükmedebilmektedir. Öncelikle mülki amir tarafından verilebilecek bazı koruyucu tedbirler kolluk amiri tarafından da verilmektedir. Bu kararın verilebilmesi için şu iki şartın varlığı gerekmektedir: İlk olarak kolluk amirinin herhangi bir koruyucu tedbir kararı verebilmesi için gecikmesinde sakınca bulunan bir halin varlığı gereklidir¹²². Gecikmesinde sakınca bulunan hal kolluk amirince somut olay kapsamında yapılacak bir değerlendirme ile tespit edilmelidir¹²³. Bu kapsamda örneğin kolluk amiri kendisine yapılan başvuru ya da ihbar üzerine mülki amire ulaşamazsa ya da mesai saatinin bitmesi, hafta sonu, resmi tatil gibi nedenlerle mahkemeye veya mülki amire ulaşmak mümkün değilse ve somut olaya müdahalede bulunulması

¹²¹ Bölükbaşı, s. 131.

¹²² Bölükbaşı, s. 131-132.

¹²³ Akçaal, s. 208.

gerekiyorsa gecikmesinde sakınca bulunan halin varlığından bahsedilebilecek ve kolluk amirince tedbir uygulanabilecektir¹²⁴. İkinci şart ise bu tedbirin türüne ilişkindir. Kolluk amiri yalnızca şiddet mağduru kadın ve çocukları için barınma yeri sağlanması ve geçici koruma altına alınması tedbirine hükmedebilmektedir.

Kolluk amiri tarafından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen koruyucu tedbir kararlarına ilişkin evrak, en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içerisinde mülki amirin onayına sunulmalıdır. Bu süre içerisinde mülki amirin onayına sunulmayan, ya da süresinde onaya sunulmakla birlikte mülki amir tarafından kırksekiz saat içerisinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden ortadan kalkmaktadır (6284 sayılı Kanun m.3/2-Uygulama Yönetmeliği m. 29/1).

Kolluk amirine tanınan bir diğer yetki de hâkim tarafından verilebilecek bazı önleyici tedbir kararlarına hükmedebilmesidir. 6284 sayılı Kanun'un 5/2 maddesinde gecikmesinde sakınca bulunan halin varlığında kolluk amirince, şiddet uygulayanın şiddet mağdurlarına karşı şiddet tehdidi, hakaret içerikli, küçük düşürücü ya da aşağılayıcı sözler sarf etmemesi ve bu gibi davranışlarda bulunulmaması, bulunduğu yerden ya da müşterek konuttan derhal uzaklaştırılmasıyla müşterek konutun şiddet mağduruna tahsisi, kanun kapsamında korunan kişiler ile bu kişilerin konutuna, okuluna ve işyerine yaklaşmaması ile çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı

---

¹²⁴ Akçaal, s. 209.

kalmak üzere, şiddete uğramamış olsalar dahi gerekli hallerde korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmaması tedbirlerine hükmedilebilmektedir.

Mülki amire tanınan tedbirlerin verilmesi halinde olduğu gibi bu tedbirlerin verilmesi halinde de tedbir kararlarına ilişkin evrak, en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içerisinde hâkimin onayına sunulmalıdır. Bu süre içerisinde hâkimin onayına sunulmayan, ya da süresinde onaya sunulmakla birlikte hâkim tarafından yirmidört saat içerisinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden ortadan kalkmaktadır (6284 sayılı Kanun m. 5/2- Uygulama Yönetmeliği m. 29/2).

İstisnai hallerde kolluk amirine tanınan tedbir kararı verebilme yetkisinin asıl amacı şiddetin yaşanması ve sonuçları açısından telafisi mümkün olmayan ya da güç olan zararların engellenmesidir¹²⁵. Kolluğa verilen bu yetki son derece yerinde olsa da kararın belirli süre içerisinde onaylanmaması durumunda kendiliğinden ortadan kalkması bazen sağlanması istenilen amaçla bağdaşmamaktadır.

VII. 6284 SAYILI KANUN KAPSAMINDA VERİLEN TEDBİRLERİN UYGULANMASI

6284 sayılı Kanun'un 7. maddesinde şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinin varlığı halinde herkesin bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebileceği, ihbarı alan kamu görevlilerinin ise bu durumu ilgili yerlere bildireceği ifade edilmiştir. Şiddet veya şiddete

¹²⁵ Bölükbaşı, s. 133.

uğrama tehlikesinin varlığı halinde herkesin ihtiyari olarak ihbar edebilme hakkı varken, kamu görevlisi için bu durum bir zorunluluktur¹²⁶. 6284 sayılı Kanun'un 8/2 maddesinde tedbir kararlarının ilk defasında en çok altı ay için verilebileceği belirtilmiştir. Ancak somut olayda altı aylık sürenin de yetersiz kalacağı ve şiddet veya şiddet tehlikesinin devam edeceği anlaşılıyorsa, resen ya da korunan kişinin talebi ile veya Bakanlık ve kolluk görevlilerinin talebi ile tedbirin aynı şekilde devamına, süresinin ya da şeklinin değiştirilerek devamına veya duruma göre tedbirin tamamen kaldırılmasına karar verilebilir.

6284 sayılı Kanun'un 8/3 maddesine göre hâkim, kolluk amiri ve mülki amir tarafından verilebilecek koruyucu tedbir kararları için şiddetin uygulandığına ve uygulanma ihtimalinin bulunduğuyla ilişkin delil ve belge ibrazına gerek yoktur¹²⁷. Bu durumun masumiyet karinesini ihlal edebileceği ileri sürülebilse de şiddet mağdurlarının korunmasının önemi ve aciliyeti açısından geri dönüşü olmayan mağduriyetlere sebebiyet verilmemesi adına soyut bir beyanla dahi koruyucu tedbirlerin uygulanması isabetli olacaktır¹²⁸.

Kanunun ilgili maddesinde yalnızca koruyucu tedbirler açısından delil ve belge aranmayacağı düzenlenmiş olup, önleyici tedbirlere ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi önleyici tedbirlerle şiddet uygulayanın hak

---

¹²⁶ Kandemir, s. 106.

¹²⁷ Gökalp, s. 170; Günay, s. 674.

¹²⁸ Bölükbaşı, s. 174.

ve özgürlüklerine doğrudan müdahale edilmektedir. Bu kapsamda şiddet uygulayan açısından hak ihlaline neden olunmaması adına kesin delil aranmasa bile, en azından şiddetin ya da şiddet tehlikesinin varlığına ilişkin iz ve emarelerin varlığı aranmalı, somut olayda gerek görülürse önleyici tedbire hükmedilmelidir¹²⁹.

6284 sayılı Kanun'un 8/4 maddesinde tedbir kararlarının korunan kişi ile şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edileceği belirtilmiştir. Tedbir kararının ilgili kişilere tefhim ya da tebliğ edilememesi kararın uygulanmasına engel oluşturmamaktadır. Verilen tedbir kararlarına karşı tefhim veya tebliğden itibaren iki hafta içerisinde ilgililerce aile mahkemesine, aile mahkemesi olmayan yerlerde ilgili asliye hukuk mahkemesine itiraz edilebilir. Yapılan itiraz kural olarak mahkemece duruşma yapılmaksızın incelenir ve bir hafta içerisinde itiraz hakkında kesin olarak karar verilir.

Şiddetin tekrarlanma ihtimali, şiddet tehlikesinin ve şiddetin boyutu gibi nedenlerle korunan kişilerin telafisi mümkün olmayacak şekilde mağduriyet yaşayabileceği durumlarda gerek duyulması halinde mağdurun talebi ile ya da resen ilgili mercilerce tedbir kararıyla beraber korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgilerini, kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresiyle korumanın sağlanması için gerekli diğer bilgileri her türlü resmi kayıta gizli tutulabilir, bu kişilere

---

¹²⁹ Gökalp, s. 170.

yapılacak tebligatlara ilişkin farklı bir adres tespit edilebilir (6284 sayılı Kanun m. 8/6).

6284 sayılı Kanun'un 13. maddesinde hakkında önleyici tedbir kararı verilen şiddet uygulayanın, bu karara aykırı olarak hareket etmesi durumunda, işlediği fiil suç oluştursa dahi ihlal edilen tedbirin niteliği ve ihlalin ağırlığına göre hâkim tarafından üç günden on güne karar zorlama hapsine tabi tutulabileceği belirtilmiştir. Tedbir kararlarının gereğine aykırılık tekrarlanırsa, her tekrarda tedbirin niteliği ve ihlalin ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi onbeş günden otuz güne kadardır. Zorlama hapsinin süresi toplamda altı ayı geçemez. Şiddet uygulayan hakkında verilen zorlama hapsi Cumhuriyet başsavcılığınca yerine getirilir ve Bakanlığın ilgili müdürlüklerine bildirilir.

VIII. SONUÇ

Küresel salgın haline gelen aile içi şiddet ya da kadına yönelik şiddet genç, yaşlı, evli, bekar çalışan ya da çalışmayan herkesi etkilemektedir. Aile içi şiddet eş, çocuk, anne, baba, kardeş ve bunlarla birlikte diğer yakın akrabaları da kapsayacak şekilde aile bireylerinin, aile içerisinde birbirlerine yönelik olarak fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik ve sosyal haklarını ihlal etme amacıyla gerçekleştirdikleri her türlü haksız davranışı ve bu davranış neticesinde şiddet mağduru nezdinde ortaya çıkan bedensel ve ruhsal neticeleri kapsamaktadır. Kadına yönelik şiddet ise kamusal veya özel yaşamda meydana gelebilen, kadınlara cinsel, fiziksel veya psikolojik olarak acı ya da

ıstırap veren/verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma olarak tanımlanabilir.

Tarihsel olarak neredeyse 18. yüzyılın sonuna kadar kadınlara toplumsal hayatta yer verilmemiş yalnızca eş ve anne rolünü üstlenmesi sağlanmış, kadının eşine ve evine ait olduğu düşüncesi hâkim olmuştur. Fransız devriminin sonunda yayınlanan bildirmede kadın haklarına ilişkin bir hüküm konulmaması kadınların kendi haklarını savunması konusunda örgütlenmesine vesile olmuş ve böylelikle uluslararası alanda kadının insan hakları bilinçlenmesi başlamıştır. Uluslararası alanda düzenlenen ve ülkemizin de üye olduğu sözleşmeler taraf devletlere olduğu gibi ülkemizde bazı sorumluluklar yüklemiş, bu sorumlulukların gerçekleştirilmesi için iç hukukumuzda çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Bu kapsamda 6284 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Kanunun 2. maddesinde şiddet, ev içi şiddet, kadına yönelik şiddet gibi kavramlar tanımlanmış, kanun kapsamında korunan kişiler ise kadın, çocuk, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurları olarak belirtilmiştir. Kanunla mülki amir, hâkim ve bazı hallerde kolluğa koruyucu tedbire hükmetme yetkisi verilmiştir. Şiddetle mücadelede en büyük görev kolluk birimine düşmektedir. Bu kapsamda kolluk amirine tanınan tedbir uygulayabilme yetkisi dikkat çekmektedir. Önleyici tedbir kararı verme yetkisi ise yalnızca hâkime verilmiştir. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan istisnai hallerde kolluk amirince uygulanabilmektedir. Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet halen toplumların en büyük yarasıdır. Bu nedenle şiddetin sona

erdirilmesi için mücadeleden vazgeçilmemeli, ısrarlı ve umutlu bir şekilde şiddeti engelleyici, şiddet mağdurlarının yaralarını sarıcı yollar bulunmaya çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, (2013), Resmi Gazete, 28532, 18/01/2013;

Akçaal, Mehmet: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Güncel Gelişmelerin Değerlendirilmesi, Mevlana Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), 2013, s. 193-219.

Akkaya Şahin, Gülay: Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlenmesi, Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.

Altınay, A. Gül/ Arat, Yeşim: Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, 2. Baskı, İstanbul 2008.

Anayasa Mahkemesinin 17/07/2019 tarih, 2016/14613 Esas sayılı kararı,

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/14613>,

(Erişim Tarihi:

21/12/2022).

Anayasa Mahkemesinin 03/06/2020 tarih, 2016/8300 Esas sayılı kararı,

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/e-2016-8300-t-3-6-2020>

(Erişim Tarihi: 21/12/2022).

Ankara 8. Aile Mahkemesi, 13/05/2009 tarih, 2007/898 E., 2009/605 K.

Aslan Düzgün, Ülgen: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Amacıyla Hakim ve Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbir Kararları [Elektronik Sürüm], Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2018.

Atan, Sibel/Atan, Murat: Şiddetin Kadın İstihdamında Yarattığı Etkiler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Özel Sayı, 2017, s. 285-302.

Avcı, Sezer: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetine Genel Bakış, 1. Baskı, İstanbul 2019.

Balkan, Ali: Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Uygulanabilecek İdari Koruma Tedbirleri, Journal of Academic Value Studies, 3(14), 2017, s. 183-191.

Başar, Fatma/ Demirci, Nurdan: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet, Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2(1), 2015, s. 41-52.

Biçkin, İnci: 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Düzenlenen Geçici Hukuksal Koruma Önlemleri, İstanbul Barosu Dergisi, 80(4), 2006, s. 1449-1460.

Bölükbaşı, Özge: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, 2014.

Börü, Levent: Kadına Karşı Şiddette Arbuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Özel Sayı, 2017, s. 173-198.

Ceylan, Ebru: Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2013(109), 2013, s. 13-54.

Çağlar Gürgey, F. İrem/ Yücel Dericiler, Özge: Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Özen Yükümlülüğünün Dönüşümünün Bir Örneği Olarak CEDAW Komitesininin 35 Sayılı Tavsiye Kararı', Ankara Barosu Dergisi, 1(1), 2019, s. 231-266.

Çocuk Koruma Kanunu, (2005), Resmi Gazete 25876, 15/07/2005.

Deleş, Bayram/ Kaytez, Nazan: Çocuk Gelişimci Adaylarının Aile İçi Şiddet ve Çocuk Haklarına İlişkin Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(26), 2021, s. 325-347.

Doğan, Recep: Kadının Şiddete Karşı Korunmasında Devletin Özen Yükümlülüğü ve Uluslararası Standartlar, Ankara Barosu Dergisi, 1(2), 2016, s. 90-121.

Düğmeci, Fatih/ Gürsel, Esin: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumlulukları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(2), 2019, s. 843-873.

Dündar Sezer, Tijen: İnsan Hakları Hukuku Açısından Kadınlara Yönelik Şiddet, 1. Baskı, Ankara 2019.

Ercoskun Şenol, H. Kübra: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (13), 2019, s. 423-459.

Erdal, Meryem: Kadınlara Yönelik Devlet Kaynaklı Cinsel Şiddet, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006: Feminizm ve Hukuk- Hayat, Adalet ve Kadın- Kadın ve Hukuk, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2006.

Erdem, Mehmet: Aile İçi Şiddet ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 73, 2007, s. 46-77.

Gökalp, Özge Tuçe: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda Kadın ve Şiddet, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.

Gün Dağdemir, Müge: Avrupa Birliği Sürecinde Türk Kolluk Mevzuatı ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İle Mücadele, Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014.

Günay, Mehmet: 6284 sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 3(10), 2012, s. 647-686.

Gürhan, Okay: Tarihsel Süreç İçerisinde ve Günümüzde Kadına Yönelik Şiddet, Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015.

İçli, T. Güneşen: Aile İçi Şiddet Ankara-İstanbul ve İzmir Örneği, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 11 (1-2), 1994, s. 7-20.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, İstanbul, Sosyoloji Konferansları, 2016.

Kadın Destek Uygulaması (KADES), (t.y.), <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades.>, (Erişim Tarihi: 15/06/2021)

Kandemir, Süleyman: Aile İçi Şiddet ve Kişiyi Aile İçi Şiddetten Koruyan Hukuki İmkânlar- İstanbul Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara 2020.

Karınca, Eray: Sorularla Kadın Yönelik Aile İçi Şiddet, 1. Baskı, Ankara 2010.

Kırbaş Canikoğlu, Seher: Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat, Ankara Barosu Dergisi, 2015(3), 2015, s.356-378.

- Küpeli, Ceren: Şiddet Mağduru Kadınların Unutulma Hakkı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1), 2016.
- Lefkur, Hilal: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.
- Öktem Songu, Sezgin/ Şahin Emir, Asiye: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Çalışma İlişkilerine Etkisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(2), 2020, s. 1157-1178.
- Özçoban, A. Dilem: Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Önlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2018.
- Özkan, Gizem: Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(1), 2017, s. 536-564.
- Öztürk, Necla: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8(1), 2017, s. 1-32.
- Pervizat, Leyla: Namus Cinayetlerinin Kavramsal Tartışması, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006: Feminizm ve Hukuk- Hayat, Adalet ve Kadın- Kadın ve Hukuk, Ankara, 2006.

Polat, Oğuz: Şiddet, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (1), 2016, s. 15-34.

Sargın, Ayşe: Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Örgütleri İçin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Şiddete Uğrayan Kadınlara Destek Mekanizmaları, https://www.gapcatom.org/wp-content/uploads/2014/09/siddet_kitapcik.pdf, (Erişim Tarihi: 15/06/2021).

Sarı, Kibar Seyhun: Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010.

Sezgin, Handan/ Alkan, Nevzat: Kadın Sığınma Evleri, İstanbul Barosu Dergisi, 83(2), 2009, 733-750.

T.C. İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Genel Müdürlüğü: Aile İçi Şiddet ve Kadın Cinayetlerinin önlenmesinde Kolluğun Önemi ve Rolü, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 16.

Tanık Koruma Kanunu, (2007), Resmi Gazete, 26747, 27/12/2007.

Tuna, Oğuzhan: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, 2021, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 03/02/2021)

Türk Medeni Kanunu, (2001), Resmi Gazete, 24607, 22/11/2001.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu,
Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet İnceleme Raporu:
[https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/
2012/raporlar/29_05_2012.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/29_05_2012.pdf), (Erişim Tarihi: 13/09/2021).

Uyumaz, Alper/ Akdağ, İdris: Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı
Takip Kavramı ile Takip Mağdurunun Korunması, Dokuz Eylül
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19(2), 2015, s. 45-94.

Yağcıoğlu, A. Haydar: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı
Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan
Sorunlar, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
19(Özel Sayı), 2017.